ክፍል ፩

የተበደለች ኢትዮጵያ

ፀሎቷ ተሰማ

ፋሽስትን ከኢትዮጵያ ለማባረር
የእንግሊዞች ውሳኔና እርምጃ

ምዕራፍ ፩

እንግሊዞች ፊታቸውን ወደ ኢትዮጵያ !

እ.ኤ.አ ሰኔ 30 ቀን 1936 ዓ.ም (እንደ ኢት.አቆ ሰኔ 23/1928) የገኔቨ የመንግሥታት ማኅበር፤ የፋሽስት መንግሥት የኢትዮጵያን ነፃነት ለመደምሰስ ባደረገው ሕገ ወጥ ጦርነት በዓለም ላይ የተወሰነበት የኢኮኖሚ እገዳ ቅጣት እንዲሰረዝለት፤ በታላቋ ብሪታንያ መንግሥት መልዕክተኛ የቀረበውን ሐሳብ አስተባብሮ፤ በታሪክ ላይ ምንጊዜም የማይረሳውን አሳፋሪ የሆነ የግፍ ፍርድ መስጠቱ ይታወሳል።

የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥትና መንግሥታቸው፤ ምንም እንኳ ከእንግሊዞች ያልጠበቁትና ያላሰቡት አሳዛኝ በደል ቢደርስባቸውም፤ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ዛሬ ለጥቅሙ ሲል ያደረገውን ስህተት ነገ ተጸጽቶ ኢትዮጵያን ይክሳት ይሆናል የሚል ተስፋ በማሳደር፤ ቅሬታቸውንም ሆነ ጥልቅ ሐዘናቸውን ማሳወቅ አልፈለጉም። ታላቋ ብሪታንያም በሙሶሊኒ መንግሥት ላይ ተወስኖ የነበረው የኢኮኖሚ እገዳ ቅጣት፤ እስከዛሬ እንደታየው አንዳች ውጤት ስላልሰጠ፤ መቀየቱ አይጠቅምም በማለት ቅጣቱ እንዲሠረዝ ጥያቄ ብታቀርብም፤ ሊግ ኦፍ ኔሽንና አባል መንግሥታት በሙሉ፤ ኢትዮጵያ በፋሽስት መያዧን ዕውቅና እንዳይሰጡ የጠነከረ ማሳሰቢያ መስጠቷን፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ አንድ ዓይነት እርዳታ ነው ብለው ተቀብለውታል። በተጨማሪም፤ ለኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት የስደት ማረፊያ ለመስጠት፤ የፈረንሣይና የስዊስ መንግሥታት በሩን ሲዘጉባቸው፤ የሚችለውን አድርጎ የተቀበላቸው የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት በመሆኑ፤ በውለታ አስበውታል።

እ.ኤ.አ ከ1937 ዓ.ም እስከ 1940 ዓ.ም ድረስ፤ የታላቋ ብሪታንያ ጠቅላይ ሚኒስትር የነበረው የኮንሴርቫተር ፓርቲ ኔቪል ቻምበርሌን (Neville Chamberlain) የሁለተኛውን የዓለም ጦርነት ለማዳን ጠንቀኞች የሆኑትን ሂትለርንና ሙሶሊኒን በወዳጅነት እያቀረበ የሚፈልጉትን መፈጸም ይበጃል ብሎ የሚያምን ነበር። በዚህ መሠረት፤ የኢትዮጵያ ነፃነት ከተያዘ ከሁለት ዓመት በኋላ እ.ኤ.አ በየካቲት 1938 ዓ.ም ኔቪል ቻምበርሌን ከቤኒቶ ሙሶሊኒ ጋር ለመቀራረብ ፍላጎቱን ሲገልጽለት ዲክታተሩ የሚከተለውን ግዴታ እንዲፈጽም አቀረበለት። " ... የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት፤ ጣልያን በኢትዮጵያ ላይ ያለውን ይዞታ በይፋ ካወቀለት፤ የፋሽስቱ መንግሥት ኔቪል ቻምበርሌን የሚፈልገውን፤

1ኛ/ በኤስፓኝ በተነሣው የእርስ በርስ ጦርነት፤ ጣልያን ለዲክታተሩ ለገኔራል ፍራንኮ የሚሰጠውን የጦር እርዳታ ለማቆም፤

2ኛ/ ከናዚስቱ መሪ ከአዶልፍ ሂትለር ጋር ከዲፕሎማቲክ ግንኙነቶች በስተቀር፤ ለመላው ዓለም በተለይም ለአውሮፓ አገሮች ሰላም ጠንቅ የሚሆን ምንም

ዓይነት ስምምነት ማድረግ እንደማይፈልግ፣ ቃል ለመስጠት ዝግጁ መሆኑን አስታወቀ።

ጠቅላይ ሚኒስትር ቻምበርሌን አርቆ ባለማሰብ ይሁን ወይም በየዋህነት፣ የሙሶሊኒን ሐሳብ ተቀብሎ ለስምምነቱ ዝግጅት መልዕክተኞቹን ወደ ሮም ሲልክ፣ በካቢኔው ውስጥ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የሆነው አንቶኒ ኤደን (Anthony Eden) አልስማማም ብሎ የሥራ መልቀቂያ ደብዳቤውን አቀረበለት።

ኤደን ይህንን እርምጃ ሲወስድ በሰጠው አስተያየት፣

1ኛ/ ከሁለት ዓመታት በፊት (በ30/06/1936) በሊግ ኦፍ ኔሽን ሸንጐ ላይ ታላቋ ብሪታንያ በሰጠችው መግለጫ፣ የፋሽስት መንግሥት በጦር ኃይል ኢትዮጵያን በመያዙ ከሊግ ኦፍ ኔሽን አባሎች ዕውቅና እንዳይሰጠው በጥብቅ ያሳሰበች መሆኗ መዘንጋት የለበትም።

2ኛ/ ከዩናይትድ ስቴትስ መንግሥት ከፕሬዚዳንት ሩዝቬልት ጋር ታላቋ ብሪታንያ ባደረገችው ንግግር፣ በኢትዮጵያ ነፃነት ላይ ያንሠራራውን የሙሶሊኒን መንግሥት ማወቅ የለብንም ተብሎ የተደረገውን ስምምነት ማፍረስ ተገቢ አይደለም።

3ኛ/ የፋሽስት መንግሥት በግፍ ተነሥቶ የአንድን አገር መንግሥት ነፃነት ገፍፎ ቅኝ ግዛቴ አድርጌዋለሁ ብሎ ሲያውጅ፣ የታላቋ ብሪታኒያ መንግሥት ዕውቅና ከሰጠ፣ በዓለም ታሪክ ላይ ክብሩን የሚያዋርድና የሚያስወቅሰው እንደሚሆን መታሰብ አለበት።

4ኛ/ ከፋሽስቱ መሪ ከሙሶሊኒ ጋር የሚደረግ ስምምነት ሁሉ፣ የሚከበርና ዕምነት የሚጣልበት አለመሆኑን መገንዘብ ያስፈልጋል።

አንቶኒ ኤደን በእነዚህ በደረደራቸው ምክንያቶች ላይ ተመርኩዞ፣ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነቱን ሥልጣን ሲለቅ፣ የገለጻቸውን አስተያየቶችና በተለይም ከሙሶሊኒ ጋር የሚደረግ ውል አይጸናም ሲል የሰጠውን ማስጠንቀቂያ ማንም አላዳመጠውም። ጠቅላይ ሚኒስትር ቻምበርሌን ከሙሶሊኒ ጋር ተደራድሮ፣ ኢትዮጵያ ነፃነቷ ተደምስሶ በፋሽስቱ መንግሥት የምትተዳደር መሆኗን የሚያረጋግጥ ዕውቅና ሰጠ።

ዱቼ ሙሶሊኒ የሚፈልገውን ካገኘ በኋላ፣ ኤደን እንደታየው በተለመደው አታላይ ጠባዩ ከታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ጋር ያደረገውን ስምምነት በመጣስ፣ ፩ኛ/ በኢስፓኝ ሥልጣን ለመያዝ ለሚዋጋው ለጄኔራል ፍራንሲስኮ ፍራንኮ በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ወታደሮችና የጦር መሣሪያዎች ላከ። ቀጥሎም ከሂትለር ጋር በወዳጅነት ተሰጥፎ፣ ናዚስቱ መሪ ግዛቱን ለማስፋፋት በአውሮፓ አገሮች ላይ ለሚያዘጋጀው ሤራ፣ የተባባሪነትና የአማካሪነት ሥራውን ቀጠለ።

ጠቅላይ ሚኒስትር ቻምበርሌን በኢትዮጵያ ላይ በወሰደው እርምጃ፣ ያልታዘበው የለም። በተለይም የዩናይትድ ስቴትስ ኦፍ አሜሪካ፣ የሶቪየት ሕብረት ሬፑብሊክና የቻይና መንግሥታት ከፍ ያለ ቅሬታቸውን ከማሰማት አልተቆጠቡም። ንጉሠ ነገሥት ኃይለሥላሴም ከፍ ያለ ዕምነት የተጣለበት የታላቋ ብሪታንያ

መንግሥት በኢትዮጵያ ላይ በፈጸመው በደል፤ ጊዜው ሲደርስ አንድ ቀን ብድሩን እንደሚከፍል ለፈጣሪያቸው ከማመልከት በስተቀር፤ በአደባባይ ወጥተው ሐዘናቸውን ለመግለጽ ያሉበት ሁኔታ አልተመቻቸውም።

ኔቪል ቻምበርሌን ከሙሶሊኒ ያገኘው ኤክስፔሪያንስ ትምህርት አልሆነውም። በኢትዮጵያ ላይ የፋሽስትን ይዞታ ዕውቅና በሰጠ ስድስት ወራት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ፤ በመስከረም 29 ቀን 1938 ዓ.ም በሙኒክ (Munich) ጉባኤ ላይ ደግሞ፤ ከፈረንሣይ መንግሥት መሪ ከአድዋርድ ዳላዲዬ (Edouard Daladier) ጋር ሆነው የቼኮስሎቫኪያን ነፃነት ለናዚስቱ መሪ እንደገጸ በረከት በማቅረብ፤ የአውሮፓ ሕዝቦች ከጦርነት ዕልቂት ዳኑ ብለው፤ በየአገራቸው ትርጉም የሌለው ትልቅ የደስታ ጩኸት ሲያሰሙ ሰነበቱ። ይሁን እንጂ፤ ሂትለር ይህንን ስጦታ በቂ ነው ብሎ አልተቀበለውም። ለአንድ ዓመት ያህል ሰላም ፈላጊ መስሎ እያታለላቸው የጦር ድርጅቱን ሲያከማች ከኖረ በኋላ፤ መስከረም 1 ቀን 1939 ዓ.ም ባልተጠበቀ ሰዓት በድንገት ተነሥቶ ፖላንድን ወረረ። ከአንድ ዓመት በፊት በሙኒክ ጉባኤ ላይ ጦርነትን አስወገድን ብለው በሚያስገርም ሁኔታ በደስታ ሲጨፍሩ የነበሩት የእንግሊዝና የፈረንሣይ መሪዎች፤ የሚቀጥለው የአዶልፍ ሂትለር እርምጃ በእነሱ ላይ የተጠመደ መሆኑን ዘግይተው ተረዱት። ስለዚህም፤ ፖላንድ ከተወረረች ከሁለት ቀናት በኋላ፤ መስከረም 3 ቀን 1939 ዓ.ም እንግሊዝና ፈረንሣይ በናዚ መንግሥት ላይ ጦራቸውን መዝዘው፤ የሁለተኛውን የዓለም ጦርነት መክፈት ግዴታቸው ሆነ።

ቤኒቶ ሙሶሊኒም፤ በዚያው ቅጥፈት በተመላበት ፖለቲካው በአንድ በኩል እኔ በዚህ ጦርነት ውስጥ ተካፋይ አይደለሁም እያለ፤ እንግሊዞችንና ፈረንሣዮችን ሲያታልል፤ በሌላ በኩል ደግሞ አዶልፍ ሂትለር ከጐኑ ተሰልፎ እንዲዋጋ እስከሚጠይቀው ድረስ፤ የጦር ትጥቁን በማዘጋጀት ዘጠኝ ወራት ከቆየ በኋላ፤ ሰኔ 10 ቀን 1940 ዓ.ም በታላቋ ብሪታኒያና በፈረንሣይ መንግሥታት ላይ ጦርነቱን አወጀ።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ እ.ኤ.አ በሰኔ 30 ቀን 1936 ዓ.ም በጄኔቭ የመንግሥታት ማህበር ሸንጐ ላይ " የፍርድ ያለህ! " በሚለው ትንቢታዊ ንግግራቸው፤ የፋሽስት መንግሥት ዛሬ በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ የሚፈጽመውን ግፍ፤ ነገ በሌሎች አገሮች ላይ ለማድረግ ምን ያግደዋል? ተብሎ በዓለም ላይ ለቀረበው ትልቅ ጥያቄ መልሱ ያልተሰጠ መሆኑን ካስታወሱ በኋላ፤ " ... ፋሽስት በግፍ ተነሥቶ የሚጥለው አደጋ፤ በድሆች አገሮች ላይ ብቻ ተወስኖ እንደማይቀር የታወቀ ስለሆነ፤ ታላላቆችም መንግሥታት ነገ እንደሚደርስባችሁ ብታስቡበት ይሻላል ... " ሲሉ የሰጡትን ማሳሰቢያ፤ በዚያን ዘመንና በዚያን ሰዓት ያዳመጣቸው ወይም የተረዳላቸው አልነበረም። ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ይህንን ታሪካዊና ልባዊ የሆነ ስሜት ለዓለም ሕዝብ በገለጹ ልክ በአራተኛው ዓመት፤ በሰኔ 1940 ዓ.ም ዱቼ ሙሶሊኒ ከፊዩረር ሂትለር ጋር ተሰልፎ እንግሊዝንና ፈረንሣይን ለመውጋት ጦርነት መክፈቱን አስታወቀ።

እንግዲህ ! እንግሊዝና ፈረንሣይ ምን ማድረግ ይኖርባቸዋል? .... ሳይወዱ በግድ ከናዚና ከፋሽስት ዲክታተሮች የመጣባቸውን አደጋ በጦር ሜዳ ከመዋጋትና አሸንፈው በዓለም ላይ ያላቸውን ክብር ከመጠበቅ በስተቀር ሌላ መንገድ አልነበራቸውም። በተለይ እንግሊዞች፤ ከዲክታተሮቹ ከሂትለርና ከሙሶሊኒ ጋር

ተግባብቶ በሰላም መኖር ይቻላል ብሎ በደካማነት መንፈስ ሲያጉነብስ በቆየውና የጦር ዝግጅቱን ጊዜ በከንቱ ባቃጠለው በቀድሞው ጠቅላይ ሚኒስትር በኔቪል ቻምበርሌን ላይ ያሳደሩት ቅሬታ በቀላሉ የሚገመት አልሆነም። ለዚህ መድኃኒቱ አዲስና ጠንካራ መንግሥት ማቋቋም ስለሆነ፣ የመላውን ሕዝብና በአገር ውስጥ ያሉትን የፖለቲካ ድርጅቶች ትብብር ማግኘት እጅግ አስፈላጊ ነበር። በዚህም መሠረት በታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ የኮንሴርቫተር፣ የሌበርና የሊበራል ፓርቲዎች በአንድነት ተስማምተው የጋራ የሆነ የጦር ካቢኔ (መንግሥት) አቋቋሙ። ይህንንም አዲስ መንግሥት በጠቅላይ ሚኒስትርነት እንዲመራ ከኮንሴርቫተሮች ፓርቲ የተመረጠው ዊንስተን ቸርችል (Winston Churchill) ሲሆን፣ የጦር ሚኒስትሩ ደግሞ ከሁለት ዓመታት በፊት በኢትዮጵያ ጉዳይ ከቻምበርሌን ጋር አልስማማም ብሎ ከውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነቱ ለቅቆ የወጣው አንቶኒ ኤደን ሆነ። እንደሚታወቀው ኤደንም የኮንሴርቫተር ፓርቲ አባል ነው።

ይህ አዲስ መንግሥት ተቋቁሞ ሥራውን በጀመረ ወር ባልሞላ ጊዜ ውስጥ፣ ጠቅላይ ሚኒስትሩ ቸርችልና የጦር ሚኒስትሩ አንቶኒ ኤደን ተነጋግረው፣ በኢትዮጵያ ላይ የተደላደለውን የሙሶሊኒን አስተዳደር ለማባረር አስፈላጊነቱን ቅድሚያ ሰጡት። በዚህ መሠረት፣ ስደተኛ ሆነው በሎንደን የሚገኙት ንጉሠ ነገሥት ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በአስቸኳይ ወደ ሱዳን ተጉዘው፣ በኢትዮጵያ ያሉትን የነፃነት ተዋጊ አርበኞች አስተባብረው እየመሩ፣ ከታላቋ ብሪታንያ በሚሰጣቸው የጦር እርዳታ የአገራቸውን ነፃነት እንዲያስመልሱ ያቀረቡትን ጥያቄ ደገፏቸው።*
ይህችን አለአግባብ በግፈኛው ፋሽስት ጦር ተይዛ ነፃነቷ የተገፈፈውን ኢትዮጵያን ነፃነቷን ለማስመለስ ቸርችልና ኤደን የተስማሙበትን፣ ኮንሴርቫተሮች ብቻ ሳይሆኑ ሌሎቹም የሌበርና የሊበራል ፓርቲዎች አባሎች በሙሉ የሚደግፉት ሆነ። ከዚህም በላይ በኢትዮጵያ ላይ በደረሰው የፋሽስት ግፍ እጅግ ሲያዝን የቆየውም የእንግሊዝ ሕዝብ፣ አዲሱ ካቢኔ ይህችን የተበደለች አገር የነፃነት መብቷን ለማስከበር ያደረገውን ውሳኔ በደስታ ተቀበለው።

የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ውሳኔ እንደተገለጸ፣ በኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥትና በኢትዮጵያ ሕዝብ ዘንድ ያገኘው ተቀባይነትና የሰጠው ደስታ፣ መጠኑ ምን ያህል እንደሆነ መገመት የሚቻል አልነበረም። ወዲያውም አዲሱ ጠቅላይ ሚኒስትር ዊንስተን ቸርችልና ካቢኔው፣ ከዚህ በፊት የኔቪል ቻምበርሌን መንግሥት፣ በኢትዮጵያ ላይ የሙሶሊኒን ይዞታ የሰጠው ዕውቅና ፍጹም የተሻረ መሆኑን፣ ለእንግሊዝ ሕዝብና ለመላው ዓለም ካስታወቀ በኋላ፣ ንጉሠ ነገሥት ኃይለሥላሴ ወደ ሱዳን የሚጓዙበትን ትራንስፖርት አዘጋጅቶ ሰጠ። እንግዲህ ! ይህች የተበደለችና ብዙ ግፍ የተቀበለች ኢትዮጵያ በአምላክ ቸርነት የጸሎቷ መሰማት መታየት ጀመረ ማለት ነው።

* FO-371 27516

ምዕራፍ ፱

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በሱዳን

እ.ኤ.አ ሰኔ 10 ቀን 1940 ዓ.ም ሙሶሊኒ ከሂትለር ጋር መሰለፉን አስታውቆ፤ በታላቋ ብሪታንያ እና በፈረንሣይ መንግሥታት ላይ ጦርነት ባወጀ በሁለተኛው ሳምንት፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ከሎንዶን ተነሥተው በባሕር ላይ እየተንሳፈፈ በሚበር አውሮፕላን ወደ ሱዳን ሄዱ።

ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ካርቱም የተጓዙት፤ በኢትዮጵያና በሱዳን አካባቢ የሚኖሩትን ተዋጊ አርበኞች በማሰባሰብና ከታላቋ ብሪታንያ በሚያገኙት የጦር እርዳታ፤ በፋሽስት ላይ ለመዝመት ያቀረቡትን ጥያቄ የዊንስተን ቸርችል ካቢኔ ስለተቀበለው ነበር። በዚህ መሠረት፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ልጃቸውን ልዑል መኰንን ምስፍነ ሐረርን፣ ረዳቶቻቸውን አቶ ወልደጊዮርጊስ ወልደዮሐንስንና አቶ ሎሬንሶ ታዕዛዝን ብቻ አስከትለው፤ እ.ኤ.አ ሰኔ 24 ቀን 1940 ዓ.ም ከሎንዶን ተነሥተው ማልታ ደሴት ላይ አዳር አደረጉ። ከዚያም በማግሥቱ ግብፅ አገር ደርሰው ወደ ካርቱም ለመሄድ በአውሮፕላን ሲሳፈሩ፤ የሱዳን ጠቅላይ ገዥ ሰር ስትዋርት ሳይምስ፣ የሱዳን ጦር ጠቅላይ አዛዥ ገኔራል ዊሊያም ፕላት (Sir Stewart Symes and General Platt) ያልታሰበ ችግር ፈጠሩባቸው። ስለ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ወደ ሱዳን መምጣትና ግቡም ለምን እንደሆነ የምናውቀው ነገር ስለሌለ፤ ከካይሮ የተሳፈሩበት አውሮፕላን ካርቱም በመውረድ ፋንታ፤ ወደ ሌላው የሱዳን ግዛት ዋዲ ሐልፋ* ወደተባለው በረሃማ ቦታ ሄዶ እንዲያርፍ በማለት ትዕዛዝ ሰጡ።

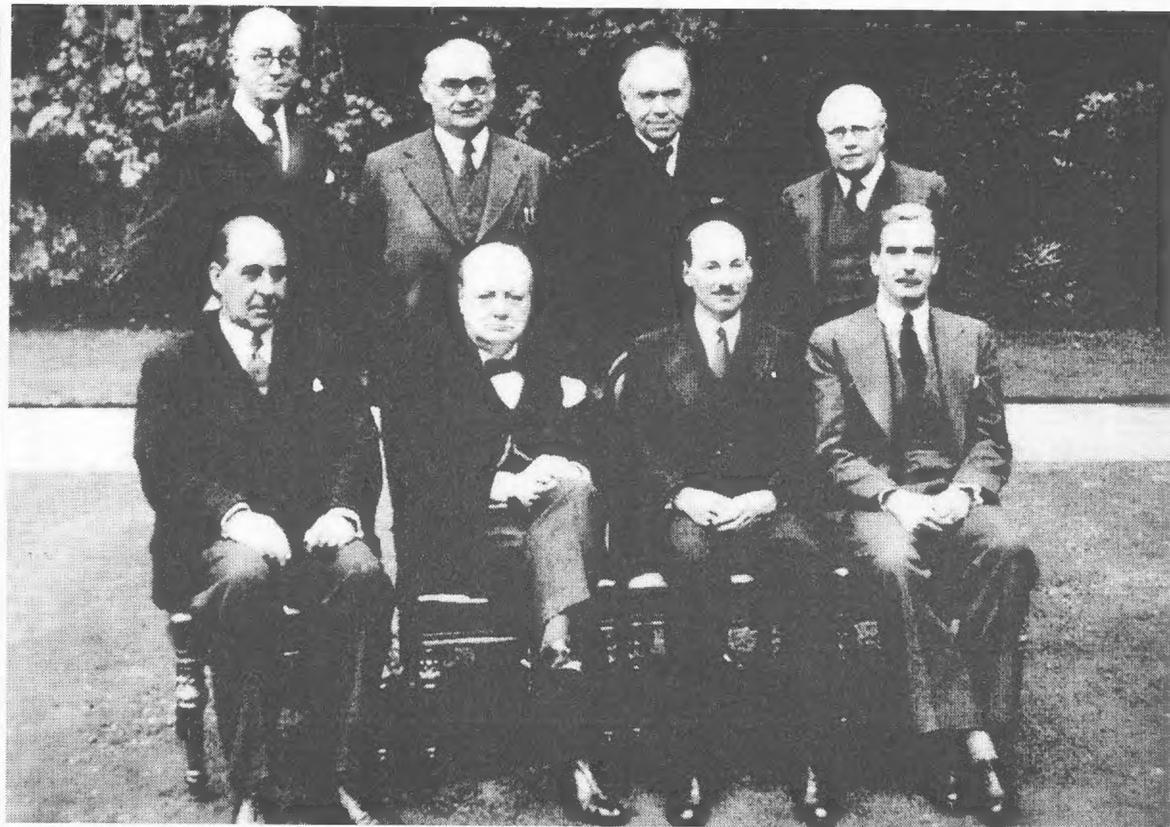
አገረ ገዥውና የጦሩ አዛዥ፤ ንጉሠ ነገሥቱን በመጠኑም ቢሆን ተገቢነት ያለው ማረፊያ በሌለበት እጅግ በረሃማ በሆነ ቦታ ወስደው ሲዘጉባቸው፤ የሰጧቸው ምክንያቶች የሚከተሉት ነበሩ።

1ኛ/ ቀደም ሲል ባጭሩ እንደተገለጸው፤ ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ካርቱም መምጣታቸውንና እዚህ ቆይተው የሚፈጽሙትን፤ የጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችል ጽሕፈት ቤት ሆነ ወይም ደግሞ የጦር ሚኒስትሩ የአንቶኒ ኤደን ቢሮ የሰጠው መምሪያ ባለመኖሩ፣

2ኛ/ በኢትዮጵያ ግዛት ላይ የሠፈረው የፋሽስት ጦር ኃይል ከሙሉ የመሣሪያ ትጥቅ ጋር ዘጠኝ መቶ ሺህ ወታደሮችና ሁለት መቶ የቦንብ ጣይ አውሮፕላኖች ያሉት ሲሆን፤ ንጉሠ ነገሥቱ እንደፈለጉት በምን አኳኋን ነው? .... ይህንን የሚመክት ጦር ካርቱም ላይ ማዘጋጀት የሚቻለው? ....

* (Ouadi - Halfa)

በግንቦት 1940 ዓ.ም የተቋቋመው የዊንስተን ቸርችል የጦር ካቢኔ አባሎች፤

በመጀመሪያው ረድፍ ከግራ ወደ ቀኝ ሁለተኛውን ወንበር የያዘው ቸርችል ሲሆን፤ በአራተኛው ወንበር ላይ ያለው የጦር ሚኒስትሩ አንቶኒ ኤደን ነው፤

3ኛ/ የንጉሠ ነገሥቱን ካርቱም መገኘት የጠላት መረጃ ካወቀው፣ የሚያደርስብን አደጋ ከፍ ያለ ስለሆነ፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ለጥበቃ እንዲያመች ወደ ዋዲ ሐልፋ ወስደናቸዋል የሚል ነው።

ይሁን እንጂ እነዚህን የተሰጡትን ምክንያቶች ላይ ላዩን ለሚያዩት አንዳንድ እውነት የሆኑ ነጥቦች የሚታዩበት መስለው ቢገመቱም፣ በጥልቀት ለሚመለከቱት ደግሞ፣ የሰር ስትዋርት ሳይምስ እና የጀኔራል ዊሊያም ፕላት መሠረታዊ አቋም ፍጹም የሆነ የኮሎኒያሊስት አሠራር መሆኑን ለመገንዘብ አያስቸግርም። የእነዚህ ሰዎች መሠረታዊ ዕምነት፣ ፋሽስትን ከኢትዮጵያ ግዛት ለማባረር የሚደረጉት ውጊያዎች፣ ከድል በኋላ አገሪቱን በታላቋ ብሪታንያ መንግሥት አስተዳደር ውስጥ ለማስገባት ነው እንጂ፣ ኢትዮጵያ ነፃነቷን አግኝታ የቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ዘውድ ለመመለስ አይደለም። ስለዚህም፣ ታላቋ ብሪታንያ በፋሽስት ላይ ለምታደርገው ዘመቻ፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ምንም ዓይነት ጥቅም ስለማይሰጡ ወደመጡበት ወደ ሎንዶን ቢመለሱ ይሻላል የሚል ሐሳብ ነበራቸው።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ደግሞ በበኩላቸው፣ በዚያ የፀሐይ አሩርና ሙቀት በሰፈነበት በዋዲ ሐልፋ በረሃ ብዙ ሥቃይ እየተቀበሉ፣ የኢትዮጵያን ነፃነት ለማስመለስና የወደፊቷን ኢትዮጵያን ለመገንባት የነደፏቸው ፕላኖች የሚከተሉት ነበሩ።

1ኛ/ በኢትዮጵያ ውስጥና በአካባቢው አገሮች የሚገኙትን አርበኞች ከአሰባሰቡ በኋላ፣ በሱዳን የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት የሚያስፈልጋቸውን የአየር ኃይልና የምድር ጦር አዘጋጅቶላቸው፣ በእሳቸው መሪነት የፋሽስትን ጦር ለመደምሰስና የኢትዮጵያን ነፃነት ለመመለስ እንዲያስችላቸው፣

2ኛ/ ፋሽስት ድል ሆኖ ከመላ ኢትዮጵያ ሲባረር፣ ጥንት የኢትዮጵያ ግዛቶች የነበሩት ኤርትራና ሱማሌ ከእናት አገራቸው ከኢትዮጵያ ጋር እንዲቀላቀሉ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ሙሉ እርዳታ እንዲለግሣቸው፣

3ኛ/ ከጂቡቲ እስከ አዲስ አበባ የተዘረጋው የኢትዮጵያና የፈረንሣይ የምድር ባቡር፣ አሁን ከተያዘበት ከፋሽስት እጅ ሲላቀቅ፣ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት እንዲረከበው የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ድጋፉን እንዲሰጣቸው፣

4ኛ/ ፋሽስት ኢትዮጵያን ለቅቆ ከወጣ በኋላ፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ አዲሱ መንግሥታቸውን በዘመናዊ ሥርዓት ሲያቋቁሙ፣ አገሪቱን ለማስተዳደሪያ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት አስፈላጊውን የሥራ ማስኬጃ በጀት ለተወሰነ ጊዜ እንዲያበድራቸው፣

5ኛ/ የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ አዲሱ መንግሥት እንደተቋቋመ፣ ለየሥራው ዘርፍ የሚያስፈልጉትን አማካሪዎችና ባለሞያዎች፣ በኢትዮጵያ በጀት የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት እንዲመድብላቸው፣ የንጉሠ ነገሥቱ ብርቱ ምኞትና ፍላጐት ነበር።

እዚህ ላይ እንደሚታየው፣ የጃንሆይና በሱዳን ያሉት የእንግሊዝ የጦር ባለሥልጣኖች ሐሳብ ጨርሶ የተለያየ ነው። ቸርችልና ኤደን ደግሞ የናዚ እና የፋሽስት ኃይል ተደማምሮ ስለመጣባቸውና ፈረንሣይም ድል ሆና በቶሎ በመውደቋ ብቻቸውን ስለሆኑ፣ በዚያ አስቸጋሪ ሰዓት የኢትዮጵያን ጉዳይ ለመከታተል የሚያስችል ጊዜ አልነበራቸውም። ለእነዚህም ለዕብሪተኞቹ ለእነ ዤኔራል ፕላት የተመቻቸው፣ ንጉሠ ነገሥቱ ከሎንዶን ተሳፍረው ወደ ሱዳን ሲመጡ፣ ከጠቅላይ ሚኒስትሩም ሆነ ወይም ከጦር ሚኒስትሩ ምንም ዓይነት መምሪያ ያልተላከላቸው መሆኑን ሰበብ በማድረግ ነው። እነዚህ ሰዎች ቅንነትና መልካም መንፈስ ያላቸው ቢሆኑ ኖሮ፣ በተለይ የሱዳን ጠቅላይ ገዥ ሰር ስትዋርት ሳይምስ ወደ ሎንዶን መልዕክት ልከው፣ ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ካርቱም የመጡበትን ጉዳይና ሊደረግላቸው የሚገባውን እርዳታ መጠየቅ ይችሉ ነበር። ነገር ግን በሱዳን ያሉት እነዚህ ባለሥልጣኖች ይህንን የመሰለ እርምጃ ለመውሰድ አልሞከሩም።

የእነሱ ዋና ፍላጎት፣

1ኛ/ ልጃቸውንና ሁለት ረዳቶቻቸውን ብቻ ይዘው የመጡት ንጉሠ ነገሥት፣ በሱዳን ምንም ማድረግ የማይችሉ መሆናቸውን ተገንዝበው፣ በብስጭት ወደ ስደት ቤታቸው ወደ ሎንዶን እንዲመለሱ ለማስደረግ፣

2ኛ/ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ሎንዶን እንደተመለሱ፣ አስፈላጊውን የጦር ዝግጅት አሟልተው ወደ ኢትዮጵያ ግዛት በመዝለቅ የፋሽስትን ኃይል ደምስሶ ለማባረርና፣ በፋሽስት ቦታ በኢትዮጵያ ላይ የታላቋ ብሪታንያን አስተዳደር ለመመሥረት ነው።

በእነዚህ ሐሳቦች ቸርችልና ኤደን እንደማይስማሙ የታወቀ ቢሆንም፣ የሱዳን ገዥና የጦሩ አዛዥ በዚህ በሚከተሉት ዕምነት፣ ንጉሠ ነገሥቱን በማበሳጨትና ሞራላቸውን በማዳከም ላይ መሆናቸውን እውነተኛውን ሁኔታ ገልጾ የነገራቸው የለም። ጃንሆይ ከካይሮ ሲነሡ፣ ለአንዳንድ ጉዳይ በምክር እንዲረዳቸው የተመደበላቸው እንግሊዛዊው ዲፕሎማት ቻፕማን አንድሪውስ (Chapman-Andrews) ከዋዲ ሐልፋ ተነሥቶ ካርቱም በመምጣት ንጉሠ ነገሥቱ ሱዳን ከመጡበት ቀን ጀምሮ የደረሰባቸውን ችግር ዘርዝሮ ለዤኔራል ዊሊያም ፕላት አመለከተ። ፕላት መጀመሪያ እንደተናገረው፣ ፋሽስትን ከኢትዮጵያ ግዛት ለማባረር ለሚደረገው የጦር ዝግጅት፣ ንጉሠ ነገሥቱ ያስፈልጉናል ብዬ አላምንም። በዋዲ ሐልፋ የአየሩ ጠባይ ካስቸገራቸውና ሕይወትን መቋቋም ካልቻሉ፣ ወደመጡበት ወደ ሎንዶን እንዲመለሱ ትራንስፖርቱን እናዘጋጅላቸዋለን የሚል መልስ ሰጠ። ቻፕማን አንድርውስ በዤኔራሉ አነጋገር በጣም አዝኖ፣ ይህ ሐሳባችሁ በኃላፊነት የሚያስጠይቃችሁ እንደሚሆን እርግጠኛ ነኝ የሚል የዛቻ ቃል ተናግሮ ወደ ዋዲ ሐልፋ ተመለሰ። ወዲያም ጃንሆይ የሱዳን ጦር አዛዥና አገረ ገዥ የሚፈጽሙባቸውን በደል በመዘርዘር፣ ለጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችል እንዲያመለክቱ የቴሌግራሙን ረቂቅ አዘጋጅቶ አቀረበላቸው። ጃንሆይ ይህንን ከአማካሪያቸው የቀረበላቸውን ሐሳብ መቀበል አልፈለጉም። የጃንሆይ አስተያየት፣ " ... እኔ ከሎንዶን ወደ ሱዳን የመጣሁበትን ጉዳይ ሚስተር ቸርችልና ሚስተር ኤደን ደህና አድርገው ያውቃሉ። እዚህ ከደረስኩ በኋላ በምን ሁኔታ ላይ እንደምገኝና የመጣሁበትንም ጉዳይ ለማዘጋጀት ምን ያህል እርምጃ እንደተደረገ፣ በሱዳን ያሉትን ባለሥልጣኖቻቸውን ጠይቆ መረዳት፣ የጉደለውንም በአስቸኳይ

እንዲያሟሉ መምሪያውን መስጠት፣ የጠቅላይ ሚኒስትሩና የጦር ሚኒስትሩ ተግባር ነው። ስለዚህም፣ እኔ ይኸ ጉደለ ፣ ይኸ ቀረ ፣ እያልኩ አመልካች መሆን የለብኝም .... " የሚል ሆነ።

ቻፕማን አንድርውስ በጣም ተገረመ። እኝህ ንጉሥ ብርታታቸውንና ትዕግሥታቸውን ሳደንቅ፣ በሌላ በኩል ደግሞ ክብራቸውን ለመጠበቅ ሲሉ መጉዳትን መምረጣቸው ያሳዝነኛል። እንግዲህ በእኔ ላይ የሚደርስውን ሁሉ እቀበላለሁ። ንጉሠ ነገሥቱን በባቡር ወደ ካርቱም ልውሰዳቸውና በዚያ አገረገዥውና የጦር አዛዡ ተቀብለው እንዲያነጋግሯቸው ማድረግ አለብኝ ብሎ ተነሣ። በዚህ ሐሳብ ጃንሆይም ተስማሙ። ቻፕማን አንድርውስ እነ ጄኔራል ፕላትን እስከዚህ ለመድፈር የሞከረው፣ አንድ ዓይነት የማስፈራሪያ መንገድ ይዞ ነው። ይኸውም፣ እኔ ለቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ልዩ ረዳትና አማካሪ ሆኜ እንድሠራ የተመደብኩት በቀጥታ ከጦር ሚኒስትሩ ከአንቶኒ ኤደን ስለሆነ፣ የንጉሠ ነገሥቱን ጉዳይ ለመፈጸም ኃላፊነት አለብኝ የሚለው አቋሙ ነው። ቻፕማን አንድርውስ፣ በሰኔ ወር መጨረሻ ላይ ንጉሠ ነገሥቱ ከዋዲ ሐልፋ በባቡር ተጉዘው ካርቱም ሲገቡ፣ ማረፊያ እንዲዘጋጅላቸውና ተቀባይም እንዲደረግላቸው ለፕላት ቢሮ አስታውቆ ስለነበረ፣ ጃንሆይ እንደደረሱ፣ በአውቶሞቢል ከከተማው ሠላሳ ማይልስ ያህል ርቆ አባይ ወንዝ አጠገብ በሚገኘው ጀበል አውልያ በተባለው ቦታ ሔደው እንዲያርፉ ተደረገ። ይህም የተመረጠው የማረፊያ ቦታ፣ ለንጉሠ ነገሥቱ ፀጥታ መጠበቂያ ይመቻል ተብሎ ሲሆን፣ ጃንሆይም ዋዲ ሐልፋ ከነበሩበት የተሻለ ሆኖ ስለአገኙት ደስ ብሏቸዋል። ሆኖም፣ የጀበል አውልያ መኖሪያ ከዋዲ ሐልፋ ጋር ሲመዘን የተሻለ ነው ቢባልም፣ ንጉሠ ነገሥቱ እንደፈለጉ ለመንቀሳቀስና በአገር ውስጥም ሆነ በውጭ አገር ከሚገኙት ከኢትዮጵያውያን አርበኞችና ስደተኞች ጋር እየተገናኙ ዘመቻውን ለማዘጋጀት፣ የነጄኔራል ፕላትን ስምምነት አላገኙም። ለዚህም ሁኔታ ባለሥልጣኖቹ የሚሰጡት ምክንያት፣ በኢትዮጵያ የሠፈረው የፋሽስት ጦር ኃይል በጣም ከፍተኛ ስለሆነ፣ የንጉሠ ነገሥቱን ደህንነት በጥንቃቄ መጠበቅ ያስፈልጋል የሚል ነው።

ጃንሆይ ከዋዲ ሐልፋ ወደ ካርቱም የመጡበት ትልቁ ምክንያት፣ የሱዳንን ጠቅላይ ገዥ ሰር ስትዋርት ሳይምስንና የጦሩን ዋና አዛዥ ጄኔራል ዊሊያም ፕላትን በቀይታ ለማነጋገር ስለሆነ፣ እነሱን በቀጠሮ ለማግኘት ያስፈለገው ጥረት ቀላል አልነበረም። በመጀመሪያ ያነጋገሩት ጄኔራል ፕላትን ሲሆን፣ እሱም ከዚህ በፊት ስለ ጃንሆይ ወደ ሱዳን መምጣት ካሳየው ተቃውሞና የእብሪት መንፈስ፣ በመጠኑ የተሻሻለ ሁኔታ ቢታይበትም፣ ንጉሠ ነገሥቱ ላቀረቡለት የእርዳታ ጥያቄ ምንም ዓይነት የተጨበጠና ለወደፊቱም ተስፋ ይሆናል የሚባል ነገር ሊገልጽላቸው አልፈለገም። እየደጋገመ የነገራቸው፣ ጃንሆይ ከሎንዶን ወደ ሱዳን የመጡት ያለ አንዳች ዝግጅት ስለሆነ፣ እሳቸው እንደሚፈልጉት ጦር አዘጋጅተው በፋሽስት ላይ ለመዝመት ጊዜ የሚወስድና ከፍተኛ ትዕግሥት የሚጠይቅ መሆኑን ነው።

ከጄኔራል ፕላት በኋላ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ተቀብሎ ያነጋገራቸው አገረ ገዥው ሰር ስትዋርት ሳይምስም፣ ለንጉሠ ነገሥቱ ክብር ከፕላት የተሻለ አስተያየትና አቀራረብ ያለው ቢሆንም፣ በመሠረታዊው አቋሙ ከፕላት የተለየ ሐሳብ አልነበረውም። ቀዳማዊ ኃይለሥላሴም በሰፊው ለማስረዳት የሞከሩት፣ ከሎንዶን ተነሥተው ሱዳን ከገቡበት ጊዜ ጀምሮ፣ አንዳች ቁም ነገር ያለው ሥራ ለመጀመር ባለመቻላቸው እጅግ ማዘናቸውን ነበር። አገረ ገዥው ደግሞ በበኩሉ

ሰር ስቲዋርት ሳይምስ፤ የታላቋ ብሪታንያ የሱዳን ገዥ

ጃንሆይ ሱዳን ሲደርሱ፤ በአቀባበልም ሆነ ማረፊያ በመስጠት በድሏቸዋል፤

በትክክል የሚያስበውን በግልጽ ከመናገር አልደበቀም። " ... መጀመሪያ፣ የግርማዊነትዎ ወደ ሱዳን መምጣት በእኛ በኩል ያልታሰበና ያልተጠበቀ አዲስ ነገር ነው። ሁለተኛ፣ በአሁኑ ሰዓት በሱዳን ያለው የታላቋ ብሪታንያ ጦር፣ ሱዳንን ለመጠበቅ የተዘጋጀ እንጂ፣ ከዚህ አልፎ ዘጠኝ መቶ ሺህ ወታደሮችና ሁለት መቶ የጦር አውሮፕላኖች ካሉት፣ የፋሽስት ኃይል ጋር ለመዋጋት አይደለም። እርግጥ ነው፤ ቀኑ መቼ መሆኑን ዛሬ ልነግረዎ ባልችልም፣ የታላቋ ብሪታንያ ጦር ከያለበት ተውጣጥቶ በኢትዮጵያ ላይ የሠፈረውን የፋሽስት ኃይል ለመደምሰስ የተቀረጠ ሐሳብ ያለው መሆኑ የሚያጠራጥር አይደለም። ይህንንም ድል እንደሚያገኝ ሳረጋግጥልዎ፣ የኢትዮጵያም ጉዳይ መታየት ያለበት ከዚህ ዕቅድ ጋር እንጂ፣ ተነጥሎ አለመሆኑን ልገልጽልዎ እወዳለሁ። ይሁን እንጂ፣ ግርማዊነትዎ በልዩ ልዩ አገሮች ያሉትን የኢትዮጵያን አርበኞች በማሰባሰብ ፋሽስትን ለመውጋት የሚያስችል ጦር ለማዘጋጀት፣ ሱዳን የመጣሁበት ዋና ጉዳይ ነው ብለዋል። ለዚህም ዕቅድዎ የሚያስፈልጉት መሣሪያዎችና መጓጓዣዎች እንዲሁም ለስንቅና ለሎጂስቲክ የሚሆኑትን ሁሉ ከታላቋ ብሪታንያ በእርዳታ ለማግኘት ጠይቀዋል። በዚህ ጉዳይ እኔ የምሰጥዎ አስተያየት፣ እውነተኛውንና ትክክለኛውን ሁኔታ ነው። ዛሬ እዚህ ሱዳን ሆነን እንደምናየው፣ ይህንን ሁሉ እርዳታ ለግርማዊነትዎ ለመለገስ የሚያስችል አቅም የለንም። ነገር ግን የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ካመነበትና ከወሰነ፣ የግርማዊነትዎን ጥያቄ በተግባር ለማዋል የሚያስቸግር ነገር ይኖራል ለማለት አልደፍርም። እኔ የምነግርዎ ወይም የማስረዳዎ፣ በእኔ ኃላፊነት ውስጥ የሚገኘውን በዚህ በሱዳን ክልል ውስጥ ያለውን ሁኔታ ብቻ ነው። መንግሥት ሲወስን ደግሞ መሣሪያዎቹ ከሌሎች ቦታ ሊሰበሰቡ ይችላሉ። ይህንንም ለመፈጸም አሁን ካለንበት ከዚህ ከሐምሌ ወር አንሥቶ እስከ መጭው ጥቅምት ወር 1940 ዓ.ም ድረስ መጠበቅ የሚያስፈልግ ይመስለኛል። በተጨማሪም ግርማዊነትዎ ለሚያደርጉት ዘመቻ አጠንክረው የጠየቁትን የቦንብ ጣይ አውሮፕላኖች፣ በእኛ ዘንድ ማግኘት አይችሉም። እኛ እዚህ ለመላው ሱዳን መጠበቂያ ያሉን የጦር አውሮፕላኖች ቁጥራቸው ከሦስት አይበልጥም። እኔ እስከዚህ ድረስ ገልጬ የማስረዳዎ፣ ግርማዊነትዎ በቶሎ ሊፈጽም የማይችል ተስፋ እንዳያደርጉ ነው። እንደሚያውቁት፣ የዓለም ጦርነት ተጀምሮ ገባንበት እንጂ፣ መውጫችን መቼ እንደሆነ አናውቀውም። ስለዚህ፣ በየዕለቱ የሚከሠተውን ሁኔታ እየተቋቋምን ለመጨረሻው ድል ለመብቃት ከመታገል በስተቀር ሌላ መንገድ የለንም .... " አላቸው።

ከዚህ በላይ እንደታየው፣ የሱዳን ጠቅላይ ገዥ የተናገረውን ሁሉ ንጉሠ ነገሥቱ በጥሞና አዳምጠው የሰጡት መልስ፣ ሰር ስቲዋርት ሳይምሰንን ሕሊና ሳይነካ አልቀረም። ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ አገረገዥው እውነተኛውንና ያለውን ሁኔታ ገልጸ ስላስረዳቸው ካመሰገኑት በኋላ፣ እሳቸውም በበኩላቸው የደረሰባቸውን ሁሉ በዝርዝር ያስረዱት እንደሚከተለው ነበር። " ... ከሎንዶን ተነሥቼ ወደ ሱዳን ስመጣ፣ ከጠቅላይ ሚኒስትሩና ከጦር ሚኒስትሩ ቢሮ፣ የኢትዮጵያን ጉዳይ ከሚከታተሉት ዋና ዋና ሰዎች የተነገረኝ፣ የአገሬን ነፃነት ለማስመለስ ወደ አገሬ ዘልቄ ለማደርገው ዘመቻ፣ በጦር መሣሪያዎችም ረገድ ሆነ በሎጂስቲክ ማንኛውም እርዳታ ተዘጋጅቶ ይጠብቅዎታል የሚል ነበር። እኔም ይህን በቃል የተነገረኝን፣ በጽሑፍ ተገልጸ እንዲሰጠኝና በካይሮ እንዲሁም በሱዳን ላሉት የታላቋ ብሪታንያ ከፍተኛ የጦር መሪዎች፣ እኔው ራሴ በእጃቸው እንድሰጣቸው ብጠይቅ፣ ከሎንዶን ትዕዛዙ በቀጥታ ስለሚተላለፍላቸው አያስፈልግም ተባልኩ። ከሎንዶን ተነሥቼ እዚህ ከደረስኩ በኋላ፣ ወዲያውኑ እንደተገነዘብኩት፣ በሱዳን እንኳንስ ለዘመቻዬ

የሚያስፈልጉኝ የጦር መሣሪያዎች ተዘጋጅተው ሊጠብቁኝ ይቅርና፣ የእኔ ወደ ሱዳን መምጣት አስፈላጊነቱ ያልታመነበትና ያልተጠበቀም ሆኖ አግኝቼዋለሁ። እውነቱን ለመናገር ዛሬ ሱዳን ከደረስኩ በኋላ ያጋጠመኝን ሁሉ፣ ከሎንዶን ከመነሣቴ በፊት አውቄው ቢሆን ኖሮ፣ ሌላ መንገድ እፈልግ ነበር። በመሠረቱ፣ በሎንዶንና በሱዳን ባሉት የመንግሥት ኃላፊዎች መካከል በምንም ረገድ የአሠራርና የአስተያየት ልዩነት ይገጥመኛል ብዬ አልጠረጠርኩም። አሁን ወደ ኋላ መመለስ አይቻልም። ለአጋጠመን ችግር መድኃኒቱን ለማግኘት፣ ዛሬ ከአለንበት ወደፊት የምንራመደው እንዴት እንደሆነ ተነጋግረን መወሰን አለብን። ከዚህ ቀደም በላኩልዎ ማስታወሻ እንደገለጽኩት፣ የኢትዮጵያ ሕዝብ የእኔን የንጉሠ ነገሥቱን ድምፅና መልዕክቴን በካርቱም ራዲዮ ከሰማበት ዕለት ጀምሮ፣ ልጁም አዋቂውም በያለበት ተንቀሳቅሶ፣ ጠላቱን ለመውጋትና ነፃነቱን ለማስመለስ ቆርጧል። ሕዝቤ የሚጠባበቀው፣ እኔ ንጉሠ ነገሥቱ የምሰጠውን መምሪያ ለመቀበልና በታዘዘበት ቦታ ተገኝቶ፣ በጠላቱ በፋሽስት ላይ ለመዝመት ነው። እንደሚያውቁት፣ የኢትዮጵያ ሕዝብ የፋሽስት መንግሥት ያደረሰበት ጭካኔና ግፍ ወደር የሌለው ስለሆነ፣ ለነፃነቱ መሥዋዕትነትን ለመቀበል የሚያመነታ አይደለም። የእኔን ወደ ሱዳን መምጣትና የታላቋ ብሪታንያም መንግሥት በሚሰጠን እርዳታ፣ ጠላትን ለመደምሰስ መወሰናችንን በካርቱም ራዲዮ በአማርኛ ቋንቋ ከተነገረው በኋላ፣ እስከ ዛሬ ድረስ አንዳች እርምጃ ሳንወስድ ጊዜውን በማቃጠላችን፣ ተስፋውን ቆርጦ እንዳይበተን ከፍ ያለ ሥጋት አድሮብኛል። ጠላታችን ፋሽስትም እኛ ድምፃችንን በማጥፋታችን፣ ሰላም አገኘሁ በማለት፣ የመከላከያ ኃይሉን የበለጠ ለማጠንከር እንደሚመቸው መገመት አለብን። እርስዎ እንደነገሩኝ፣ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት እኔ የጠየቅኩትን የጦር መሣሪያ አሟልቶ ለመስጠት የሦስትና የአራት ወራት ጊዜ የሚጠይቀው ቢሆንም፣ እስከዚያው ድረስ፣ በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ ያሉት ተዋጊዎቹ አርበኞቼና በጐረቤት አገሮች በኬንያና በሱማሌ የሚገኙት ስደተኞች፣ በሱዳን ውስጥ አንድ አመቺ በሆነ ቦታ እንዲሰበሰቡና የዘመቻ ሥልጠና እንዲሰጣቸው ቢደረግ፣ ትልቅ ውጤት እንደምናገኝበት ሙሉ ዕምነት አለኝ። ስለዚህና ስለሌሎቹም ዋና ዋና ጉዳዮች እኔው ራሴ ካይሮ ሄጄ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ ከሆኑት ከጄኔራል ኧርል ዌቭል (Earl Wavell) መነጋገር ስለምፈልግ፣ ቀጠሮው በእርስዎ ቢሮ በኩል ቢዘጋጅልኝ ከልብ አመሰግናለሁ ... " ሲሉ ንጉሠ ነገሥቱ ሐሳባቸውን ደመደሙ።

የሱዳን ጠቅላይ ገዥ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በዝርዝር የገለጹለትን አስተያየት ካደመጠ በኋላ፣ በንጉሠ ነገሥቱ ላይ እሱ ራሱና የጦሩ አዛዥ ጄኔራል ፕላት የፈጸሙት ሁሉ ምን ያህል አሳዛኝ መሆኑ ስለተሰማው፣ ጃንሆይ ካይሮ ለመሄድ የጠየቁትን ቀጠሮ እንደሚያዘጋጅላቸውና፣ እስከዚያም ድረስ የእሱ ሥልጣን የሚፈቅደውን ሁሉ እንደሚፈጽምላቸው ቃል ሰጥቶ በደህና አኳኋን ሸኛቸው።

ጃንሆይ አገረ ገዥውን አነጋግረው ወደ ማረፊያቸው ወደ ጀበል አውልያ እንደተመለሱ፣ ረዳቶቻቸው አቶ ወልደጊዮርጊስ ወልደዮሐንስና አቶ ሎሬንሶ ታዕዛዝ የሚከተለውን ሐሳብ አቀረቡላቸው። ግርማዊነትዎን በምክርና በመገናኛ ዘዴዎች እንዲረዳ ከእንግሊዝ መንግሥት ተመድቦ የመጣው ቻፕማን አንድርውስ፣ የሱዳን አገረ ገዥና የጦሩ አዛዥ በጃንሆይ ላይ የሚፈጽሙትን በደል፣ ለጠቅላይ ሚኒስትሩ ለሚስተር ቸርችል በቀጥታ በቴሌግራም እንዲያስታውቁ ደጋግሞ መናገሩ ይታወሳል። ጃንሆይም ይህንን ሐሳብ ወዲያውኑ ፈቅደው እንዲፈጸም ያላዘዙት፣ ጥቂት ጊዜ በትዕግሥት ጠብቆ የመጨረሻውን ሁኔታ ማየት ይሻላል በማለት ነው።

አሁን መጨረሻው ሁኔታ ላይ የደረስን መስሉናል። ዛሬ የሱዳን አገረገዥ የነገሬዎትን በጥንቃቄ ካጠናነው በኋላ፤ ከዚህ ቀደም ሚስተር ቻፕማን እንደመከረን ለጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችል ጃንሆይ በቴሌግራም ንጉሣዊ መልዕክትዎን እንዲያስተላልፉ አስፈላጊ መሆኑን አምነንበታል። እነዚህ በሱዳን ያሉት የታላቋ ብሪታንያ ባለሥልጣኖች ለግርማዊነትዎ የገለጹት፤ " ... **እንኳንስ ግርማዊነትዎ ለሚመራው ዘመቻ አስፈላጊውን የጦር ትጥቅ አዘጋጅተን ለመጠበቅ ይቅርና፤ የግርማዊነትዎን ከሎንደን ወደ ሱዳን መምጣት እንኳ አልተነገረንም** ... " ብለዋል። ይህ የሚሉት እውነት መሆኑና አለመሆኑ መታወቅ አለበት። ስለዚህም ዛሬውኑ ለጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችል በቴሌግራም ማስታወቁ የተገባ ነው እንላለን ሲሉ፤ አቶ ወልደጊዮርጊስና አቶ ሎሬንሶ አስተያየታቸውን አቀረቡላቸው።

ንጉሠ ነገሥቱ የሁለቱን ረዳቶቻቸውን ሐሳብ ካዳመጡ በኋላ የሚከተለውን መለሱላቸው። " ... **የሱዳን አገረ ገዥ በመጨረሻ ስንሰነባበት የተናገረው አንድ ነገር አለ። የጃንሆይን ችግር ስለተረዳሁት፤ በእኔ ሥልጣን ማድረግ የምችለውን ሁሉ አደርጋለሁ** ... " ብሏል። ይህ የሰጠው ቃል እስከምን ድረስ እንደሆነ ለማስጨረስ አንድ ዕድል መስጠቱ አስፈላጊ ይመስለናል። በዚሁ ጊዜ ውስጥ ግን፤ ለእንግሊዝ ሕዝብና መንግሥት አንድ መልዕክት በስማችን ተዘጋጅቶ፤ በቢ.ቢ.ሲ ራዲዮና በሎንደን ጋዜጦች እንዲወጣ ቢደረግ፤ ትላቅ ጥቅም ሊሰጥ ይችል ይሆናል ብለን አስበናል። ይህም መልዕክት ዛሬ ያለንበትን ሁኔታና በተስፋም የምንጠብቀው ምን እንደሆነ የሚገልጽ ስለሚሆን፤ በሌላ መንገድ ደግሞ በታላቋ ብሪታንያ መንግሥትና ሕዝብ ዘንድ የአቤቱታ ድምፅ እንደማሰማት ሊገመትልን ይችላል። ስለዚህ፤ እናንተም (ወልደጊዮርጊስና ሎሬንሶ) ከአማካሪያችን ከቻፕማን አንድርውስ ጋር ሆናችሁ ብታጠኑትና ረቂቁን አዘጋጅታችሁ ብታቀርቡልን ማለፊያ ይሆናል ሲሉ መምሪያ ሰጡ።

እንደሚታየው፤ ጃንሆይ በሱዳን ያሉት የእንግሊዝ ባለሥልጣኖች የሚፈጽሙባቸውን በደል በቀጥታ ለቸርችል ማመልከትና ማጋለጥ አልፈለጉም። የእሳቸው አስተያየት፤ ከሱዳን አገረገዥና ከጦሩ አዛዥ ጋር በዚህ አኳኋን ተጣድፎ መጣላቱ ምንም ዓይነት ፍሬ ሊሰጥ ስለማይችል፤ ጥቂት ጊዜ ታግሶ ሁኔታው ሲያመችና ሌላም አማራጭ አለመኖሩ ሲታወቅ፤ ለጠቅላይ ሚኒስትሩ ማመልከት ይሻላል የሚል ነው። ይህንን አቋማቸውን ለማስለወጥ ረዳቶቻቸው ብዙ ሞክረው ስላልቻሉ፤ እሳቸው በፈለጉት መሠረት ለቢ.ቢ.ሲ ራዲዮና ለየጋዜጦቹ ተዘጋጅቶ የተላለፈው መልዕክት የሚከተለው ነበር።

" ... እኔ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት በዚህ መልዕክት የምገልጸው ሐሳብ፤ ለታላቋ ብሪታኒያ ሕዝብና መንግሥት እንዲደርስልኝ እጠይቃለሁ።

በፋሽስት ጣልያን በግፍ የተወረረችውን አገሬን ለማስለቀቅና ነፃነቷን ለማስመለስ፤ ካለፉት አራት ዓመታት ጀምሮ ያለማቋረጥ፤ ጠላትን እስጨንቀው ሲዋጉ የቆዩትን አርበኞቼን አስተባብሬ፤ ከታላቋ ብሪታንያ መንግሥት በሚሰጠኝ የጦር እርዳታ በፋሽስት ላይ ለመዝመት በሱዳን እገኛለሁ። ይህንንም ዓላማዬን ከግቡ ለማድረስ ከሎንደን ከመነሣቴ ካለፈው አንድ ወር በፊት፤ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት የሰጠኝን ቃል በተቻለ ፍጥነት እንደሚያስፈጽምልኝ ከፍ ባለ ተስፋና ትዕግሥት እጠብቃለሁ።

ከለንደን ተነሥቼ ሱዳን እንደደረስኩ በካርቱም ራዲዮ ለኢትዮጵያ ሕዝብ ባሰማሁት ቃል፣ የታላቋ ብሪታኒያ መንግሥት በሚሰጠኝ የጦር እርዳታ፣ ጠላትን ለማባረር ዘመቻውን እየመራሁ ወደ አርሱ ለመምጣት በዝግጅት ላይ መሆኔን አስታውቂያለሁ። የኢትዮጵያ ሕዝብ፣ የንጉሠ ነገሥቱን የምሥራች ድምፅና የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት የሚያደርግለትን እርዳታ በመስማቱ፣ ከመጠን በላይ ተደስቶ በሚሰጠው መምሪያ መሠረት ጠላቱን ለመውጋትና መሥዋዕትነትን ለመቀበል ቆርጦ ተነሥቷል።

በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ የፋሽስት የግፍ አስተዳደር ከወደቀበት ካለፉት አራት ዓመታት ጀምሮ፣ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥትና ሕዝብ፣ እኔን ንጉሠ ነገሥቱን ተቀብሎ በማስተናገድ የለገሠውን ውለታ፣ የኢትዮጵያ ሕዝብና ታሪክ ምን ጊዜም ሲያስታውሱት ይኖራሉ። ይኸ ዛሬ የጋራ ጠላታችን የሆነው የፋሽስት መንግሥት፣ የኢትዮጵያን ሕዝብ በጭካኔ እየጨረሰ አገሩን በሙሉ በእጁ አስገብቼዋለሁ በማለት በፕሮፓጋንዳ ቢፎክርም፣ የኢትዮጵያ ግዛት በሙሉ በጠላት እጅ አለመውደቁ ተመስክሮበታል። እኔም ንጉሠ ነገሥቱ ከዙፋኔ ፈጽሞ ያልወረድኩና የክብር ስሜን ያልለቀቅኩ መሆኔን ማረጋገጥ እወዳለሁ። በዚህም አጋጣሚ ከዛሬ አራት ዓመታት በፊት የተናገርኳትን ቃል ማስታወስ እፈልጋለሁ። " ... በዚህ ዓለም ፍርድ ካለ፣ በእግዚአብሔር ፈቃድና ቸርነት በዙፋኔ ላይ እንደገና እመለሳለሁ ... " ብዬ ነበር። አሁንም በእግዚአብሔር ፈቃድና በታላቋ ብሪታንያ እርዳታ፣ በሕዝቤ ብርታትና መሥዋዕት ተቀባይነት የተናገርኳት ቃል የምትፈጸምበት ቀን ዛሬ ናት ብዬ አምናለሁ። የአምላክ ቸርነት ሆኖ ለጋራ ደስታችን ያብቃን እያልኩ፣ የኢትዮጵያ ሕዝብ ፍጹም ወዳጅና ረዳት ለሆነው ለታላቋ ብሪታንያ ሕዝብና መንግሥት ልባዊ ምኞቴን እገልጻለሁ።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ
ንጉሠ ነገሥት

ይህ መልዕክት በሚገባ ተዘጋጅቶ በቢቢሲ ራዲዮና በታወቁት የለንደን ጋዜጦች፣ ከመልካም አስተያየት ጋር እየተደገፈ በመገለጹ፣ አንደኛ/ የጠቅላይ ሚኒስትሩና የጦር ሚኒስትሩ ጽሕፈት ቤቶች ዓይነተኛ የሆነ መልካም ግምት አሳርፈውበታል። ሁለተኛ/ ንጉሠ ነገሥቱም ያሰቡት ስለተፈጸመላቸው የደስታ ስሜት አድሮባቸዋል።

Reference: a/ FO-371 27516
b/ Report of Chapman-Andrews

ምዕራፍ ፲

ቀ.ኃ.ሥ ከዌቨል ጋር

ቀደም ሲል እንደተጠቀሰው የሱዳን አገረ ገዥ ሰር ስትዋርት ሳይምስ፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ተቀብለው ካነጋገራቸው በኋላ፣ በፊት ከነበረው የጨለመ አስተያየት ወደ ቀና መንገድ ማዘንበሉ ታይቷል። በውይይቱ መጨረሻ ላይ፣ " ... ግርማዊነትዎ ጥቂት ጊዜ ቢታገሡኝ፣ በእኔ ሥልጣን የምችለውን ሁሉ አደርግልዎታለሁ ... " ሲል በሰጣቸው ቃል መሠረት፣ በመጀመሪያ የወሰደው እርምጃ፣ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ የሆነው ጄኔራል ኧርል ዌቨል (Earl Wavell) ከካይሮ ወደ ካርቱም ሲመጣ፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ተቀብሎ እንዲያነጋግራቸው ቀጠሮውን ማዘጋጀት ነበር።

ጄኔራል ዌቨል ንጉሠ ነገሥቱን የሚያያቸው ለመጀመሪያ ጊዜ ስለነበረ፣ በፊልድ ማሬሻል ወታደራዊ ልብሳቸው፣ ቀበቶ ታጥቀውና ቶራዥር አንዠርግገው ሲቀበላቸው፣ በመንፈስ ንቃታቸውና በፐርሰናሊቲያቸው የተለየ አክብሮትና አስተያየት አደረበት። ምንም እንኳ ንጉሠ ነገሥቱ ሳይጠበቁ በድንገት ሱዳን መምጣታቸውና ከዚያም በኋላ ያለውን ሁኔታ እነ ጄኔራል ዊሊያም ፕላት ሪፖርት ያቀረቡለት ቢሆንም፣ ጃንሆይ ራሳቸው የመጡበትን ጉዳይና ያጋጠማቸውን ችግር እንዲነግሩት ለመስማት መዘጋጀቱን ገለጸላቸው። በዚህም መሠረት ንጉሠ ነገሥቱ የሚከተሉትን ጉዳዮች አብራርተው አስረዱት።

" ... ከሎንዶን ተነሥቼ ወደ ካርቱም ስጓዝ፣ በመጀመሪያ ካይሮ ላይ ቆሜ የመጣሁበትን ጉዳይ ከእርስዎ ጋር ለመነጋገር ፈቃዴ ብቻ ሳይሆን ብርቱ ፍላጐቴም ነበር። ነገር ግን፣ በሱዳን ያሉት አገረገዥውና የጦሩ አዛዡ፣ ስለ ኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ወደ ካርቱም መምጣት ከሎንዶን የተነገረን ስለሌለ፣ በተጨማሪም ለፀጥታው አጠባበቅ ካርቱም የተመቸ ቦታ ስላልሆነ፣ በቀጥታ ወደ ዋዲ ሐልፋ ሄደው በዚያ እንዲያርፉ ይሁን ሲሉ፣ ለአውሮፕላኑ አዛዥ ትዕዛዝ ስለሰጡ፣ "ዋዲ ሐልፋ" ሄጄ በዚያ በረሃማ ቦታ ለብዙ ቀናት ተዘግቶብኝ ሰነበትኩ። በዚሁ ጊዜ፣ እኔን በአማካሪነት እንዲረዳ ተመድቦ አብሮኝ ያለው ሚስተር ቻፕማን አንድርውስ፣ የደረሰብኝን ችግር ለሱዳን ባለሥልጣኖች በማስረዳት በብዙ ስለታገለ፣ ከዋዲ ሐልፋ ወደ ካርቱም አካባቢ መጥቼ፣ "ጀበል አውልያ" በተባለው ቦታ የተሻለ ማረፊያ ተሰጠኝ። ከዚያም በሚስተር ቻፕማን አንድርውስ ጥረት፣ በመጀመሪያ የጦሩን አዛዥ ጄኔራል ዊሊያም ፕላትን፣ ቀጥሎም አገረገዥውን ሰር ስትዋርት ሳይምስን ለማነጋገር ቻልኩ። በመሠረቱ፣ ሁለቱም ባለሥልጣኖች የእኔን ወደ ካርቱም መምጣትና የመጣሁበትም ጉዳይ ለምን እንደሆነ ከሎንዶን ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ወይም ከጦር ሚኒስትሩ የተላለፈልን ትዕዛዝ ስለሌለ፣ የምናውቀው ነገር የለም የሚል አቋም የያዙ ናቸው። እኔ ደግሞ፣ ከጠቅላይ ሚኒስትሩና ከጦር ሚኒስትሩ ጽሕፈት ቤቶች ስለ ኢትዮጵያ ጉዳይ ኃላፊዎች ከሆኑት ሰዎች ጋር በሰፊው ተነጋግሬ፣ በፋሽስት ላይ ለመዝመት ያለኝንም ፕላን አቅርቤ ከተስማማን በኋላ፣ አስፈላጊው ትራንስፖርት ተዘጋጅቶልኝ በምክር የሚረዳኝም ሰው ተመድቦልኝ በሥርዓት የመጣሁ ነኝ። ስለዚህም፣ እኔን በጣም ያስገረመኝ በሱዳን

ያሉት የታላቋ ብሪታንያ ባለሥልጣኖች እነሱ እንደሚሉት ከሉንደን ምንም ዓይነት ትዕዛዝ ባይደርሳቸውም፤ የአንድ የታወቀ አገር ንጉሠ ነገሥት እንደመሆኔ መጠን፤ ወደ ካርቱም የመጣሁበትን ጉዳይ ሉንደንን ጠይቀው ማወቅ ይችሉ ነበር። እኔ እንደተረዳሁትና እንደመሰለኝ፤ በሱዳን ያሉት ባለሥልጣኖች የእኔን መምጣት ከዚያም በላይ ወደ አገሬ ወደ ኢትዮጵያ ለሚዘጋጀው ጦር የእኔን አስፈላጊነት የማይቀበሉ በመሆናቸው፤ ከሉንደን የተሰጠን መምሪያ የለም በሚል ሰበብ፤ ምንም ነገር መሥራት እንዳልችል ዘግተውብኝ ሰንብተዋል። እኔ ግን ሱዳን ከመጣሁ ጀምሮ የደረሰብኝን ችግር ሁሉ በመዘርዘር፤ ለጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችልና ለጦር ሚኒስትር ኤደን በቴሌግራም ማስታወቅ ስችል አላደረግኩም። ይህንንም እርምጃ ያልወሰድኩት፤ በሁለት ምክንያቶች ነበር። አንደኛ፤ የአገሬን ነፃነት ለማስመለስ ያለብኝን ከፍተኛ ኃላፊነት ለማከናወን ሥራዬን የምጀምረው በሰላም እንጂ፤ በጠብ መሆን የለበትም ብዬ ስለማምን ነው። ሁለተኛ፤ በሱዳን ያሉት ባለሥልጣኖች በእኔ ላይ የሚያደርጉት ሁሉ ትክክል አለመሆኑን ራሳቸው ተረድተው ከመግባባት ደረጃ ልንደርስ እንችል ይሆናል የሚል ተስፋ በማሳደር ነው። እንደጠቀስኩልዎ፤ አሁን በቅርቡ ሁለቱንም ባለሥልጣኖች አነጋግሬአለሁ። የጦሩ አዛዥ ዤኔራል ፐላት፤ የእኔን ወደ ሱዳን መምጣት ሆነ፤ ወደፊትም በፋሽስት ላይ ለመዝመት የማስበውን ያልተቀበሉት መሆናቸውን በአኳኋናቸው ከማሳማት በስተቀር ቀና የሆነ አስተያየት አልሰጡኝም። አገረ ገዥው ሰር ስትዋርት ሳይምስ ግን፤ ረዘም ያለ ጊዜ ሐሳብ ለመለዋወጥ ፈቃደኛ ከመሆናቸው በላይ፤ በንግግራችን መጨረሻ ላይ " ... የእኔ ሥልጣን የሚፈቅድልኝን ሁሉ እረዳዎታለሁ ..." በማለት፤ የመግባባት መንፈስ አሳይተውኛል። ለምሳሌም ያህል ዛሬ ከእርስዎ ጋር ለመነጋገር እንድችል ቀጠሮውን ያዘጋጁልኝ እሳቸው በመሆናቸው፤ ላመሰግናቸው እወዳለሁ። " ዛሬ እኔ ከእርስዎ ጋር ለመነጋገር የምፈልጋቸው ዋና ዋና ጉዳዮች የሚከተሉት ናቸው።

- ወደ ሱዳን ስመጣ ያቀድኩት ፕሮግራም፤ የታላቋ ብሪታኒያ መንግሥት በሚሰጠኝ እርዳታ፤ በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉትን ተዋጊ አርበኞችና እንዲሁም በሱዳንና በኬንያ፣ በጂቡቲና በሱማሊያ የሚገኙትን ስደተኞች አሰባስቤ ጦር በማዘጋጀት፤ የክረምቱ ወራት ሳይገባ (ሐምሌና ነሐሴ) አገሬን በወረረው ፋሽስት ላይ ዘመቻዬን ለመጀመር ነበር። ነገር ግን ቀደም ብዬ እንደነገርኩዎ ሱዳን እንደደረስኩ፤ በመጀመሪያ በዚያ እጅግ በረሃማ በሆነው በ "ዋዲ ሐልፋ" ቀጥሎም ከካርቱም ውጭ ጀበል አውልያ በተባለው ሥፍራ እንድቆይ ተዘግቶብኝ፤ ምንም ነገር ለመሥራት ሳልችል እስካሁን ቆይቻለሁ። ከደረሱብኝ ሁኔታዎች ጋር በማመዛዘን እንደተረዳሁት፤ ምንጩ ከየት እንደሆነ ባላውቀውም፤ ወደ ሱዳን የመጣሁበትን ጉዳይ ለማሰናከል ታጥቆ የሚሠራ ወገን ያለ ይመስለኛል። ለዚህም ምሳሌ የሚሆኑ አንዳንዶቹ ሁኔታዎች የሚከተሉት ናቸው።

1. በኢየሩሳሌምና በግብፅ በስደት ከሚኖሩት ኢትዮጵያውያን መካከል ለምክርም ሆነ ለአንዳንድ ሥራዎች ሊረዱኝ የሚችሉትን መርጬ ወደ እኔ እንዲመጡ የመግቢያ ፈቃድ (ቪዛ) ለጠየቅኩላቸው ሰዎች እስካሁን መልስ አልተሰጠኝም።

2. የእኔን መምጣት ሰምተው ወደ ሱዳን እየገሰገሡ የገቡት ኢትዮጵያውያን አርበኞችና ስደተኞች፤ ዝርዝራቸው ተመዝግቦ የጦር ሥልጠና እንዲሰጣቸው ያቀረብኩት ጥያቄ እስካሁን ውሳኔ አልተሰጠውም።

3. በአገር ፍቅር ስሜት ተቀስቅሰው፤ የኢትዮጵያ ጠላት የሆነውን ፋሽስትን ለመውጋት ኬንያ ላይ የተሰበሰቡት ቁጥራቸው እስከ ስድስት መቶ የሚደርስ የኤርትራ ተወላጆች፤ ወደ እኔ ለመምጣት ፈቃድ ቢጠይቁ የኬንያው ገዥ ከልክሎ አግዷቸዋል። ስለዚህም ፈቃዱ እንዲሰጣቸው በቴሌግራም ደጋግሜ ባመለክት፤ እስካሁን መልስ አላገኘሁም።

4. ቁጥራቸው እስከ አንድ ሺህ የሚደርስ፤ በጂቡቲ፣ በሐርጌሳና በገዳሪፍ ላይ የሚገኙት ኢትዮጵያውያን ስደተኞች፤ ወደ እኔ መጥተው ለዘመቻው ዝግጅት ለማድረግ የጠየቁት የመግቢያ ፈቃድ ስላልተሰጣቸው፤ በመጠባበቅ ላይ ይገኛሉ። ከእነዚህ ሰዎች መካከል ብዙዎቹ የእኔ የክብር ዘበኞቼ የነበሩ በመሆናቸው፤ በጣም አስፈላጊዎች መሆናቸውን በመግለጽ ፈቃዱ እንዲሰጣቸው ላመለከትኩት እስከአሁን መልስ አልተሰጠኝም።

5. ጠላትን ለማዳከም ፍቱን ነው ተብሎ የታመነበትን የፕሮፓጋንዳ ሥራ ለማካሄድ፤ ከእኔ በኩል አዋቂዎች ተመድበው ብዙ ዝግጅት ተደርጎ ነበር። ነገር ግን የተዘጋጁትን ጽሑፎች በአውሮፕላን ለመበተን ተጠይቆ፤ የሚቻል ወይም የማይቻል አለመሆኑ መልስ አልተሰጠበትም።

እንግዲህ! እንደሚያዩት እኔ የጠየቅኩት፤ በመጀመሪያ ደረጃ የጦር መሣሪያዎች እንዲሰጠኝ ሳይሆን፤ ለዘመቻው የማሰልፋቸውን አርበኞችና ተዋጊዎች ለማሰባሰብና አሠልጥኖ ለማዘጋጀት ነው። በሱዳን ያሉት ባለሥልጣኖች ግን በቅድሚያ የሰጡኝ መልስ፤ እኛ እዚህ ያለነው ሱዳንን ለመጠበቅ ስለሆነ፤ በኢትዮጵያ ያለውን ፋሽስትን ለመውጋት የሚያስችል ድርጅትም መሣሪያም የለንም የሚል ነው። እኔ ተዋጊዎቼን ሳላዘጋጅ የጦር መሣሪያዎች ይሰጠኝ አላልኩም። እስከዚህም ድረስ የተሳሳተ ወይም የሚታረም ሐሳብ ያለኝ ሰው አይደለሁም። የምድር ጦር መሣሪያዎቹንና የአየር ኃይሉን ጉዳይ፤ ከሁሉ አስቀድሞ የተዋጊዎቹ ዝግጅት ከተጠናቀቀ በኋላ፤ መጀመሪያ ከእርስዎ ጋር ቀጥሎም እንደአስፈላጊነቱ ከጠቅላይ ሚኒስትሩም ሆነ ከጦር ሚኒስትሩ ጋር እኔው ራሴ ለመነጋገር ያሰብኩበት ጉዳይ ነበር። ነገር ግን በሱዳን ያሉት ባለሥልጣኖች ለዘመቻዬ የሚያስፈልጉኝን መሠረታዊ ጉዳዮች በቅደም ተከተል እያጠኑ፣ እርዳታቸውን በመለገስ ፋንታ በራቸውን እየዘጉ ሊያስቸግሩኝ አይገባም። ለርስዎ ምንም አልደብቅዎትም። እኔ የቆረጥኩ ሰው ነኝ። ለአገሬ ነፃነት አገሬ ገብቼ ከሕዝቤ ጋር መሞትን የመረጥኩ ነኝ። ስለዚህ፤ ያለሁበትን ሁኔታና የሚያስፈልጉኝንም ጉዳዮች ዘርዝሬ ነግሬዎታለሁ። የምጠይቀውን ከሚላችሁልኝ ዘመቻዬን መጀመር የምመኘው ከነሐሴ 15 ጀምሮ ነው። ለሚቻለውና ለማይቻለው መልሱ የርስዎ ፋንታ ነው ... " ሲሉ ንጉሠ ነገሥቱ አቋማቸውን አስረዱ።

የቸርችል መልስ

ግርማዊነትዎ፤ የአገርዎን ነፃነት ለማስመለስ ወደ ሱዳን የመጡበትን ጉዳይና ያጋጠምዎትን ችግር ዘርዝረው ስለአስረዱኝ ከልብ አመሰግንዎታለሁ ካለ በኋላ፤ የታላቋ ብሪታንያ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ ጄኔራል ኧርል ዌቨል በበኩሉ ለንጉሠ ነገሥቱ የገለጸላቸው የሚከተለውን ነበር።

ብሪታንያ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ ጄኔራል ኧርል ዌቨል፤

" ... ግርማዊነትዎ የሚያውቀው ነው ብዬ እገምታለሁ። እስከ አለፈው ሚያዝያ ወር 1940 ዓ.ም ድረስ፤ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ሙሶሊኒ ከሒትለር ጋር ሆኖ ጦርነቱ ውስጥ ይገባል ብሎ አላሰበም ነበር። ምናልባት፤ የፋሽስት መንግሥት በድንገት ተነሥቶ ጦርነቱ ውስጥ ገብቶ የወጋን እንደሆነ፤ የእኔ ኃላፊነት በሆነው በመካከለኛው ምሥራቅ በኩል መዘጋጀት እያስፈልገኝም ወይ? ብዬ የበላዮቼን ጠይቄ ነበር። ዋናው ሐሳባችን በምዕራቡ ክፍል ነው እንጂ የምሥራቁ አይደለም የሚል መልስ ተሰጠኝ። ወዲያው ጦርነቱ እንደተፋፋመ፤ ፈረንሣይ ባልተጠበቀ ፍጥነት ድል ሆና በመውደቋ፤ ሁኔታዎቹ ሁሉ ተለዋወጡ። ጦርነቱም ምዕራብ ላይ ስለአተኮረ፤ በእኔ ዘንድ የተከላካይ ጦር አዘጋጀሁ እንጂ፤ የአጥቂ ጦር ማቋቋም አልቻልኩም። ግርማዊነትዎ እንደሚያውቀው፤ ከሁለት ዓመታት በፊት የፋሽስት መንግሥት ከታላቋ ብሪታንያ ጋር በመሠረተው ወዳጅነት ምክንያት፤ የኢትዮጵያ ይዞታውን እንግሊዝ እንዲያውቅለት በማስደረጉ፤ የኢትዮጵያ ሕዝብ ከፋሽስት ጋር ለሚያደርገው ትግል አንዳች እርዳታ እንዳንሰጥ ከሉንዶን ታዞን ነበር። ይህ ትዕዛዝ ጣልያን ጦርነቱ ውስጥ ከገባች በኋላ የተሰረዘ ስለሆነ፤ ኮሎኔል ሳንድፎርድ የተባለውን የኢትዮጵያ ወዳጅ፤ በኢትዮጵያ ጉዳይ የእንግሊዝ ሚሲዮን ኃላፊ እንዲሆን መድቤ፤ ቁጥራቸው የተወሰኑ መሣሪያዎችና ጥቂት ገንዘብም ጭምር ለተዋጊዎቹ አርበኞች እንዲደርስ አድርጌያለሁ። ከዚህም በቀር፤ ኮሎኔል ሳንድፎርድ በጃንሆይ ስም እያደረገ ያስበተናቸው የፕሮፓጋንዳ ጽሑፎች፤ ሕዝቡን ለማነቃቃትና ወደ ተስፋ እንዲያዘነብል አስደርጓል። እኔ ይህንን የምጠቅስልዎ እስካሁን የተደረገው እርዳታ ብዙ ወይም በቂ ነው ለማለት አይደለም። መጠነኛም ቢሆን ለኢትዮጵያ ሕዝብ መልካም ሐሳባችንና ምኞታችን የማያቋርጥ መሆኑን ለማመልከት ነው።

የፋሽስት መንግሥት የጋራ ጠላታችን ከሆነ በኋላ፤ ግርማዊነትዎ ታላቋ ብሪታንያ በምታደርግልዎ እርዳታ የአገርዎን ነፃነት ለማስመለስ ወደ ሱዳን የሚመጡት እንደዚህ በተፋጠነ ሁኔታ ይሆናል ብዬ እኔም አልጠበቅኩም ነበር። በእውነቱም መምጣትዎን ስሰማ ሳልደነቅ አልቀረሁም። ምክንያቱም፤ ምንም ዓይነት ድርጅት ተዘጋጅቶ እንዳልጠበቀዎ ስለማውቅ ነው። በሱዳን ያሉትም አገረገዥውም ሆኑ የጦሩ አዛዥ፤ የግርማዊነትዎን መምጣት አለመስማታቸው የሚታመን ነው። ለእኔም መረጃው የደረሰኝ፤ የግርማዊነትዎን ወደ ካርቱም ጉዞ መጀመር እንጂ፤ ሌላ በተጨማሪ የተገለጸልኝ የለም። እንዲሁም፤ የዘመቻ ፕላን (Plan D'Action) አዘጋጅተው ሎንዶን ላሉት ባለሥልጣኖች ማቅረብዎን አልሰማሁም።

የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት አገርዎን ኢትዮጵያን ከፋሽስት ይዞታ ለማስለቀቅ እርምጃ እንደሚወስድ ጥርጥር የለውም። ይሁን እንጂ፤ በፋሽስት ላይ የሚደረገው ዘመቻ በምን አኳኋን መከናወን እንዳለበትና ለግርማዊነትዎም የሚሰጠው እርዳታ፤ ምንና ምን እንደሆነ ከመንግሥት ተወስኖ የሚላክልንን መምሪያ መጠበቅ አለብን። ይህንንም ስል፤ ለዋና ዋናዎቹ መሠረታዊ ጉዳዮች ለምሳሌ፤ እንደ ጦር መሣሪያዎች ለመሳሰሉት እንጂ፤ ለዝግጅቱ እኛ የምንችለውን ሁሉ ከማድረግ ወደ ኋላ አንልም። በተለይ በጦር መሣሪያዎች ረገድ ያሉን ችግሮች መቼ ሊወገዱ እንደሚችሉ ቢጠይቁኝ፤ ከፊታችን መስከረም እስከ ኅዳር ወር ድረስ ባለው ጊዜ ውስጥ ሊሆን ይችላል ከማለት በስተቀር፤ የተቆረጠ ቀን ልነግርዎ አልችልም። አሁን ካለንበት ከሐምሌ ወር እስከ ኅዳር ድረስ ያለው ጊዜ ይህን ያህል ሩቅ አይደለም። በእኔ አስተያየት ጃንሆይ ወደ ኢትዮጵያ የሚያደርጉት ዘመቻ መፋጠን የለበትም። ምክንያቱም፤ በኢትዮጵያ የተከማቸው የፋሽስት የጦር

ኃይል ምንም አልተከካም። ይህ ጦር ቁጥራቸው እስከ አንድ ሚሊዮን ለሚገመቱ ወታደሮች ሙሉ ትጥቅ ያለው መሆኑን ጃንሆይ ሳይሰሙት አልቀሩም። ስለዚህ፣ ዝግጅትዎ በሚገባ ሳይሟላ ዘመቻውን ለመጀመር መፋጠን ብዙ አደጋ ሊያስከትል ይችላል ብዬ እሠጋለሁ። ግርማዊነትዎ እንደሚረዱው፣ በሁለት ወር ውስጥ ፈጥኖ በመዝመት ድል ከመሆን፣ ስድስት ወራት ጠብቆ ድልን መጐናጸፍ ብዙ ሺህ ጊዜ የተሻለ ይሆናል። እርግጥ ነው፣ ወደ ኢትዮጵያ የሚደረገው ዘመቻ ከተጓተተ ወይም ጊዜ የሚፈጅ ከሆነ፣ ጠላት የመከላከያ ኃይሉን የበለጠ ለማጠናከር ዕድል አያገኝም ወይ? በማለት ግርማዊነትዎ የሚሠጉ መሆንዎን ሰምቻለሁ። እኔ በጦር መሪነቴ የማውቀውንና የማምነውን ልገልጽልዎ እፈልጋለሁ። ፋሽስት ከውጭ መሣሪያዎች አምጥቶ ኃይሉን የበለጠ ለማጠናከር እንዳይችል መንገዶች ሁሉ ስለተዘጉበት፣ ዛሬ ካለበት ሁኔታ አንድ እርምጃ እንኳ መጨመር አይችልም። ስለዚህም፣ ግርማዊነትዎ ያደረበት ሥጋት መወገድ ይኖርበታል።

ቀደም ብዬ እንደገለጽኩልዎ፣ በፋሽስት ላይ ለሚደረገው ለትልቁ ዘመቻ፣ አስፈላጊውን ትጥቅና መሣሪያዎች ለማዘጋጀት፣ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት የሚሰጠንን ውሳኔና መምሪያ መጠበቅ አለብን። እስከዚያም ድረስ ለአንዳንድ ዝግጅት በእኛ በኩል መከናወን ያለበትን ሁሉ እናደርጋለን። ከሁሉም በፊት ከዚህ ቀደም የሠየምኩት የኮሎኔል ሳንድፎርድ ወታደራዊ ሚሽን፣ ኢትዮጵያ ውስጥ በምሥጢር እየዘለቀ በመግባት የጠላት አቅምና ስትራቴጂ፣ እንዲሁም የሕዝቡ የነፃነት እንቅስቃሴ እስከምን ድረስ እንደሆነ፣ መረጃዎቹን መሰብሰብ አለበት። ከፋሽስት ጋር ለመዋጋት ለሚዘጋጀው ለትልቁ የጦር ፕላን፣ መሠረቱ እነዚህ መረጃዎች ናቸው።

ግርማዊነትዎ ካቀረቡልኝ ዋና ዋና ጉዳዮች ውስጥ፣ በሱዳን አካባቢ አገሮች የሚገኙት ኢትዮጵያውያን አርበኞችና ስደተኞች ወደዚህ መጥተው የጦር ሥልጠና እንዲሰጣቸው የማድረግ ጉዳይ ነው። ለዚህ ችግሩ የትራንስፖርቱ ሁኔታ ብቻ ሳይሆን፣ እነዚህ ሰዎች ሱዳን ከመጡ በኋላ የማረፊያቸው ካምፕና የስንቃቸው ጉዳይ በዝርዝር ተጠንቶ መታወቅና መዘጋጀት አለበት። ሐሳቡ የሚደገፍና ውጤት ይሰጣል ተብሎ የሚታመን ስለሆነ፣ በበኩሌ የሚቻለውን እንደማደርግ አረጋግጥልዎታለሁ። ከዚህ ሌላ፣ ግርማዊነትዎን በምክርና በሥራ እንዲረዱ፣ ከኢየሩሳሌምና ከግብፅ ለማስመጣት ያሰቧቸውን ታላላቅ ሰዎች ዝርዝራቸውን እንዲያስታውቁኝ እየጠየቅኩ፣ በተቻለ ፍጥነት እንዲመጡልዎ አደርጋለሁ። ... "

እንግዲህ ! ዝርዝሩ ከዚህ በላይ እንደተገለጸው፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ከዋናው የጦር አዛዥ ከጄኔራል ዌቭል ጋር ተገናኝተው የተለዋወጧቸው ሐሳቦች፣ መንፈሳቸውን ከነበረበት ወደተሻለ ሁኔታ የሚለውጥ ሆኗል። ከዚህ በፊት እንደተነገረው፣ ጃንሆይ ከሎንደን ወደ ሱዳን ከመጡበት ጊዜ ጀምሮ ያጋጠሟቸው ፈተናዎች ብዙዎች ናቸው። ኋላ እንደታየው ከሎንደን ሲነሡ የተነገራቸው ሁሉ፣ ወደ ሱዳን ሳይተላለፍ እዚያው ሎንደን ቀርቷል። ስሕተቱ የተፈጠረው፣ በጠቅላይ ሚኒስትሩና በጦር ሚኒስትሩ ልዩ ካቢኔ ውስጥ ለኢትዮጵያ ጉዳይ ኃላፊዎች የሆኑት ሰዎች፣ ለንጉሠ ነገሥቱ ከሎንደን እስከ ካርቱም የሚጓዙበትን ትራንስፖርት ሲያዘጋጁና በመጨረሻም በወግ ሲሸኟቸው፣ ወደ ካርቱም የመጡበትን ጉዳይና የሚደረግላቸውም እርዳታ ምን እንደሆነ፣ ለአገረ ገዢውና ለጦር አዛዡ ሳያስታውቁ ዝም ማለታቸው ነው። እርግጥ ነው፣ በነጄኔራል ፕላት በኩል ቅንነት ቢኖር ኖሮ፣ ጃንሆይ የመጡበትን ጉዳይ ከሎንደን ጠይቆ መረዳት

በቻሉ ነበር። ነገር ግን የእነ ፕላት መሠረታዊ ዕምነት፣ ፋሽስትን ከኢትዮጵያ ግዛት ማባረርና አገሪቱን መያዝ የታላቋ ብሪታንያ ኃላፊነት እንጂ፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን አይመለከትም የሚል ስለሆነ፣ ጠማማውን ትተው ቀናውን መንገድ ለመከተል የሚፈልጉ አልነበሩም። ተደጋግሞ እንደተጠቀሰው፣ ጃንሆይ በበኩላቸው ያሳደሩት ተስፋና ዕምነት፣ ካርቱም ላይ ተዘጋጅቶ የሚጠብቃቸውን ጦር ለመረከብና ዘመቻውን ለመጀመር ስለነበረ፣ ይህ ሁሉ ቀርቶ ያለ አንዳች ዝግጅት ምድረ በረሃ በሆነው ዋዲ ሐልፋ ላይ እንዲያርፉ ሲደረግ፣ የተሰማቸው ኃዘንና የደረሰባቸው መጉላላት ምን ያህል ከባድ መሆኑን መገመት ይቻላል።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በተፈጥሮአቸው ችግርን የመመከትና የመታገሥ ችሎታ ያላቸው በመሆናቸው፣ ጠላቶቻቸውን ላለማስደሰት፣ ሥቃዩ የከበዳቸው መስለው አልታዩም። ከጥቂት ሳምንታት በኋላ፣ እንደ እሥረኛ በሩ ከተዘጋባቸው ከዋዲ ሐልፋ ተነሥተው ወደ ካርቱም ሲመጡም፣ እነ ፕላት የበለጠ ችግር ላይ ይጥሏቸው ይሆን ወይ? ተብሎ ተፈርቶ ነበር። ነገር ግን ከካይሮ ጃንሆይን በአማካሪነት እንዲረዳ ተመድቦ አብሮአቸው የመጣው ቻፕማን አንድርውስ፣ እስካሁን በንጉሠ ነገሥቱ ላይ የሚፈጸመው ድርጊት ሁሉ በኃላፊነት የሚያስጠይቅ መሆኑን በግልጽ ይናገር ስለነበረ፣ ኮሎኒያሊስቶቹ እነ ፕላት ምንም ማድረግ አልቻሉም። ሆኖም፣ ንጉሠ ነገሥቱ የመጡበትን ጉዳይ በጥሞና ላለማዳመጥና የሚያስፈልጋቸውንም ለመፈጸም እምቢተኛነታቸውን በግልጽ አሳይተዋል።

በዚህ በሦስተኛው ምዕራፍ ላይ እንደተገለጸው፣ ከመካከለኛው ምሥራቅ ጦር አዛዥ ከጄኔራል ዌቨል ጋር ያደረጉት ንግግር፣ በጣም ጠቃሚና ተስፋም የሚሰጥ በመሆኑ ንጉሠ ነገሥቱ አንድ ዓይነት እርካታ ተሰምቷቸዋል። ዌቨል የነገራቸው ሁሉ እውነትና ምንም ዓይነት የመደለል ሁኔታ የሌለበት መሆኑን በግልጽ ያሳያል። ለምሣሌም ያህል፣ በፋሽስት ላይ ዘመቻውን ለመጀመር የስድስት ወራት ዝግጅት ይጠይቃል ሲላቸው፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በጣም ጭለማ ሆኖ ታይቷቸው ነበር። በመጨረሻው ዌቨል ከልብ የመነጨ አስተያየቱን ሲገልጽ፣ ዘመቻውን ፈጥኖ በመጀመር ፈጥኖ ከመሸነፍ፣ የስድስት ወራት የተሟላ ዝግጅት አድርጐ ድልን መጐናጸፍ አይሻልም ወይ? ሲል የተናገረውን ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የተቀበሉት ከፍ ባለ መልካም ስሜት ነው። ስለዚህም ዌቨል በገለጹላቸው ሐሳብና በሰጣቸው ተስፋ መሠረት፣ ንጉሠ ነገሥቱ ጉዳዩን በትዕግሥት ከመከታተልና ጊዜውን ከመጠበቅ በስተቀር ሌላ አማራጭ አልነበራቸውም።

Reference: FO-371-27516

ምዕራፍ ፬

የቸርችልና የኤደን ውሳኔ

እንደሚታወሰው፣ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ከሎንዶን ወደ ካርቱም ከመጡበት እ.ኤ.አ ከሰኔ 27 ቀን ጀምሮ እስከ ጥቅምት ወር መጨረሻ 1940 ዓ.ም ድረስ፣ በሱዳን ያሉት የታላቋ ብሪታንያ አስተዳዳሪዎችና የጦር መሪዎች በሚያደርሱባቸው ችግሮች ከብስጭት አልተላቀቁም።

በሐምሌ ወር 1940 ዓ.ም የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ ጄኔራል ዌቭል ካርቱም ላይ ተቀብሉ ባነጋገራቸው ጊዜ፣ ዘርዝረው ያቀረቡለትን ጉዳዮች ሁሉ በሚቻለው እንደሚፈጽምላቸው ቃል ስለሰጣቸው፣ ንጉሠ ነገሥቱ ተስፋ አድርገው በመጠባበቅ ላይ ነበሩ። ነገር ግን ከሐምሌ ወር ወዲህ ባለፉት ሦስት ወራት ውስጥ የተፈጸሙት ጉዳዮች የሚከተሉት ብቻ ሆኑ። እነዚህም፣

፩ኛ/ በኢየሩሳሌምና በግብፅ ካሉት ኢትዮጵያውያን ስደተኞች መካከል ለሥራና ለምክር ወደ ካርቱም እንዲመጡላቸው ንጉሠ ነገሥቱ በጠየቁት መሠረት፣

- ብፁዕ አጨጌ ገብረጊዮርጊስ — ዘመንበረ ተክለሃይማኖት
- ፊታውራሪ ብሩ ወልደገብርኤል — (ኋላ ራስ)
- ደጃዝማች አበበ ዳምጠው — (ኋላ ሜጀር ጄኔራል)
- ደጃዝማች አደፍርሰው ይናዱ — (ኋላ ራስ)
- ደጃዝማች መኩንን እንዳልካቸው — (ኋላ ራስ ቢትወደድ)
- አዛዥ ከበደ ተሰማ — (ኋላ ደጃዝማች)

ወደ ሱዳን የመግቢያ ፈቃድ ተሰጥቷቸው ጃንሆይ ዘንድ ደርሰዋል።

፪ኛ/ "ቁጥር 101" ተሰኝቶ በኮሎኔል ሳንድፎርድ የሚመራ የእንግሊዝ ወታደራዊ ሚሽን በጉጃም በኩል ወደ ኢትዮጵያ ገብቶ፣ የጠላትን አቅምና ስትራቴጂ ለማጥናት፣ ከዚህም በላይ አርበኞችን ለማበረታታትና ባንዶችም እየከዱ ከኢትዮጵያ ተዋጊዎች ጋር እንዲቀላቀሉ ለማድረግ፣ ጄኔራል ዌቭል መምሪያ ሰጠ። በዚህ ጊዜ ንጉሠ ነገሥቱም በበኩላቸው በዚህ ሚሲዮን ውስጥ ኢትዮጵያውያኖች ተካፋይ መሆን አለባቸው በማለት፣ አዛዥ ከበደ ተሰማ (ኋላ ደጃዝማች) አስተባባሪ ሆነው ከታወቁት አርበኞች መካከል አቶ ጌታሁን ተሰማ (ኋላ የካቢኔ ሚኒስትር) ሻለቃ መርዕድ መንገሻ (ኋላ ሌ.ገ የካቢኔ ሚኒስትር) አቶ ገብረመስቀል ሀብተማርያምና ሌሎችም ሰዎች እንዲመደቡ ያቀረቡት ጥያቄ ተቀባይነት አግኝቶ ሥራው ተጀመረ።

እንግዲህ ! ከዚህ በላይ እንደታየው በሐምሌ ወር 1940 ዓ.ም ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በፋሽስት መንግሥት ላይ ለመዝመት የሚያስፈልጓቸውን ዝግጅቶች በዝርዝር ለጄኔራል ዌቭል ካቀረቡ ከብዙ ወራት በኋላ፣ የተፈጸሙት እነዚህ ሁለቱ ጉዳዮች ብቻ በመሆናቸው በጣም ስለአዘኑ፣ በቴሌግራም ለጠቅላይ ሚኒስትሩ ለዊንስተን ቸርችል ችግራቸውን ገልጸው አመለከቱ።

" ... ፋሽስት አገሬን ከወረረበት ካለፉት አራት ዓመታት ጀምሮ፣ በኢትዮጵያ ውስጥ በዱር በገደሉ እየተዘዋወሩ ጠላትን በማስጨነቅ ላይ የሚገኙት

አርበኞቼ፤ የእኔን የንጉሠ ነገሥታቸውን ወደ ሱዳን መምጣትና በታላቋ ብሪታንያ እርዳታ ጦር ይገፍ እንደምደርስላቸው ሰምተው፤ በታላቅ ናፍቆት ሲጠባበቁ ይኸው አራት ወራቶች አለፉ። እኔም ክቡርነትዎ በሚመራው መንግሥት ፈቃድና ስምምነት ከሎንደን ወደ ሱዳን ከመጣሁበት ጊዜ ጀምሮ፣ ለዘመቻዬ የሚያስፈልገኝን ሁሉ ማዘጋጀት እንዳልችል ተዘግቶብኝ ከባድ ችግር ላይ በመገኘቴ፤ የእኔ ብቻ ሳይሆን ነፃነቱን ለማስመለስ ጓጉቶ የሚጠባበቀው የኢትዮጵያ ሕዝብ ሞራል የተነካ ሆኗል።

ስለዚህ፤ በአስቸኳይ እንዲፈጸሙልኝ ለክቡርነትዎ የማቀርባቸው ዋና ዋናዎቹ ጉዳዮች የሚከተሉት ናቸው።

1ኛ/ ክቡርነትዎ እንደሚያውቀው እኔ ወደ ሱዳን የመጣሁበት ዋና ጉዳይ፤ በአገሬ በኢትዮጵያ ያሉትን ተዋጊ አርበኞች፤ በሱዳንና በኬንያ፣ በጂቡቲና በሱማሊያ የሚገኙትን ስደተኞችና ወዶ ዘማቾች አሰባስቤ፤ ከታላቋ ብሪታንያ በሚሰጠኝ እርዳታ ጦሩን እየመራሁ፤ ጠላትን ለመውጋትና ነፃነትን ለማስመለስ ነው እንጂ፤ በዚህ በረሃማ በሆነ ቦታ ላይ ያለ አንዳች ሥራ ለመንቃቃት አይደለም። ይህንንም ስናገር፤ የእኔን የምቾት ሕይወት መጉደል በደል አድርጌ ለመቁጠር አለመሆኑ እንዲታወቅልኝ እፈልጋለሁ። እኔ ትልቅ በደል ነው ብዬ የምቆጥረውና ለክቡርነትዎ የምገልጸው፤ እስካሁን ባለፉት አንድ መቶ ሐያ አምስት ቀናት ውስጥ፣ ለዘመቻዬ አስፈላጊ የሆነውን እንዳችም የጦር ዝግጅት ለማድረግ እንዳልችልና ወደ አገሬ እንዳልገባ ታግጄ መቆየቴን ነው። ይህንንም ክቡርነትዎ በቀላሉ ይመለከተዋል ብዬ አላስብም። ተስፋ ሳልቆርጥ ክቡርነትዎ የሚወስዱትን እርምጃ እጠብቃለሁ።

2ኛ/ ለአንድ ባታሊዮን ጦር መሰለፍ የሚችሉ ቁጥራቸው እስከ ስድስት መቶ የሚደርሱ ኤርትራውያን ስደተኞች በአገር ፍቅር ስሜት ተቀስቅሰው፤ ከወንድሞቻቸው ከኢትዮጵያውያኖች ጋር ሆነው ፋሽስትን ለመውጋት እኔ ወደ አለሁበት ወደ ሱዳን ለመምጣት ሲነሡ፤ ባልታወቀ ምክንያት የኬንያው አገረ ገዥ አግዷቸዋል። ይህ በጣም የሚያሳዝን ስለሆነ፤ ወደ እኔ እንዳይመጡ የታገዱት እነዚህ ኤርትራውያኖች በተቻለ ፍጥነት እንዲለቀቁ ክቡርነትዎን አሳስባለሁ።

3ኛ/ እኔ በደረሰኝ የታመነ መረጃ፤ ኮሎኔል ብሮክለሀርትና ሜጀር ኤርስኪን፤ (Col. Broklehurst and Major Erskine) የተባሉ ሁለት እንግሊዛውያን በልዩ ሚሲዮን በምሥጢር ወደ ኢትዮጵያ እንዲገቡ፤ ካይሮ ከሚገኘው ከታላቋ ብሪታንያ ጽሕፈት ቤት ፈቃድ እንደተሰጣቸው ሰምቻለሁ። እነዚህ ሁለት ሰዎች፤ የፋሽስት መንግሥት ዋና ደጋፊዎችና የኢትዮጵያን ነፃነት በብርቱ ተቃዋሚዎች ለመሆናቸው በቂ ማስረጃ የሚቀርብባቸው ናቸው። አሁን ወደ ኢትዮጵያ የሚገቡበትም ምክንያት በኦፊሲየል እንደሚነገረው፤ የኢትዮጵያን አርበኞች አቋም ለማጥናት ሳይሆን፤ የነፃነት ታጋዮችን እርስ በርሳቸው ለማፋጀትና ሕዝቡንም በዘር ለመከፋፈል መሆኑ በትክክል ተደርሶበታል። ስለዚህ እነዚህ የጠላት ወገን የሆኑት ሁለት ሰዎች ወደ አገሬ ወደ ኢትዮጵያ ከመሄድ እንዲታገዱ፤ ክቡርነትዎን አጥብቄ እጠይቃለሁ።

4ኛ/ በተጨማሪ ለክቡርነትዎ የማሳስበው፤ ጠላትን ከኢትዮጵያ ለማባረር የሚያስፈልገው የምድር ጦር ዝግጅት ቅድሚያ የሚሰጠው ቢሆንም፤ በየበረሃውና በየጫካው ባለማቋረጥ የሚዋጉት አርበኞቼ አጥብቀው

ያመለከቱኝ፣ የጠላትን ኃይል ድል ለማድረግ የሚቻለው በአውሮፕላን በሚጣል ቦንብ ስለሆነ፣ ከቡርነትዎ የሚያስብበት ታላቅ ጉዳይ መሆኑን ልገልጽልዎ እፈልጋለሁ።

ወዳጅዎ ቀ.ኃ.ሥ ንጉሠ ነገሥት

ከዚህ በላይ እንደታየው፣ ጃንሆይ ለታላቋ ብሪታንያ መንግሥት መሪ ያመለከቱት ሁሉ በትክክለኛው ሁኔታ ላይ የተመረኮዘ እውነተኛውን ጉዳይ ከመሆኑም በላይ፣ ይህንኑም መልዕክታቸውን ያስተላለፉት በገኔራል ዌቨል በኩል ስለሆነ፣ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ ምንም ዓይነት ተቃውሞ አላደረገም። ጠቅላይ ሚኒስትሩ ዊንስተን ቸርችልም፣ ንጉሠ ነገሥቱ ላቀረቡለት አራት ዋና ዋና ጉዳዮች መልሱን በየመልኩ እየለየ የላከላቸው በዚሁ በገኔራል ዌቨል በኩል ነበር።

የቸርችል መልስ

1ኛ/ ዘመቻውን በፍጥነት ስለመጀመር፣

.... ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የአገራቸውን ነፃነት ከፋሽስት ለማላቀቅ ጦር እየመሩ ወደ ኢትዮጵያ ለመዝመት ያላቸው ጽኑ ፍላጐት ትክክለኛና የሚደገፍ መሆኑ አያጠራጥርም። ይህ ሐሳብ እስከ ዛሬ ድረስ በተግባር ላይ ሳይውል የዘገየው፣ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ ገኔራል ዌቨል፣ ለንጉሠ ነገሥቱ ዘመቻ የሚያስፈልገው የጦር ዝግጅት ያልተሟላ ሆኖ ስለአገኘውና በዚህም አኳኋን ዘመቻው በጥድፊያ ቢደረግ የሚያስከትለውን አደጋ በማየት መሆኑ ሊታወቅ ይገባል። አሁንም ዝግጅቱ በተቻለ ፍጥነት ተደራጅቶ ንጉሠ ነገሥቱ ዘመቻውን እየመሩ ወደ አገራቸው ጉዞአቸውን እንዲቀጥሉ ገኔራል ዌቨል አስፈላጊውን እንደሚያደርግላቸው ለንጉሠ ነገሥቱ ይገለጽላቸው፤ ።

2ኛ/ ስለ ኮሎኔል ብሮክለሀርትና ሜጀር ኤርስኪን ወደ ኢትዮጵያ መሄድ፣

እነዚህ ሁለቱ የታላቋ ብሪታንያ ዜጎች የንጉሠ ነገሥቱ ተቃዋሚዎችና የፋሽስት መንግሥት ደጋፊዎች ናቸው ከተባሉ፣ ከካይሮ የተሰጣቸው ሚሲዮን ወደ ኢትዮጵያ መሆኑ ቀርቶ ወደ ኬንያና ወደ ሱማሌ እንዲሆን ተወስኗል።

3ኛ/ ስለ ኤርትራውያን ወዶ ዘማቾች

ከኢትዮጵያውያን ወንድሞቻቸው ጋር ተሰልፈው ፋሽስትን ለመውጋት ኬንያ ላይ የተሰበሰቡት ኤርትራውያን ወዶ ዘማቾች፣ ጉዳያቸው በቶሎ እንዲፈጸምላቸው በገኔራል ዌቨል በኩል የተቀረጠ ውሳኔ መሆኑን ንጉሠ ነገሥቱ እንዲያውቁት ይሁን፤

4ኛ/ ስለ አየር ኃይል አስፈላጊነት

ንጉሠ ነገሥቱ አርበኞቻቸው እንዳመለከቷቸው፣ ጠላትን ድል ማድረግ የሚቻለው በአየር ኃይል ውጊያ ስለሆነ፣ ይኸው ጉዳይ እንዲታሰብበት አጥብቀው

ጠይቀዋል። የጋራ ጠላታችንን ድል ለማድረግ የአየር ኃይል አስፈላጊነቱ እስከ ምን ድረስ እንደሆነ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር አዛዥ ደህና አድርጕ ይገነዘባል። ስለዚህ፤ ጄኔራል ዌቨል በሚኖረው አቅምና ድርጅት በሚያስፈልገው ቦታ ሁሉ በአየር ኃይል ለመጠቀም እንደሚወስን ለንጉሠ ነገሥቱ ይገለጽላቸው! ....

እንግዲህ! ከዚህ በላይ እንደታየው፤ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ጠቅላይ ሚኒስትር በጄኔራል ዌቨል በኩል በሰጠው መልስ ውስጥ ጃንሆይን ያስደሰታቸው፤ ፋሽስትን ለማባረር ወደ ኢትዮጵያ ለሚዘምተው የምሥራቁ ክፍል ጦር በእሳቸው መሪነት እንደሚከናወንና በጠየቁት መሠረት ጦሩም በተቻለ ፍጥነት እንዲዘጋጅ ይደረጋል የሚለው ቃል ነው። ቀጥሎም ንጉሠ ነገሥቱን ያረካቸው፤ የፋሽስት ወገኖች የሆኑት የእነ ኮሎኔል ብሉክሀርስት ሚሲዮን፤ ወደ ኢትዮጵያ እንዳይዘልቅ መታገዱና እንዲሁም ኬንያ ላይ ተዘግቶባቸው እስካሁን የቆዩት ወደ ዘማቾች የሆኑት ኤርትራውያን ወደ ሱዳን መጥተው ከንጉሠ ነገሥቱ የጦር ሠፈር እንዲቀላቀሉ መፈቀዱ ነው።

ስለ ኢትዮጵያ ጉዳይ የካርቱም ስብሰባ

የታላቋ ብሪታንያ ጠቅላይ ሚኒስትርና የጦር ሚኒስትሩ፤ ፋሽስትን ከኢትዮጵያ ግዛት ለማባረር ጦርነት እንዲደረግ ተነጋግረው ከወሰኑ በኋላ፤ ስለ ውጊያው ዝግጅትና ስለ ጦሩ አመራር ለመወሰን፤ እ.ኤ.አ ጥቅምት 29 ቀን 1940 ዓ.ም አንቶኒ ኤደን ከጄኔራል ዌቨል ጋር ሆኖ ከካይሮ ካርቱም መጣ። የጦር ሚኒስትሩ ከሱዳን ዋና ከተማ እንደደረሰ፤ ስለ ኢትዮጵያ ጉዳይ የጦር መሪዎቹን ስብሰባ ከመጀመሩ በፊት፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን በተለይ ተቀብሎ አነጋገራቸው ነበር። ንጉሠ ነገሥቱም ሱዳን ከመጡበት ከአለፉት አራት ወራት ጀምሮ የደረሰባቸውን ችግር ዘርዝረው ካስረዱት በኋላ፤ ወደ አገራቸው ወደ ኢትዮጵያ ገብተው በፋሽስት ላይ ለመዝመት ላደረጉት ቁርጥ ውሳኔ፤ በጦር መሣሪያዎችና በተዋጊዎች ሥልጠና ረገድ፤ አስፈላጊው ዝግጅት እንዲፋጠንላቸው አጥብቀው አሳሰቡት። የጦር ሚኒስትሩም ካርቱም ድረስ ተጉዞ የመጣው፤ የጋራ ጠላት ከሆነው ከፋሽስት ጋር ለሚደረገው ጦርነት አስፈላጊውን ፕላን ለመወሰንና የጦር ዝግጅቱን ለማፋጠን መሆኑን ከገለጸላቸው በኋላ፤ ወደ ኢትዮጵያ ለሚደረገው ዘመቻ አርበኞችዎን ይዘው የግርማዊነትዎን መሪነትና ተካፋይነት የታላቋ ብሪታንያ ንጉሣዊ መንግሥት በደስታ የሚቀበለው ነው ሲል፤ የጦር ሚኒስትሩ የሰጣቸው ቃል፤ የእነ ጄኔራል ፕላትን አቋም ደህና አድርጕ የሚያፈርስ በመሆኑ፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ከፍ ያለ እርካታ እንደተሰማቸው መገመት ይቻላል።

በዚሁ በጥቅምት 29 ቀን ምሽት፤ አንቶኒ ኤደን ባደረገው ስብሰባ ላይ ተካፋይ ከሆኑት ታላላቅ የጦር አዛዦች መካከል ዋና ዋናዎቹ፤ የደቡብ አፍሪካው ፊልድ ማርሻል ስመትስ፤ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ ጄኔራል ኧርል ዌቨል፤ የምሥራቅ አፍሪካ ጦር ዋና አዛዥ ጄኔራል አለን ጉርደን ካኒንግሃም፤ የሱዳን ጦር አዛዥ ጄኔራል ዊሊያም ፕላት፤ እንዲሁም በካይሮና በምሥራቅ አፍሪካ የተመደቡት የታላቋ ብሪታንያ ዲፕሎማቶች ተገኝተው ነበር።

የጦር ሚኒስትሩ ስብሰባውን ሲከፍት በሰጠው መግለጫ፤ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ባለፉት አራት ወራት ከሎንደን ወደ ሱዳን ከመጡ በኋላ ያጋጠማቸው ችግር ሁሉ በጣም የሚያሳዝን መሆኑንና፤ ይህም

አንቶኒ ኤደን የታላቋ ብሪታንያ የጦር ሚኒስትር በበረሃ አለባበስ ሱዳን መጥቶ
ስለ ኢትዮጵያ ዘመቻ ዝግጅት ከገኔኔራል ዌቨል ጋር ሲነጋገር፤

ችግር ሲደርስባቸው የሱዳኑ አገረገዥ ሰር ስትዋርት ሳይምስና የሱዳኑ ጦር አዛዥ ጄኔራል ዊሊያም ፕላት እንዳች እርምጃ ሳይወስዱ በቸልታ መመልከታቸው የተገባ አልነበረም በማለት ቅሬታውን ገለጸ። ከዚህም አያይዞ ከፋሽስት ጋር ለሚደረገው ጦርነት፣ በኢትዮጵያ የሚገኙት ተዋጊ አርበኞች በሱዳን ተሰብስበው የሥልጠና ዝግጅት እንዲደረግላቸው፣ ንጉሡ ነገሥቱ ደጋግመው ያመለከቱትን የሚያዳምጣቸው በማጣት፣ እስከዛሬ ምንም ሳይሠራበት ጊዜው በከንቱ መቃጠሉ ያሳዝናል በማለት በሱዳን ባሉት ባለሥልጣኖች፣ በአገረ ገዥውና በጦር አዛዡ ላይ ወቀሳውን አጠንክሮ ተናገረ። በመጨረሻውም አንቶኒ ኤደን መግለጫውን ሲፈጽም፣ ... ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥትነታቸው ቀድሞ ከነበረበት ቦታ የሚመለስ መሆኑንና፣ በፋሽስትም ላይ በሚደረገው ዘመቻ፣ ተዋጊ አርበኞቻቸውን ይዘው ራሳቸው የአንዱ ግንባር ጦር መሪ በመሆን እንዲካፈሉ፣ የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት መወሰኑን ለስብሰባው አስታወቀ።

የጦር ሚኒስትሩ ውሳኔ

ፋሽስትን ከኢትዮጵያ ግዛት እንዲሁም ከኤርትራና ከሱማሊያ ለማስለቀቅ ለሚደረገው ጦርነት በሰፊው ከተወያየበት በኋላ፣ ስለ አጥቂው ጦር አመራርና አመዳደብ ባደረገው ድልድል፣

1ኛ/ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት አርበኞቻቸው የሚሰለፉበትንና የታላቋ ብሪታንያ መንግሥት የሚያዘጋጅላቸውን ጦር እየመሩ፣ በምሥራቅ ኢትዮጵያ በጉጃም በኩል ዘልቀው ወደ አዲስ አበባ እንዲዘምቱ፣

2ኛ/ የምሥራቅ አፍሪካ የታላቋ ብሪታንያ ጦር ዋና አዛዥ የሆነው ጄኔራል ካኒንግሃም፣ ከኬንያ ተነሥቶ በደቡብ ኢትዮጵያ በሱማሊያ በኩል ጠላት የያዛቸውን ግዛቶች እያስለቀቀ ወደ አዲስ አበባ እንዲያመራ፣

3ኛ/ በሱዳን ያለው የታላቋ ብሪታንያ ጦር አዛዥ ጄኔራል ዊሊያም ፕላት፣ በከሰላ በኩል ገብቶ፣ በኤርትራ የሰፈረውን የፋሽስት ጦር እያጠቃ እንዲያስለቅቅ፣ የየእያንዳንዳቸው የጦር መሪዎች ድልድል ተወሰነ።

እንግዲህ! እንደሚታየው የታላቋ ብሪታንያ የጦር ሚኒስትር፣ በፋሽስት ላይ ለሚካሄደው ጦርነት ያደረገው የዝግጅትና የጦር አመራር ውሳኔ፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ምን ያህል እንዳረካቸው መገመት ይቻላል። በዚያን ዘመን የኢትዮጵያን ጉዳይ ይከታተሉ ከነበሩት ጋዜጠኞችና ጸሐፊዎች መካከል፣ አንቶኒ ሞክለር (Anthony Mockler) ስለ ኢትዮጵያና ጣልያን ጦርነት ባሳተመው መጽሐፉ ውስጥ እንደገለጸው፣ በዚህ በካርቱሙ የጦር መሪዎች ስብሰባ ላይ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ተገኝተው፣ ኤደን በፕላት ላይ ያወረደውን ወቀሳ አይተው ቢሆን ኖሮ፣ ለደስታቸው ገደብ አይሰጡትም ነበር ብሏል።

እንደሚታወቀው፣ ንጉሠ ነገሥቱ ከሉንደን ወደ ሱዳን ከመጡበት ጊዜ ጀምሮ፣ በእነዚህ ባለፉት አራት ወራት ውስጥ፣ ጄኔራል ፕላት በፈጸመባቸው ድርጊትና ባሳያቸው ዕብሪት ፍርድ ቢኖር፣ ቀላል ፍርድ የሚሰጠው አልነበረም። የቸርችል የጦር ሚኒስትር አንቶኒ ኤደን፣ ዊሊያም ፕላት ስለ ኢትዮጵያ ጉዳይ ያለው አስተሳሰብ ምን እንደሆነ በሚገባ ተረድቶታል። ስለዚህም፣ በፋሽስት ላይ በሚደረገው ዘመቻ ፕላትን የደለደለው ከሱዳን በከሰላ በኩል ወደ ኤርትራ ዘልቆ

የጠላትን ይዞታ ለማስለቀቅና ለእንግሊዝ አስተዳደር ለማስረከብ ነው እንጂ፤ የኢትዮጵያን ጉዳይ የሚመለከት ኃላፊነት አልሰጠውም። መከራንና ችግርን የመመከት ኃይል ያላቸውና በቀላሉ የማይበገሩት ንጉሠ ነገሥትም፤ ትዕግሥታቸው ሰፊ ስለሆነ በደረሰባቸው ሁሉ ቅሬታቸውንና የሚሰማቸውን የኃዘን ስሜት ዊሊያም ፕላት እንዲያውቀው አልፈለጉም። ያደረጉት ጥረት ሁሉ፤ ከሁሉ አስቀድሞ ከታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ባለሥልጣኖች ጋር መልካምና የተግባባ ግንኙነት እንዲኖራቸው ስለሆነ፤ የሱዳን አገረገዥና የሱዳን ጦር አዛዥ ያደረሱባቸው በደል፤ ሞራላቸውን አላዳከመውም። ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በዚህ በካርቱሙ ስብሰባ፤ አንቶኒ ኤደን ባደረገው ውሳኔ መሠረት በጉጃም በኩል ራሳቸው ለሚመሩት ጦር የተሟላ ትጥቅ እንዲዘጋጅላቸውና በቶሎ ዘመቻውን ለመጀመር በብርቱ ከተጨነቁበት ጉዳይ ሌላ እጅግ ያሳሰባቸው፤ ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ከእንግሊዞች ጋር ስለሚኖራቸው ግንኙነት ነበር። ይህም ጉዳይ፤ ንግግር ሊደረግበትና ስምምነት ሊፈረምበት የሚችለው፤ ከጦርነቱ ፍጻሜ በኋላ እንጂ በጦርነቱ ወቅት መሆን እንደማይችል የታላቋ ብሪታንያ መሪዎች አስተያየት መሆኑን ጃንሆይ ቢያውቁትም፤ አንድ ውል እንዲደረግ ጥረታቸውን አላቋረጡም ነበር።

Reference: a/ FO-371-27516
b/ Antohony Mockler Haile Selassie's War

ምዕራፍ ፭

የንጉሠ ነገሥቱን ዘመቻ እንዲያዘጋጅ የተመረጠ መኮንን

"ኦርድ ቻርል ዊንጌት"

በፋሽስት የተወረረችውን ኢትዮጵያን ነፃ ለማውጣት ለሚደረገው ጦርነት በካርቱም ስብሰባ ላይ በተወሰነው መሠረት፤ ሜጀር ኦርድ ቻርል ዊንጌት (Orde Charles Wingate) የተባለው እንግሊዛዊው የጦር መኮንን፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ለሚመሩት ዘመቻ አዘጋጅና አማካሪያቸው እንዲሆን የታላቋ ብሪታንያ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ዋና አዛዥ ጄኔራል ኧርል ዌቨል መርጦ አቀረበው። የጦር ሚኒስትሩ አንቶኒ ኤደን ለዚህ ኃላፊነት የተመረጠውን መኮንን ሹመት ከማጽደቁ በፊት፤ ስለሰውየው ታሪክና ችሎታ እንዲሁም ስለጠባዩና ስለ አቋሙ በዝርዝር ማወቅ አስፈልጎት ነበር።

እ.ኤ.አ የካቲት 26 ቀን 1903 ዓ.ም የተወለደው ኦርድ ዊንጌት የመጀመሪያና የሁለተኛ ደረጃ ትምህርቱን ከፈጸመ በኋላ፤ በእንግሊዝ አገር በታወቀው በወልዊች (Woolwich) በሚገኘው ሮያል ሚሊታሪ አካዳሚ የመድፈኛ መኮንን ሆኖ ተመረቀ። የዊንጌት ቤተሰቦች በአባቱም ሆነ በእናቱ በኩል ያሉት የውትድርና ሞያ የተማሩና ያገለገሉ ናቸው። ለምሳሌም ያህል፤ አባቱ ቻርል ዊንጌት በውትድርና ሞያው የአገልግሎት ዘመኑን ያሳለፈው በሕንድ በተቋቋመው የታላቋ ብሪታንያ ጦር ሠራዊት ውስጥ ሲሆን፤ የአባቱ አጎት ሰር ሬጂናልድ ዊንጌት ደግሞ፤ (Sir Reginald wingate) ከ1899 እስከ 1916 ዓ.ም ድረስ የሱዳን አገረገዥ ሆኖ ከሠራ በኋላ፤ ከዚያ ቀጥሎ ለሁለት ዓመታት በግብፅ የታላቋ ብሪታንያ ኮሚሽነር የነበረ ነው። ኦርድ ዊንጌትም በበኩሉ፤ በሚሊታሪ ሞያ ለመቀጠል የተቀረጠ ውሳኔ ያደረገው፤ ይህንን የቤተሰቡን ታሪክና ፈለግ በመከተል ነው እየተባለ ይነገርለታል።

እ.ኤ.አ በ1928 ዓ.ም ኦርድ ዊንጌት የሐያ አምስት ዓመት ወጣት መኮንን በነበረበት ጊዜ፤ በአባቱ አጎት በሰር ሬጂናልድ ዊንጌት ምክርና እርዳታ፤ ሱዳን ላይ በሚገኘው በእንግሊዝ የጦር ድርጅት ተዛውሮ፤ ሮዛይር እና ጋላባት በተባሉት ከኢትዮጵያ ጋር ለሚያዋስኑት ግዛቶች የፀጥታ ኃላፊ ሆኖ ተሾመ። በእነዚሁ ሁለቱን አገሮች፤ ሱዳንና ኢትዮጵያን በሚያካልሉት ጠረፎች ላይ፣ የሰውን ልጅ "ባሪያ" እያሉ በገንዘብ የሚሸጡትን ጨካኞችና እንዲሁም ዝሆኖችን እየጨፈጨፉ "የአሰናባሪ" ንግድ የሚያካሂዱትን ሕገወጦች፤ መቶ አለቃ ዊንጌት እያደነ ለመያዝ በወሰደው የጠነከረ እርምጃ፤ እጅግ የሚያስደንቅ ውጤት ለማስገኘት ቻለ። በዚህ በኢትዮጵያና በሱዳን ወሰን ላይ ሲካሄድ የቆየውን ሕገወጥ የንግድ ሥራ አድፍጦ በማጥመድ ዊንጌት የተጠቀመበትን ዘዴ፤ እሱም ወደ ሌላ ቦታ ከተዛወረ በኋላ ባለሥልጣኖቹ እንዲቀጥል በማድረጋቸው፤ የወጣቱ መኮንን ስምና መልካም ዝና ለብዙ ጊዜ ሲደነቅ የኖረ ሆኗል።

እ.ኤ.አ በ1936 ዓ.ም ኦርድ ዊንጌት በታላቋ ብሪታንያ ሞግዚትነት በሚተዳደረው በፓሊስቲን ተዛውሮ፤ በዚያ ላለው የጦር ሠራዊት የመረጃ መኰንን ሆነ። ወጣቱ የጦር መኰንን ፓሌስቲን ከደረሰበት ዕለት ጀምሮ፤ አይሁዳውያኖች ነፃነታቸውን ለማወጅና የእሥራኤልን መንግሥት ለማቋቋም የሚያደርጉትን ጥረት ከልቡ የሚደግፍና የሚያምንበት በመሆኑ፤ የዕብራይስጥን ቋንቋ ሌት ተቀን አጥንቶ በሁለት ዓመት ጊዜ ውስጥ፣ ቋንቋውንና ሥነ ጽሑፉን ማወቅ ቻለ። ዊንጌት፤ ምንም እንኳ የይሁዳ ዘር እንደሌለበት የታወቀ ቢሆንም፤ ለእነሱ ያለው ስሜትና ድጋፍ ከሚገባ በላይ ግልጽ ሆኖ በመታየቱ፤ በአለቆቹ ዘንድ የተወደደ አልነበረም። ወጣቱ መኰንን በሞያው ደፋርና መንፈሰ ጠንካራ፣ ብልህና አስተዋይ ከመሆኑም በላይ፤ በሚያምንበት ፀንቶ መገኘቱ መልካም ዝና ቢያተርፍለትም፤ በሌላ በኩል ደግሞ ለበላዮቹም ሆነ ለበታቾቹ፤ ተግባቢ ወይም ምቹ የሆነ ጠባይ ስለሌለው፤ አስቸጋሪና እምቢተኛ ነው የሚል አስተያየት ተወስዶበታል።

እ.ኤ.አ ከ1936 እስከ 1939 ዓ.ም ድረስ በፓለስቲን በኖረበት ዘመን፤ ከዚህ በፊት እንደተገለጸው ከይሁዲዎቹ ጋር የሚያደርገው መቀራረብና ወዳጅነት፤ ከዚህም አልፎ በሚችለው ሁሉ የአገሩ ነዋሪ ከሆኑት ዓረቦች ጋር ልዩነት እየፈጠረ፤ ለይሁዲዎቹ ፊት ለፊት የሚያደርገው አድልዎ የበላይ አለቆቹን እጅግ አድርጐ የሚያሳስባቸው ሆነ። ብዙ ምክርና ማስጠንቀቂያ ቢሰጠውም፤ ኦርድ ዊንጌት ከዕምነቱ አልዛነፍም አለ። እንዲያውም፤ ከቀን ወደ ቀን ለይሁዲዎቹ ያለው ጽኑ ድጋፍ እየጨመረ፤ ወጣቶቹን በሥውር የደፈጣ ውጊያ በማስተማር ለነፃነታቸው ለሚያደርጉት ጥረት ዋና ረዳታቸውና ፕላን ቀያሻቸው ሆነ።

እንግዲህ! ሚጀር ኦርድ ዊንጌት የተሰጠውን ሚሲዮን እየጣሰ፣ የፖለቲካውን ጉዳይ በመከታተል ይሁዲዎቹን ለመርዳት የሚሠራው ሁሉ አደገኛ ሆኖ ስለተገመተ፤ በግንቦት 1939 ዓ.ም በፓለስቲን የታላቋ ብሪታንያ ጦር አዛዥ የሆነው ዤኔራል ዌቨል፤ ከነበረበት ሥራ ላይ አስነሥቶ ወደ እንግሊዝ አገር እንዲመለስ አደረገው። በዚያን ጊዜ በፓሌስቲን የነበሩት የዊንጌት አለቆችም ስለ መኰንኑ የገለጹት አስተያየት " ... ኦርድ ዊንጌት በሞያው የሚከበር ጀግና ወታደር ቢሆንም፤ ከተሰጠው ተግባርና ኃላፊነት እየወጣ የሚያደርገው የፖለቲካ ንቅናቄ አደገኛነቱ በግልጽ ስለሚታይ፤ ከፓሌስቲን መዛወሩ ብቻ ሳይሆን ወደፊትም የፓሌስቲንን ጉዳይ በሚመለከት ሥራ መመደብ የለበትም ... " የሚል ስለሆነ፤ የፓሌስቲን የጦር አዛዥ ይህንኑ ሐሳብ ተቀብሎ ከመፈጸም በስተቀር ሌላ መንገድ አልነበረውም። ይሁን እንጂ፤ ዤኔራል ኧርል ዌቨል፤ ሜጀር ዊንጌት ከተሰጠው ኃላፊነት እየወጣ፤ ለይሁዲዎቹ ድጋፍ ሰጭ ሆኖ መገኘቱ የተገባ አለመሆኑን ደህና አድርጐ ቢያውቅም፤ ስለ መኰንኑ የውትድርና ሞያ ያለውን አድናቆት አልቀነሰም ነበር። ስለዚህም፤ "ሞዓ አንበሳ ዘእምነገደ ይሁዳ" ለተባለው ለኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ዘውድ፤ ኦርድ ዊንጌት መልካም አስተያየት እንደሚኖረው ስለሚያምን፤ በካርቱም ስብሰባ በተወሰነው መሠረት፤ ለቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዘመቻ ዝግጅትና ኃላፊነት ከእሱ የተሻለ ሌላ የጦር መኰንን አይታየኝም ብሎ አቀረበው።

የጦር ሚኒስትሩ አንቶኒ ኤደንም፤ ስለ ዊንጌት የቀረበለትን የመረጃ ሪፖርት በዝርዝር ከተመለከተ በኋላ፤ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር አዛዥ ዤኔራል ዌቨል በሰጠው ሐሳብ ተስማምቶ፤ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት በፋሽስት ላይ ለሚያደርጉት ዘመቻ አዘጋጅና የኦፐሬሽኑ መሪ እንዲሆን፤ በሌተና ኮሎኔልነት ማዕረግ ሹመቱን አጸደቀለት። ዊንጌት፤ ከፓሌስቲን ወደ እንግሊዝ አገር ከተዛወረበት አንድ ዓመት ተኩል ከሚሆን ጊዜ ጀምሮ፤ የበላይ አለቆቹ በእሱ ላይ

መልካም አስተያየት እንደሌላቸውና ለወደፊቱም የተሻለ ዕድል እንደማይሰጡት ተስምቶት ሞራሉ ተዳክሞ ነበር። በኅዳር ወር 1940 ዓ.ም መጀመሪያ ላይ በኢትዮጵያ ከፋሽስት ጋር ለሚደረገው ጦርነት፣ በሌተና ኮሎኔልነት ማዕረግ የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የዘመቻ ጦር አዘጋጅና መሪ እንድትሆን ተመርጠሃል የሚለው ቴሌግራም ሲደርሰው፣ ያልጠበቀውና ያላሰበው በመሆኑ፣ ለጊዜው ማመን አቅቶት ነበር። ጄኔራል ዌቨል እንደገመተው፣ የኢትዮጵያ ነገሥታት ከይሁዳ የዘር ሐረግ አላቸው እየተባለ የሚነገረውን ታሪክ ዊንጌት በመልካም አስተያየት ስለሚመለከተው፣ ይህን የተሰጠውን ኃላፊነት የተቀበለው እጅግ በጋለ መንፈስ ነው። በዚህም መሠረት፣ የዚህን የዘውድ ታሪክና የኢትዮጵያን ሕዝብ ነፃነት ለማስመለስ፣ በቆራጥነትና በጀግንነት ተዋግቶ ጠላትን ድል እንደሚያደርግ ታጥቆ መነሣቱን ለጄኔራል ዌቨል ካስታወቀ በኋላ፣ ኦርድ ዊንጌት ጊዜ ሳይፈጅ ገሥግሶ ወደ ሱዳን መጣ።

ዊንጌት ካርቱም እንደደረሰ፣ ከሁሉ አስቀድሞ በሰፊው የተነጋገረው የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የፖለቲካ ኦፊሰር ሆኖ ከተመደበው ከቻፕማን አንድርውስ ጋር ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ ከሎንዶን ተነስተው ካርቱም ከደረሱበት ካለፉት አምስት ወራት ጀምሮ፣ የሱዳን አገረ ገዢ ሰር ስቲዋርት ሳይምስና፣ የጦሩ አዛዥ ጄኔራል ዊሊያም ፕላት፣ የጃንሆይን መምጣት ባለመቀበል የፈጸሙባቸውን በደል ዘርዝሮ ስለአስረዳው፣ ዊንጌት እጅግ አድርጐ አዘነ።

ቻፕማን ለዊንጌት በሰፊው እንዳስረዳው፣ በሱዳን ያሉት ባለሥልጣኖች አገረገዢው ስቲዋርት ሳይምስና የጦር አዛዡ ዊሊያም ፕላት፣ ሙሶሊኒ ከሂትለር ጋር መሰለፉን ከማወጁ በፊት፣ ለፋሽስቱ መንግሥት አድናቂዎችና በተለይም የኢትዮጵያ ምክትል ንጉሥ (Vice Roy) ከሆነው ከዱካ-ዱ-አስታ ጋር ከፍ ያለ የወዳጅነት ግንኙነት ነበራቸው። ይህ ወዳጅነት የተመሰረተው፣ በሱዳንና በኢትዮጵያ ወሰን ላይ የሚንቀሳቀሱትን ሽፍቶችና ሕገ ወጥ የኮንትሮባንድ ነጋዴዎች ተባብረው ለማጥፋት የወሰዱትን እርምጃ ምክንያት በማድረግ ነው። ለዚህም፣ የኢትዮጵያ ም/ንጉሥ የተባለው ካርቱም መጥቶ ጉብኝት ሲያደርግ፣ ከፍ ያለ አቀባበልና መስተንግዶ ተደርጐለታል። በተጨማሪም የፋሽስቱን መንግሥት እነ ፕላት የሚፈሩት፣ በምሥራቅ አፍሪካ በኢትዮጵያና በኤርትራ፣ በሶማሌን፣ በሊቢያ ያሠፈረው የምድር ጦር ኃይል ከግማሽ ሚሊዮን በላይ ሲሆን፣ ያሉትም የአየር ኃይል ተዋጊ አይሮፕላኖች ቁጥራቸው ከአምስት መቶ በላይ እንደሆነ ይገመታል። በዚህ አንፃር፣ ታላቋ ብሪታኒያ ግን፣ በግብፅና በሱዳን፣ በፓሌስቲንና በኤደን፣ እንዲሁም በኬንያና በዑጋንዳ ያላት የጦር ኃይል ከመቶ ሺህ አይበልጥም። ስለዚህ፣ በካርቱም ያሉት ባለሥልጣኖቻችን ለፋሽስት መንግሥት ካላቸው መልካም የሆነ የግል ስሜት በላይ፣ የሙሶሊኒ የጦር ኃይል እጅግ አድርጐ የሚያሠጋቸው ስለሆነ፣ ለኢትዮጵያ ነፃነት የሚያስቡ ወይም የሚጨነቁ አይደሉም፣ ሲል ቻፕማን አንድርውስ፣ ትክክለኛውን ሁኔታ ደህና አድርጐ አብራርቶለታል።

ኦርድ ዊንጌት፣ ቻፕማን የገለጸለትን ጠቅላላ ሁኔታ ካዳመጠ በኋላ፣ በወጉ መሠረት ወደ ጄኔራል ፕላት ቢሮ ሄዶ ቪዚት አደረገ። ከዚያም በቀጥታ ከካርቱም ሠላሳ ማይልስ ርቆ ወደሚገኘው ወደ ጀበል አውልያ በአውቶሞቢል ተጉዞ ከቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ጋር ተገናኝቶ ተዋወቀ። በዚህ ጊዜ ንጉሠ ነገሥቱ የተቀበሉት በሞቀ መንፈስ ሲሆን፣ እሱም በደስታ መንፈስ የሚከተለውን ንግግር አደረገላቸው።

ጃንሆይ! እኔ ወደ እርስዎ የመጣሁት ትልቅ ኃላፊነት ተቀብዬ ነው። ከባድ ነው ብዬ የምጠራው ኃላፊነት፣ በፋሽስት መንግሥት በግፍ የተቀማውን የአገርዎን ነፃነት ለማስለቀቅና የግርማዊነትዎ የንጉሠ ነገሥትነት ዘውድ በመንበርዎ ላይ እንዲመለስ ለማድረግ ስለሆነ ነው። ይህም ሐሳብ በቅርብ ጊዜ ውስጥ ምናልባትም ቢበዛ በሚቀጥሉት ስድስት ወራት ውስጥ እንዲፈጸም የሚያስፈልግ ነው። የግርማዊነትዎ ዘመቻ የሚያመራው፣ ከሱዳን በቀጥታ እስከ መናገሻ ከተማዎ እስከ አዲስ አበባ ስለሆነ፣ የመጀመሪያው ግዳጃችን የጉጃም ግዛትዎን ነፃ ማድረግ ነው። ሌሎቹን የምንሠራቸውን ሁሉ በፕላን እየቀየስን በየመልካቸው እርምጃ እንወስድባቸዋለን።

እስከ ዛሬ ድረስ ግርማዊነትዎ የደረሰብዎትን መከራና ፈተና፣ በሰፊው ትዕግሥትዎና በማይበገረው ጥንካሬዎ እንደተቋቋሙት ሁሉ፣ አሁንም ከፊታችን የተደቀነውን ከባድና አስቸጋሪ የሆነውንም የነፃነት ትግል አሸንፈው፣ ለድሉ ደስታ እንደሚበቁ እርግጠኛ ነኝ። ለዚህም ግብ፣ የጦሩን ፕላን እንዳዘጋጅና የግርማዊነትዎን ዘመቻ እንድመራ፣ ከአገሬ ከታላቋ ብሪታኒያ መንግሥት ኃላፊነቱን እንድቀበል በመመረጤ የተሰማኝን ጥልቅ የሆነ ክብርና ደስታ ሳልገልጽልዎ ማለፍ አልፈልግም።

ጃንሆይ! እንግዲህ እስከዛሬ ሲያደርጉት እንደቆዩት ሁሉ፣ እምነትዎን እንዲያጸኑ ተስፋዎን እንዲያጠነክሩ እያሳሰብኩ፣ በመጨረሻም ድሉ የእርስዎ መሆኑን እንዲያውቁት ከልብ የመነጨ መልካም ሐሳቤንና መልካም ምኞቴን አቀርብልዎታለሁ።

ከዊንጌት ንግግር በኋላ፣ ጃንሆይም ወዲያውኑ አከታትለው አጠገባቸው በነበሩት በአርበኛው በአቶ መኩንን ደስታ አስተርጓሚነት የሚከተለውን መልስ ሰጡ።

" ... የታላቋ ብሪታንያ የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር ጠቅላይ አዛዥ ጄኔራል ዌቭል የእርስዎን መሾም ሲገልጹልኝ፣ አያይዘው የላኩልኝን የሕይወት ታሪክዎን አንብቤ እጅግ ደስ ብሎኛል። የጠለቀ ከፍተኛ ትምህርት የፈጸሙና በውትድርና ሞያዎም፣ እስከዛሬ ያከናወኑት ሁሉ የተወደደና የተደነቀ በመሆኑ፣ በኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥትነቴ ሹመትዎን የተቀበልኩት፣ ከታላቅ ደስታና ከሙሉ ዕምነት ጋር ነው። የተሰጠዎትን ከፍተኛ ኃላፊነት ከግቡ ለማድረስ በሚያደርጉት ጥረት፣ ፈጣሪያችን እንዲረዳዎ ጸሎታችንና መልካም ምኞታችን አይለይዎትም። ... አሁን ስለ እኔ ሲናገሩ፣ " ... እስከአሁን የደረሰብዎትን መከራና ፈተና በትዕግሥት ለመቋቋም ያሳዩት ጥንካሬ የሚደነቅ ነው ... " ብለውኛል። ስለዚሁ መልካም አስተያየትዎ ከልቤ የሚሰማኝንና የማምንበትን እውነቱን ልገልጥልዎ እወዳለሁ። የኢትዮጵያን ሕዝብ እንድመራ ከባዱን ኃላፊነት የተቀበልኩት በእግዚአብሔር ፈቃድና በሕዝቤ ፍላጐት ስለሆነ፣ ያለብኝን ግዳጅ ለመፈጸም ማናቸውም መከራና ፈተና ሊገታኝ አይገባም። በሕይወት እለሁ ድረስ፣ በአገሬ ጉዳይ ማናቸውንም ችግር መቀበልና መቋቋም አለብኝ። ስለዚህም፣ እስከ ዛሬ የደረሰብኝን ሁሉ ከምንም አልቆጥረውም። ዋናው ዓላማዬ፣ የአገሬ ነፃነት ከባዕድ ቀንበር እስኪላቀቅ ድረስ፣ ከእኔ የሚጠበቀውን ሁሉ በተቻለኝ አሟልቶ መፈጸም ስለሆነ፣ ወደፊትም በማደርገው ጥረት ብዙ ፈተና እንደሚገጥመኝ ደህና አድርጌ አውቃለሁ። ስለዚህም፣ የወደፊቱን ሕይወቴን ተዝናንቼ አልመለከተውም።

ለክቶውም ሆነ ለደጉ ተዘጋጅቼ መገኘት አለብኝ። በዚህም መሠረት እርስዎ በተሰጠዎ ኃላፊነት በሚያደርጉት የዘመቻ ዝግጅት፤ በሚፈልጉበት ቦታና በሚያስፈልግዎ ዓይነት፤ ያለ አንዳች መታከት አብሬዎ እንደምቆም አረጋግጥልዎታለሁ። እንደሚያውቁት፤ ግፈኛው የፋሽስት መንግሥት በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ከሰብዓዊ መንፈስ ውጭ የሚያደርሰው ሥቃይና መከራ፤ ወሰንና ወደር የሌለው መሆኑ በዓለም ታሪክ ላይ ተመስክሮበታል። ይህ ሕዝብ፤ የእኔን የንጉሠ ነገሥቱን ሱዳን መድረስና በታላቋ ብሪታንያ እርዳታ በጠላታችን ላይ ለመዝመት ዝግጅት ላይ መሆናችንን ሰምቶ፤ ለነፃነቱ መሥዋዕትነትን ለመቀበል ቆርጦ ይጠብቀናል። ስለዚህ፤ ይህ የቆረጠ ዕምነትና ይህ የነቃ መንፈስ በጊዜ ብዛት ተሰላችቶ እንዳይወድቅብን፤ ሥራችንን ማፍጠን ያለብን መሆኑን ሳላስብዎ እወዳለሁ ... " ካሉ በኋላ፤ ጃንሆይ በንግግራቸው መጨረሻ ላይ እግዚአብሔር ሥራዎንና ድካምዎን ይባርክልዎ የሚለውን ምርቃት ሰጥተዋል። እንግዲህ! ከዚህ በላይ እንደታየው፤ ዊንጌት ያደረገው የመተዋወቂያ ንግግር ንጉሠ ነገሥቱን ምን ያህል እንዳስደሰታቸውና፤ ጃንሆይም የሰጡት መልስ ዊንጌትን የቱን ያህል ስሜቱን እንደነካው መገንዘብ ይቻላል። መቸም መልካም በሆነ የመግባባት መንፈስ የሚጀመር ሥራ ውጤቱ እንደሚያምር አያጠራጥርም።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ሱዳን ከመጡበት ጊዜ ጀምሮ፤ ባለፉት አምስት ወራት ውስጥ፤ በቁጥር 101 የተመደበው የኮሎኔል ሳንድፎርድ፣ የአዛዥ ከበደ እና የጌታሁን ተሰማ ሚሲዮን፤ በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ ገብቶ ከሚያካሂደው መልካም ተግባር በስተቀር፤ ሌላ የተሠራ አንዳች ነገር አልነበረም። ስለዚህ ለቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዘመቻ ዝግጅቱ የሚጀመረው፤ ዊንጌት ከተሾመ በኋላ መሆኑ ለማንም ግልጽ ነው። እነ ዊሊያም ፕላት፤ ከፋሽስት ጋር ለሚደረገው ጦርነት የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ለአንዱ ግንባር እንኳ የዘመቻ መሪነት ቦታ ሊሰጣቸው አይገባም በማለት፣ በሱዳን አካባቢ የሚገኙትን የኢትዮጵያን ተዋጊ አርበኞች አሰባስቦ ሥልጠና ለመስጠትም ሆነ ለማዘጋጀት አሻፈረን ብለው የአምስት ወራት ጊዜ በከንቱ አቃጠሉ። የመካከለኛው ምሥራቅ ጦር አዛዥ ጄኔራል ዌቭል እና የጦር ሚኒስትሩ አንቶኒ ኢደን የፕላትን የተቃውሞ አቋም ስለተረዱት፤ እርድ ዊንጌት ለሚያደርገው ዝግጅት እሱ ራሱ በቀጥታ የሚያዝበት አንድ ሚሊዮን ፓውንድ የሥራ ማስኬጃ በጀት መደቡለት። ለዊንጌት ይህ የተሰጠው በጀት ከጦር መሣሪያዎች በስተቀር ተዋጊዎቹን ለማሠልጠኛና ለስንቅ ማደራጃ እንዲሁም ለትራንስፖርት የሚያስፈልጉትን ወጭዎች ሁሉ ስለሚሸፍንለት፤ ዊሊያም ፕላትን ከመለማመጥ አድኖታል።

ዊንጌት ከተሾመ በኋላ፤ ጄኔራል ፕላት ተስፋ አድርጉ የተጠባበቀው፤ ሰውየው በጠባዩ አስቸጋሪነት የታወቀና እኔ ያልኩት ብቻ ካልተፈጸመ የሚል ስለሆነ፤ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር መጋጨቱ ስለማይቀር፤ በዊንጌት የሚተካውን መኰንን እኔ መርጨ የፈለግኩትን ማድረግ እችላለሁ ብሎ አልሞ ነበር። ነገር ግን ይህ ምኞት ሊሳካለት አልቻለም። ቀደም ሲል እንደተገለጸው፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴና ዊንጌት በጀበል አውልያ ተገናኝተው እንደተዋወቁ በመካከላቸው ከፍ ያለ የመግባባትና የመቀራረብ መንፈስ ስለተፈጠረ፤ የፕላት ምኞት ከንቱ ሆኖ ቀርቷል። በዚህም አኳኋን፤ የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዘመቻ የሚዘጋጀውና የሚራመደው፤ በእርድ ዊንጌት ፕላን እንጂ በዊሊያም ፕላት ጠማማ አስተሳሰብ ሊሆን አልቻለም።

ምዕራፍ ፲

የነፃነት ጉዞ ወደ ኢትዮጵያ፤ ከካርቱም እስከ አዲስ አበባ

የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዘመቻ አዘጋጅና የውጊያው መሪ እንዲሆን በታላቋ ብሪታንያ መንግሥት የተሾመው ሜጀር እርድ ዊንጌት፤ በምድረ ሱዳን በሁለት ወራት ጊዜ ውስጥ አንድ ሺህ ሰባት መቶ የሚሆኑ ተዋጊ ወታደሮችን አሠልጥኖ አዘጋጃቸው። እነዚህ ተዋጊዎች ግማሾቹ ኢትዮጵያውያን ሲሆኑ፤ ግማሾቹ ደግሞ የሱዳን ዜጎች ነበሩ። ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ሱዳን ከመጡበት ጊዜ ጀምሮ ደጋግመው እንደአሳሰቡት፤ የሱዳን አገረ ገዥ የሰር ስቲዋርት ሳይምስንና የእንግሊዝ ጦር አዛዥ የጄኔራል ዊሊያም ፕላትን ትብብር በማግኘት፤ በኬንያ፣ በጂቡቲና በሱማሊያ ተዘጋጅተው የሚጠባበቁትን ኢትዮጵያውያን አርበኞችንና ስደተኞችን በሙሉ ወደ ሱዳን ለማስገባት ቢቻል ኖሮ፤ ዊንጌት የሚያዘጋጀው ጦር ቁጥሩ በጣም ከፍ ያለ በሆነ ነበር። ባለፈው ምዕራፍ እንደተገለጸው፤ ስለዚሁ ጉዳይ ጃንሆይ ለጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችልና ለጦር ሚኒስትሩ አንቶኒ ኢደን ባመለከቱ ጊዜ፤ በምሥራቅ አፍሪካ የሚገኙት የኢትዮጵያ አርበኞችና እንዲሁም በአገር ፍቅር ስሜት ተቀስቅሰው ወደ ዘማቾች የሆኑት ኤርትራውያኖች፤ ወደ ሱዳን እንዲገቡ የተፈቀደ መሆኑ ተነግሮአቸው ነበር። ነገር ግን፤ በምሥራቅ አፍሪካ ያሉት የእንግሊዝ የጦር ባለሥልጣኖች፤ ከጥቂቶች አርበኞች በስተቀር ብዙዎቹን በተለይም ወደ ዘማቾች የሆኑትን ኤርትራውያኖች ልዩ ልዩ ምክንያት እየፈጠሩ ወደ ሱዳን እንዳይሻገሩ መንገዱን ዘጉባቸው። እንደሚታወቀው፤ በምሥራቅ አፍሪካ የሚገኙት የእነዚህ የእንግሊዝ የጦር ባለሥልጣኖች ዋና ዓላማ፤ ፋሽስትን ከኢትዮጵያ ግዛት ለማስለቀቅ ጄኔራል ካኒንግሐም በደቡብ በኩል፤ ጄኔራል ፕላት በሰሜን፣ ለሚያደርጉት ውጊያ የተሟላ የጦር መሣሪያና የተሟላ የሰው ኃይል እንዲኖራቸው ማድረግ እንጂ፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በምሥራቅ ግንባር ለሚመሩት ዘመቻ የሚያስፈልጋቸውን ሁሉ ለመስጠት ፈቃደኞች አልነበሩም።

በምሥራቅ አፍሪካ ያሉት የእንግሊዝ የጦር ባለሥልጣኖች ስለ ኢትዮጵያ የወደፊት ዕድል የሚያስቡት ሁሉ፤ በኮሎኒያሊዝም መንፈስ ላይ የተመሠረተ መሆኑንና ከእነሱም ጋር መነታረኩ ምንም ውጤት እንደማይሰጥ እርድ ዊንጌት በትክክል ስለተረዳው፤ ባለው የሰው ኃይልና ባለው መሣሪያ የቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ዘመቻ ለመምራት ቆርጦ ተነሣ። በሱዳን ለመሰብሰብ የቻሉትን ቁጥራቸው አንድ ሺህ ሰባት መቶ የሚደርሱትን ተዋጊዎች በቀላል ዘዴ በማሠልጠንና በተገኙትም መሣሪያዎች አጠቃቀሙን እያንዳንዱ ወታደር በሚገባ እንዲያውቅ በማድረግ፤ ዊንጌት ዝግጅቱን ከአጠናቀቀ በኋላ፤ ዘመቻውን **"የጌዴዎን ኃይል"** ብሎ ሠየመው።

ይህ ቁጥሩ ሁለት ሺህ ለመድረስ ያልቻለው፤ "የጌዴዎን ጦር" ከሱዳን ወደ ጐጃም ለማምራት ሲነሣ፤ ከፊቱ የሚገጥመው የፋሽስት ጦር ኃይል ከዘመናዊ መሣሪያዎች ጋር ከሀያ ሺህ (20.000) በላይ የሚሆኑ ተዋጊ ወታደሮች ያሉት መሆኑ ታውቆ ነበር። ነገር ግን፤ በኮሎኔል ሳንድ ፎርድ፣ በአዛዥ ከበደ እና

በጌታሁን ተሰማ የሚመራው በቁጥር "101" የተመደበው ሚሲዮን፤ ቀደም ብሎ ወደ ኢትዮጵያ በመግባት በተለይም በጐጃም ውስጥ በልዩ ልዩ ቦታዎች ሲዋጉ ከኖሩት ታዋቂ አርበኞች ጋር በግልጽና በሰፊው በመነጋገር፤

- በመካከላቸው ለተፈጠረው አለመግባባት መፍትሔ በመስጠትና በማስታረቅ፣
- ከካርቱም ይዘዋቸው የመጡትን ልዩ ልዩ መሣሪያዎች በማደል፣
- ንጉሠ ነገሥቱ ከእንግሊዝ መንግሥት ባገኙት እርዳታ ጦራቸውን አሰልፈው ወደ ጐጃም ግዛት ለመግባት መቃረባቸውን በማስረዳት፣
- በጠቅላላው በያለበት የተሰማሩትን አርበኞች ሞራል በማዳበርና ጠላትን ከአገር ለማስወጣት ተዘጋጅተው እንዲጠባበቁ በማድረግ የተፈጸሙት ሥራዎች፣ አርድ ዊንጌት ለሚመራው የጌዴዎን ጦር በመላ ጐጃም ከፍ ያለ ደጀንና ኃይል አስገኘለት።

ንጉሠ ነገሥቱ ከካርቱም ወደ ኢትዮጵያ የዘመቻ ጉዞአቸውን ከመጀመራቸው ከሁለት ቀናት በፊት፤ ሁለት መቶ ለሚሆኑ ለእንግሊዝና ለሱዳን ታላላቅ ሰዎች፤ እንዲሁም አብረዋቸው ለከረሙትና ለሚከተሏቸው ኢትዮጵያውያን፤ በዚያው በጀበል አውልያ ማረፊያቸው ለመሰነባበቻ የሬሴፕሽን ግብዣ አደረጉ። እንደዚሁም በጉዞው ዋዜማ ምሽት፤ ዕብሪተኛ በመሆን ሲያስቸግር የቆየው በሱዳን የታላቋ ብሪታንያ ጦር አዛዥ ዤኔራል ዊሊያም ፕላት፤ ቀድሞ ከነበረው የተለወጠ መንፈስ በማሳየት፤ ለቀዳማዊ ኃይለሥላሴ መሰናበቻ ክብር በካርቱም ከፍ ያለ የራት ግብዣ ሰጥቶ ነበር። በዚህ ግብዣ ላይ፤ ንጉሠ ነገሥቱ ሁለቱን ልጆቻቸውን ልዑል አልጋወራሽ አስፋወሰንንና ልዑል መኰንን የሐረር መስፍንን ወደ ዘመቻው ይዘዋቸው ለመሄድ መወሰናቸውን ለጋባዣቸው ገለጹለት። ይህንን ሐሳብ ፕላት አልደገፍም አለ። ምክንያቱንም ሲያስረዳ፤ በታሪክ የአንድ አገር ንጉሣውያን ቤተሰብ፤በጦር ዘመቻ ላይ በአንድነት ሲካፈል ታይቶ አይታወቅም። ምንም እንኳ ግርማዊነትዎ የሚመራው ጦር ድል ለማድረግ የተዘጋጀና የአገርዎን ነፃነት እንደሚያስመልስ ፅኑ ዕምነት የተጣለበት ቢሆንም፤ በዘመቻው ላይ አደጋ ሊከሠት እንደሚችል መርሳት የለብንም። ስለዚህ፤ ሁለቱ ልዑላን ልጆችዎ ከዘመቻው ቀርተው፤ ካርቱም በሚገኘው የጦር ትምህርት ቤት ውስጥ አንዳንድ የውትድርና ሞያ እያጠኑ ቢቆዩ ይሻላል ሲል አስተያየቱን ሰጠ። ጃንሆይ ሁለቱ ልጆቻቸው ከዘመቻው እንዲቀሩ የፕላትን ሐሳብ ለመቀበል አልፈለጉም ነበር። በዚያን ሰዓት አጠገባቸው የነበሩት ራስ ካሣ፤ ይኸ ሰው የሚናገረው ፍሬ ነገር ያለበት ሆኖ ታይቶኛል። የጃንሆይ ዘመቻ ዓላማው ድል አድርጐ ጠላትን ከአገር ማባረር ቢሆንም፤ በዚህ መሐል ድል መሆንና መሞትም እንደሚያጋጥም መታሰብ አለበት ሲል የተናገረው፤ ትክክለኛ አስተያየት ነው። በዚህ አኳኋን እነዚህን ልጆች ከእኛ ጋር የመጣውን ይካፈሉ ብለን ከአደጋው ውስጥ ማስገባቱ ጥቅም የለውም። እንግሊዞቹ እኛ በደህና እንጠብቃቸዋለን ብለው ቃል ሲሰጡ፤ አደራው የናንተው ነው ብለን ትተናቸው ብንሄድ ይሻላል ሲሉ የሰጡትን ሐሳብ ጃንሆይ አዳምጠው፤ በዚሁ እንዲፈጸም ተደረገ።

ዘመቻውን ለመጀመር በታቀደው ፕሮግራም መሠረት፤ እ.ኢ.አቆ ጥር 12 ቀን 1933 ዓ.ም የቃና ዘገሊላ በዓል ዕለት፤ (እ.ኤ.አ ጥር 20 ቀን 1941 ዓ.ም) ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ከዋና ዋና ተከታዮቻቸው ጋር በልዩ አውሮፕላን "ሮዛይሪ" ከተባለው ግዛት ተነሥተው፤ በሱዳን ወሰን ላይ በሚገኘው "አሜድላ" በተባለው የኢትዮጵያ መሬት በማረፍ፤ "አረንጓዴ፣ ቢጫ፣ ቀይ" የሆነውን ባንዲራችንን

ንጉሠ ነገሥቱ ከሱዳን ተነስተው ዘመቻውን ወደ ኢትዮጵያ ሲጀምሩ፤ ከጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችልና ከጦር መሪዎቹ የተላኩላቸውን የመልካም ምኞት መግለጫዎች ሲቀበሉ፤

ተክለው የመጀመሪያውን የነፃነት የድል በር ከፈቱ። በዚች ታሪካዊ በሆነች ቀንና ሰዓት፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ባደረጉት ንግግር ልባዊ ስሜታቸውን የገለጹት፤ " ... ከመማረክ መሞት፤ ለጠላት ከመገዛት መሰደድ፤ ይበጃል። በሃይማኖቱና በዕምነቱ የፀና በእግዚአብሔር እርዳታ ተስፋው ሲፈጸምለት የማየት ዕድል ይገጥመዋል። ይኸው! እኔም በውቅያኖስ ባሕርና በምድረበዳ ተሻግሬ፤ መጣሁልሽ አገሬ ብዬ የአገሬን መሬት ለመርገጥ በቅቻለሁ ... " በሚል ቃል ነበር።

ንጉሠ ነገሥቱ በዚህ "ኦሜድላ" በተባለው ቦታ ላይ ሰንደቅ ዓላማችንን አውለብልበው የኢትዮጵያ ሕዝብ መዝሙር ከተዘመረ በኋላ፤ በእንግሊዞች በኩል ለጃንሆይ አማካሪ እንዲሆን የተመደበው "ቻፕማን አንድርውስ" ከጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችልና ከጄኔራል ዊሊያም ፕላት የተላከላቸውን መልዕክት አቀረበላቸው። ቸርችል በገለጸው አስተያየት፤ " ... ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ለብዙ ወራት ያሳዩት ትዕግሥትና ቆራጥነት በመጨረሻው ፍሬውን ሰጥቶ፤ ዘመቻውን ለማዘጋጀትና ዓላማውን ለመጀመር ስለአስቻለ፤ የጋለ ደስታዬንና መልካም ምኞቴን መግለጥ እወዳለሁ ... " ካለ በኋላ፤ " ... ንጉሠ ነገሥቱ ወደፊት አገራቸው ከታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ጋር ስለሚኖራት ግንኙነት ጉዳይ አንድ ዓይነት የቃል ኪዳን ስምምነት እንዲደረግ የጠየቁት፤ ጠላት ድል ሆኖ እሳቸው ከመናገሻ ከተማቸው ከገቡ በኋላ የሚፈጸም ስለሆነ፤ አሁን ጊዜውም ሁኔታውም የሚያመች አይደለም ... " ብሏል።

እዚህ ላይ መገንዘብ እንደሚቻለው፤ ጃንሆይ ሱዳን ከደረሱበት ጊዜ አንሥቶ የዘመቻው ዝግጅት እንዲፋጠንላቸው ለቸርችል በላኳቸው በብዙዎቹ ቴሌግራሞቻቸው ውስጥ፤ ኢትዮጵያ ከታላቋ ብሪታንያ መንግሥት ጋር ወደፊት ስለሚኖራት ግንኙነት ከአሁኑ የቃል ኪዳን ስምምነት እንዲደረግ ደጋግመው ሲያሳስቡ ቆይተዋል። ቸርችልና ኤደን ግን ይህንን ጉዳይ ለማከናወን አሁን ጊዜው አይደለም የሚለውን አስተያየታቸውን መለወጥ አልፈለጉም። ጃንሆይ ከእንግሊዞች ጋር በተቻለ ፍጥነት የቃል ኪዳን ውል <u>መፈራረም ያስፈልጋል</u> ብለው እስከዚህ ድረስ ያሳሰባቸው ምክንያቱ ምን እንደሆነ ገልጠው ባይናገሩትም፤ ጠላት ድል ሆኖ ኢትዮጵያን ለቅቆ ከወጣ በኋላ፤ እነዚህ ቅን መንፈስ የሌላቸው የታላቋ ብሪታንያ የጦር መሪዎች እነ ጄኔራል ፕላት፤ አገራችንን በመያዝ የኮሎኒ አስተዳደር ዘርግተው እንዳያስቸግሯቸው በመሥጋት መሆኑ ለማንም የተሠወረ አይሆንም። ያም ሆነ ይህ በሁለቱ አገሮች፤ በኢትዮጵያና በታላቋ ብሪታንያ መካከል እንዲፈረም የተጠየቀው ውል፤ አስፈላጊ መሆኑ ታምኖበት የተከናወነው፤ እነ ቸርችል እንዳሉት ከነፃነት መመለስ በኋላ እንጂ፤ ንጉሠ ነገሥቱ እንደፈለጉት በዘመቻው ወቅት መሆን አልቻለም። የዚህም ውል ዝግጅትና አፈጻጸም በምን መልክ እንደቀረበና እንደተከናወነ ታሪኩን እየተከተልን ስንጓዝ ወደፊት እናገኘዋለን።

ቀደም ሲል እንደተነገረው፤ "ኦሜድላ" በተባለው በሱዳን ወሰን በሚገኘው የጉጃም ግዛት ላይ የመጀመሪያውን ድል አብሣሪ የሆነውን የኢትዮጵያን ሰንደቅ ዓላማ ንጉሠ ነገሥቱ ከሰቀሉ በኋላ፤ የሚቀጥለው ፕሮግራም ለዘመቻው መምሪያ እንዲሆን ወደተመረጠው <u>"በላይ"</u> ወደተባለው አውራጃ መጓዝ ነበር። <u>ከኦሜድላ እስከ በላያ ድረስ ያለው ርቀት አንድ መቶ ሠላሳ ሁለት ኪሎ ሜትር የሚገመት ሲሆን፤</u> ጃንሆይ ከነአጀባቸው ከቦታው ለመድረስ ከሁለት ሳምንት የበለጠ ጊዜ ወስዶባቸዋል። ሕይወቱና የኢትዮጵያ እርምጃ በተሰኘው የታሪክ ማስታወሻቸው

በጐጃም ግዛት በሱዳን ወሰን ላይ ኦሜድላ በተባለው ቦታ፤ ንጉሠ ነገሥቱ የኢትዮጵያን ሰንደቅ ዓላማ በመስቀል የመጀመሪያውን የነፃነት የድል በር ከፈቱ። በግራ በኩል ደግሞ የሚታየው ጃንሆይ ሜጀር ዊንጌትን ሲያነጋግሩ ነው፤

ላይ፣ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ከኦሜድላ እስከ በላያ ስለአደረጉት ጉዞ የገለጹት የሚከተለውን ነው። " ... ከኦሜድላ ተነሥተን ወደ በላያ ስንሄድ፣ መንገዱ ጉራንጉርና ጥቅጥቅ ያለ ቁጥቋጦ የበዛበት ስለሆነ፣ በቀን ከሰባት ኪሎ ሜትር የበለጠ መጓዝ አልተቻለም ነበር። ከዚህ በላይ ደግሞ፣ የአየሩ በረሃማነትና የፀሐዩ ሐሩር እጅግ የሚያሰቃይ ስለሆነ፣ እንኳንስ ሰዎች እንስሶችም የሚቋቋሙት አይደለም። የምንጓዘውም ከወታደሮቻችን ጋር በትልልቅ ካሚዮኖች ተጭነን ስለሆነ፣ ከመንገዱ አስቸጋሪነት የተነሣ የተሽከርካሪው የጉዞ ፍጥነት አንድ ግመል ከሚያደርገው እርምጃ የሚበልጥ አልነበረም። አንዳንድ ጊዜ ደግሞ ከፀሐዩ ቃጠሎና ከሙቀቱ ኃይል የተነሣ፣ ቀኑ መሽቶ በምናርፍበት ቦታ የመጠጥ ውሃ እስከማጣት የደረስንበት ቀን ነበር። ... ከዚህ በላይ በተገለጸው አኳኋን፣ ለአሥራ ሰባት ቀናት በሥቃይ ስንጓዝ ከከረምን በኋላ፣ ጥር 29 ቀን 1933 ዓ.ም "በላያ" ስንደርስ፣ ባላሰብነውና ባልጠበቅነው መንገድ በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ አርበኞቻችን ተሰልፈው፣ በፉከራና በቀረርቶ መንፈስን በሚያስደስትና በሚያኮራ ሁኔታ ሲቀበሉን፣ ከደስታችን ብዛት የተነሳ ያንን ሁሉ ያሳለፍነውን የሥቃይ ጉዞ በአንድ ጊዜ ረሳነው ... " ብለዋል።

"በላያ" በጐጃም ግዛት ውስጥ ረባዳና ቆላ በሆነ አካባቢ የሚገኝ ስለሆነ፣ ከቦታው አቀማመጥና አለመመቸት የተነሣ፣ የፋሽስት እግር ሳይረግጠው የቆየ ነው ይባላል። የንጉሠ ነገሥቱ ዘመቻ ጊዜያዊ ጠቅላይ መምሪያ በዚሁ በ "በላያ" እንዲሆን የተወሰነውም፣ የጠላት ኃይል በአውሮፕላን ቦንብ በመጣል ካላጠቃ በስተቀር፣ በምድር ጦር ደፍሮ መሞከር አይችለውም ተብሎ ስለታመነበት ነው።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በላያ ከመድረሳቸው በፊት ቀደም ሲል እንደተገለጸው፣ አዛዥ ከበደ እና አቶ ጌታሁን ተሰማ፣ ከኮሎኔል ሳንድፎርድ ጋር ሆነው "ሚሲዮን 101" የተባለውን የመልዕክትና የጥናት ተግባራቸውን በመቀጠል፣ በመላ ጐጃም ላሉት አርበኞች የንጉሠ ነገሥቱን በላያ መድረስ እያስታወቁ፣ ያላቸውን ኃይል ከጌዴዎን ጦር ጋር እንዲያስተባብሩ ያደረጉት ከፍተኛ ጥረት ጥሩ ውጤት በማስገኘቱ፣ ለጃንሆይና ለአዝማቻቸው ለዊንጌት ከፍ ያለ እርካታ የሚሰጥ ሆኗል። በዚህም መሠረት ዊንጌት በነደፈው ፕላን፣ ንጉሠ ነገሥቱ ከበላያ ተነሥተው ወደ ማህል አውራጃ ወደ ቡሬ እንዲያመሩና ከዚያም በተቻለ ፍጥነት ከጐጃም ዋና ከተማ ደብረማርቆስ ገብተው አረንጓዴ፣ ቢጫ፣ ቀይ የሆነውን ሰንደቅ ዓላማ በመትከል፣ የኢትዮጵያን ነፃነት እንዲያበሥሩ ነበር። ነገር ግን፣ በካይሮና በካርቱም ያሉት የታላቋ ብሪታንያ የጦር መሪዎች፣ የጌዴዎን አዝማች የጠየቃቸውን የአየር ኃይል ተዋጊ አውሮፕላኖች ድጋፍ ሳይሰጡ በመቅረታቸው፣ የታቀደውን ፕላን እንደታሰበው በፍጥነት ለመፈጸም ሳይቻል ቀረ። ቀደም ሲል እንደተገለጸው፣ በሱዳንና በካይሮ ያሉት የእንግሊዝ የጦር መሪዎች ዋናው ፍላጐታቸው፣ በደቡብ ኢትዮጵያ በኬንያ በኩል የተሠማራው የጀኔራል ካኒንግሐም ጦርና፣ በኤርትራ ላይ የዘመተው የጀኔራል ዊሊያም ፕላት ጦር ድሉን እንዲቀዳጁ ስለሆነ፣ ለቀዳማዊ ኃይለሥላሴና ለጌዴዎን ጦር ቅድሚያ መስጠት አስፈላጊ ነው ብለው አላመኑበትም። በዚህም አኳኋን ለጌዴዎን ጦር የተጠየቁትን የአየር ኃይል ድጋፍ ባለመስጠታቸው፣ ንጉሠ ነገሥቱ ከበላያ ተነሥተው አንድ መቶ ሃምሳ ኪሎ ሜትር ያህል ርቆ ወደሚገኘው ቡሬ ወደተባለው ማህል ጐጃም ለመድረስ የሦስት ሳምንታት ጊዜ ወስዶባቸዋል። "ቡሬ" ላይ የባንዶች መሪ በመሆን መሽጐ በኢትዮጵያ የነፃነት ተዋጊዎች ላይ አደጋ እየጣለ ሲያጠቃ የቆየው የራስ ኃይሉ ተክለሃይማኖት ልጅ ማሞ ኃይለሚካኤል፣ በታወቁት አርበኞች በእነ ፊታውራሪ በቀለ አምባዬ፣ በእነ መኰንን ደስታና ጌታሁን ተሰማ ብርቱ ተጋድሎ፣ በየካቲት

ሐያ ቀን 1933 ዓ.ም ድል ሲሆን፣ "ቡሬ" በጌዴዎን ጦር ተያዘች። ከዚህ ቀን ጀምሮ ለጥቂት ጊዜ ንጉሠ ነገሥቱ ቡሬን ከበላያ ቀጥሎ ሁለተኛዋ የጦር ሠፈራቸው እንድትሆን አደረጓት።

ቡሬ፣ በጂዎግራፊ አቀማመጧ ከካርቱም ጋር ቀጥታ የአየርና የየብስ ግንኙነት ለማድረግ የምታስችል አማካይ ቦታ ስለሆነች፣ የጌዴዎን ጦር ጠላትን እያጠቃ ወደ ደብረማርቆስ ለመገስገስ ለሚያደርገው ዝግጅት ምቹ ሆናለች። እንደተጠበቀውም ባይሆን፣ በመጠኑ ከባድና ቀላል የሆኑ ዘመናዊ መሣሪያዎችን ከካርቱም ለማግኘት ስለተቻለ፣ ምንም እንኳ በጐጃም ዋና ከተማ ከያለበት ተሰብስቦ የተጠራቀመው የጠላት ሠራዊት ቁጥሩ ከአሥራ አምስት ሺህ (15.000) በላይ ይሆናል ተብሎ ቢገመትም፣ የጌዴዎን ጦር የተሰለፈው ሞራሉን ከፍ በማድረግ ነበር። ኦርድ ዊንጌት ካርቱም ላይ ላሉት ለበላዮቹ የእንግሊዝ ጦር አዛዦች አጠንክሮ ያመለከተው፣ አሁን በደብረማርቆስ የሰፈረው ቁጥሩ ከ15 ሺህ በላይ ይሆናል የተባለው የፋሽስት ጦር፣ ከቡሬ የምናደርገውን ንቅናቄ ሲሰማ በሽሽት አባይን ተሻግሮ ወደ ሸዋ እንዳያመልጥ በቂ የሆኑ የአየር ኃይል ተዋጊዎች ተሰጥተውት ጦሩን በአለበት ቦታ ሳይነቃነቅ ለመምታት እንዲቻል ነበር። ነገር ግን፣ በካርቱም ያሉት አዛዦች የዊንጌትን ሐሳብ አልተቀበሉትም። የአዛዦቹ ዋና ፍላጐት በደቡብ ኢትዮጵያ በኬንያና በሱማሌ በኩል ተሰማርቶ ወደ አዲስ አበባ የሚገሰግሰው የካኒንግሃም ጦር የበረታ የጠላት ኃይል ስላልገጠመው፣ እሱ ቀድሞ የንጉሠ ነገሥቱን መናገሻ ከተማ እንዲይዝ ዕድሉን ለማመቻቸት ነው። የጌዴዎን ጦር መሪ በዚህ በአዛዦቹ አስተያየት ቢያዝንም፣ ሞራሉ አልተጻከመም። በያለበት ያሉት የታወቁት የኢትዮጵያ አርበኞች፣ ንጉሠ ነገሥታቸው በአገራቸው መሬት በመካከላቸው ተገኝተው የውጊያው መሪና ተካፋይ ስለሆኑላቸው፣ ያላቸውን አቅም በማስተባበርና ቆራጥነታቸውን በማጠንከር ስለተዘጋጁ፣ የጌዴዎን አዛዥ ሙሉ ተስፋና ዕምነት አደረበት። በዚህም መሠረት በእነዚህ በታወቁት አርበኞች፣ በደጃዝማች ነጋሽ በዛብህና በደጃዝማች መንገሻ ጀምበሬ፣ በፊታውራሪ ኃይለየሱስ ፍላቴና በፊታውራሪ ገበየሁ ወልደማርያም የሚመራው የአርበኞች ጦር፣ በሚያስደስት ንቃት የተዘጋጀ በመሆኑ፣ ከቡሬ ወደ ደብረማርቆስ የተጓዘው የጌዴዎን ሠራዊት ጠላትን እያባረረ አንዳች እክል ሳይገጥመው ከግቡ ደረሰ።

ዊንጌት ትልቅ ሥጋት አድሮበት የነበረው፣ የጌዴዎን ጦር ከቡሬ ተነሥቶ ወደ ደብረማርቆስ ጉዞ መጀመሩ ሲታወቅ፣ በዚያ የተከማቸው በኮሎኔል ማራቪንታና የሚመራው ቁጥሩ እጅግ ብዙ የሆነው የፋሽስት ሠራዊት ተሸብሮ፣ የአባይን ወንዝ በመሻገር ወደ ሸዋ እንዳይሸሽ ነበር። ለዚህም፣ የጌዴዎን ጦር በጐጃም ውስጥ ከታወቀው ተዋጊና አርበኛ ከልጅ በላይ ዘለቀ ጋር በመተባበር፣ ደብረማርቆስ ላይ የሠፈረውን የማራቪንታኖን ሠራዊት ከበው ከካርቱም በሚደርሳቸው የአየር ኃይል በንብ ጣዮች እየተረዱ፣ የፋሽስት ጦር ሳይነቃነቅ አለበት ቦታ ለመጨፍለቅ ይቻላል የሚል ፕላን ነደፈ። ይህንንም ሐሳብ ለቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ሲነግራቸው፣ " ... ሐሳቡ መልካም ነው፤ ፈጻሚው እግዚአብሔር ነው ... " የሚል ቃል መለሱለት።

ዊንጌት በዘረጋው ዕቅድ መሠረት፣ ከረዳቶቹ ከእንግሊዞች የጦር መኰንኖች መካከል፣ ከምኒልክ ዘመን ጀምሮ ለአሥር ዓመታት በኢትዮጵያ የታላቋ ብሪታንያ ባለሙሉ ሥልጣን ሚኒስትር ከነበረው ከዊልፍሪድ ቴሲገር (Wilfred Thesiger) አዲስ አበባ የተወለደውንና ስለ ኢትዮጵያም ልዩ ፍቅርና አስተያየት ያለውን መኰንን መርጦ ከልጅ በላይ ዘለቀ ጋር እንዲደራደር ላከው። የዊንጌት ዋና ዓላማ፣

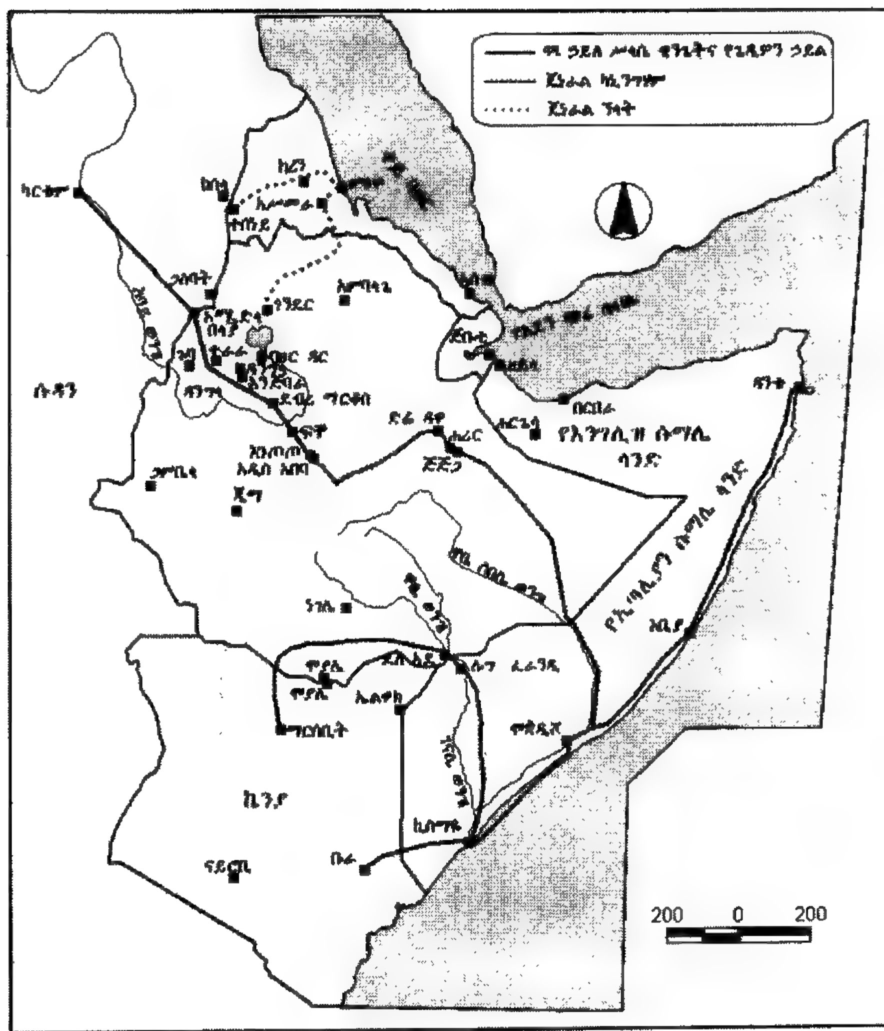
ደብረማርቆስ ላይ የሠፈረው በኮሎኔል ማራቪንታና የሚመራው የፋሽስት ሠራዊት የጌዴዎን ጦር መንቀሳቀሱን ሲሰማ፤ የአባይን ወንዝ ተሻግሮ እንዳያመልጥ ከልጅ በላይ ዘለቀ ሠራዊት ጋር ለመከበብና ለማጥቃት መሆኑን በመግለጽ፤ ቴሲገር የተላከበትን መልዕክት በዝርዝር አስረዳ።

ልጅ በላይ ዘለቀ፤ እንግሊዛዊውን መኰንን ቴሲገርን ተቀብሎ፤ በደህና እያስተናገደው ጥቂት ቀናት ካሳለፈ በኋላ፤ ዊንጌት ላሰበበትና ላቀረበው ሐሳብ እንዳች እርምጃ ሳይወስድ፤ የፋሽስት ጦር ደብረማርቆስን ለቅቆ አባይን በመሻገር ወደ ፍቼ ማምለጡ ተሰማ። አርድ ዊንጌትና ቴሲገር በየማስታወሻቸው እንደጻፉት፤ ያ ሁሉ የፋሽስት ጦር (ከ12-15 ሺህ የሚደርስ) አባይን ለመሻገርና ለማምለጥ የቻለው፤ በበላይ ዘለቀ እርዳታ ነው በማለት ምሬታቸውን ገልጸዋል። ልጅ በላይ ዘለቀ ይህንንም አሳዛኝ ድርጊት የፈጸሙት፤ የጠላት ወገን የሆኑት ራስ ኃይሉ ተክለሃይማኖት " ... የፋሽስት ወታደሮች ከደብረማርቆስ ወጥተው ምንም ሳይነካቸው በደህና አባይን እንዲሻገሩ ካደረግክልኝ፤ ልጄን እድርልሃለሁ። በዚህም አኳኋን ከንጉሥ ተክለሃይማኖት ቤተሰብ ጋር ትቀላቀላለህ ... " በማለት ስለአታለሉት ነው፤ የሚል ወሬ በያለበት በተለይም በምድረ ጐጃም በሰፊው መወራቱን ዊልፍሬድ ቴሲገር "የመረጥኩት ሕይወት" (The Life of My Choice) በተባለው መጽሐፉ ውስጥ ገልጾታል። አርድ ዊንጌትም በልዩ ማስታወሻው ላይ በግልጽ አስፍሮታል። ይሁን እንጂ፤ የበላይ ዘለቀን ከራስ ኃይሉ ተክለሃይማኖት ጋር መተባበርና ለጠላት ጦር ረዳት ሆኖ መገኘት፤ በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ "ሕይወቴና የኢትዮጵያ እርምጃ" በተሰኘው መጽሐፍና እንዲሁም በደጃዝማች ከበደ ተሰማ የታሪክ ማስታወሻ ውስጥ ጨርሶ አልተጠቀሰም።

እንግዲህ፤ በደብረማርቆስ በብዛት ሠፍሮ የነበረው የጠላት ጦር፤ የተወሰኑ መሣሪያዎቹን ለባንዳው ለራስ ኃይሉ ተክለሐይማኖት አስረክቦ አባይን ከተሻገረ በኋላ፤ ወደየትኛው አቅጣጫ ማምራት እንደሚችል አያውቅም ነበር። በዚያን ጊዜ አዲስ አበባ በጄኔራል ካኒንግሐም ጦር ለመያዝ ተቃርባለች፤ ደሴም ተይዟል። በጐንደር ከሚገኘው ከናዚ ጦር ጋር ለመቀላቀልም በያለበት ያሉት የኢትዮጵያ አርበኞች እየተጠናከሩ መንገዶቹን ሁሉ ስለዘጉበት፤ መንቀሳቀስ አልቻለም። ስለዚህ፤ የማራቪንታና የፋሽስት ሠራዊት ሳይወድ በግድ ፍቼ ላይ ተከታትሎ ለደረሰበት ለጌዴዎን ጦርና ለጀግኖቹ ለኢትዮጵያ አርበኞች፤ እጁን ሰጥቶ ምርኮኛ ከመሆን በስተቀር ሌላ ዕድል ሳያገኝ ቀረ።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በደብረማርቆስ

የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት እ.ኢ.ት.አቆ ጥር 12 ቀን 1933 ዓ.ም፤ ከካርቱም ተነሥተው "አሜድላ" በተባለው የጐጃም ግዛት የነፃነት አብሣሪ የሆነውን ባንዲራችንን ካውለበለቡ በኋላ፤ ከጠላት ጋር እየተዋጉ ደብረማርቆስ ለመድረስ ሰባ ስድስት ቀናት (76) ፈጅቶባቸዋል። መጋቢት 28 ቀን 1933 ዓ.ም እሁድ፤ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በጌዴዎን ጦርና በአርበኞቻቸው ታጅበው ከጐጃም ዋና ከተማ ደብረማርቆስ ሲገቡ፤ ከኬንያ ተነሥቶ በደቡብ ኢትዮጵያ በኩል የዘመተው የጀኔራል ካኒንግሃም ጦር ሞቃዲሾንና ሐረርን በእጁ ካደረገ በኋላ፤ በዚሁ በመጋቢት 28 ዕለት አዲስ አበባን ያዘ። ንጉሠ ነገሥቱም ይህንን ዜና እንደሰሙ ፤ ወዲያውኑ በመናገሻ ከተማቸው ለመገኘት ስለቆረጡ፤ የአውሮፕላን መጓጓዣ እንዲሰጣቸው የጠየቁትን የእንግሊዝ የጦር ባለሥልጣኖች ሳይስማሙበት ቀሩ።

የነፃነቱን የዘመቻ ጉዞ ከካርቱም እና ከኬኒያ እስከ አዲስ አበባ የሚያሳየውን
ይህን ከዚህ በላይ ያለውን ካርታ ያዘጋጁት፤ ከአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
አቶ ተሰማ በቀለ ናቸው፤

ለዚህም እምቢታ እንግሊዞቹ የሰጡት ምክንያት፣ በአዲስ አበባ ያሉትን በብዙ ሺህ የሚቆጠሩትን ጣልያኖች፣ ከጃንሆይ ጋር የሚመጡት አርበኞች በደም ፍላት ተነሳሥተው ሊጨርሷቸው ስለሚችሉ፣ ፀጥታው ተረጋግቶ እነሱም አገሩን ለቅቀው እስኪወጡ፣ ንጉሠ ነገሥቱ ደብረማርቆስ መቆየት ይኖርባቸዋል የሚል ነው። ይህ የእንግሊዞች ሥጋት መሠረት የሌለው መሆኑን ያልተገነዘበ የለም። የእነ ካኒንግሐም ዓላማ፣ አዲስ አበባን በሚገባ ለመያዝና በየመስኩ የራሳቸውን አስተዳደር ለመዘርጋት፣ ከዚያም በላይ የፋሽስት መንግሥት ትቷቸው የሸሸውን ንብረቶች በሙሉ እየዘረፉ ወደ ኬንያ ለማሻገር እንዲመቻቸው መሆኑ ኋላ በግልጽ ታውቆባቸዋል።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ አዲስ አበባ እንዳይገቡ እንግሊዞች ባደረጉት ውሳኔ እጅግ ቢያዝኑም፣ በትዕግሥት ከመጠበቅ በስተቀር ለጊዜው ከእነሱ ጋር መጋጨቱን አልፈለጉም። የኢትዮጵያና የጃንሆይ ወዳጆች የሆኑት ሳንድፎርድና ዊንጌት በጣም ተቆጭተው፣ በተለይ ዊንጌት የካኒንግሐምን ትዕዛዝ አንቀበልም ብለን ጉዞአችንን ወደ አዲስ አበባ እናምራ ብሎ ነበር። እዚህ ላይ የሚያስደንቀው፣ የዊንጌትን ንዴት ለማብረድና በትዕግሥት እናሳልፈው እያሉ ዋና መካሪ የሆኑት ጃንሆይ ራሳቸው ነበሩ። በእውነትም በዚያ አስቸጋሪ ሰዓት ከእንግሊዞቹ ጋር በመግባባት መንፈስ ካልሆነ በስተቀር፣ በጠብ ጉዳና የሚፈጸም ነገር አልነበረም። ስለዚህ፣ ጃንሆይ ጉዳዩን በትዕግሥት ይዘን ወደ አዲስ አበባ የምንገዝበትን መንገድ በእርጋታ እናደራጅ ብለው መምከራቸው ጥሩ ዘዴ መሆኑ በመጨረሻው ውጤት ታይቷል።

የእንግሊዝ የጦር ባለሥልጣኖች በወሰኑት መሠረት፣ ንጉሠ ነገሥቱ በደብረማርቆስ በቆዩባቸው በሦስት ሳምንታት ውስጥ፣ በመላ ጐጃም በልዩ ልዩ ሥፍራዎች ከጠላት ጋር ሲዋጉ የኖሩትን ዋና ዋናዎቹን አርበኞች እነ ልጅ ዮሐንስ እያሱን፣ እነ ልጅ ኃይሉ በለውንና እነ ልጅ በላይ ዘለቀን አንድ በአንድ እየተቀበሉ በማነጋገር፣ ጠላትን በባንዳነት ሲረዱ ለኖሩት ለራስ ኃይሉ ተክለሃይማኖትና ለመሰሎቻቸውም ምሕረት በመስጠት፣ ከዚያም ወደ አዲስ አበባ የሚያደርጉትን ጉዞ በምን መልክ ማዘጋጀት እንደሚያስፈልግ ሲሠሩ ሰንብተዋል። በዚያን ሰዓት የነበረው ጠቅላላ ሁኔታ እንደሚያመለክተው፣ በሰሜን ኤርትራ በኩል የዘመተው የጄኔራል ዊሊያም ፕላት ጦር፣ እ.ኢ.ት፣አቆ በመጋቢት 23 ቀን 1933 ዓ.ም አሥመራን ይዞ ምፅዋን ከተቆጣጠረ በኋላ፣ የፋሽስቱ የዱካ ዳ አስታ አልሞት ባይ ሠራዊት ወደመሸገበት ወደ አምባ-አላጌ አምርቷል። በኬንያ በኩል የተሰለፈውም የጄኔራል ካኒንግሃም ጦር፣ ቀደም ሲል እንደተገለጸው ሞቃዲሾን፣ አጋዴንና ሐረርጌን በእጁ አድርጐ አዲስ አበባን ከያዘ በኋላ፣ በያለበት በሽሽት ላይ የሚገኘው የፋሽስት ሠራዊት ተይዞ ምርኮኛ ከመሆን በስተቀር ሌላ ዕድል እንደማይኖረው የታወቀ ነበር።

ከካርቱም ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ይዞ በጐጃም ክፍለ ሀገር በአሜድላ፣ በበላያና በቡሬ እየሠፈረ፣ ጠላትን እየወጋና እያባረረ ደብረማርቆስ ለመግባት የበቃው የጌዴዎን ጦር፣ ሸሽቶ አባይን የተሻገረውን የፋሽስቱን የኮሎኔል ማራቪንታኖን ሠራዊት ተከታትሎ ሰላሌ ላይ ለመማረክ በመቻሉ፣ ከፍተኛ የሆነውን ድል ለመጐናጸፍ በቅቷል። ንጉሠ ነገሥቱ ከደብረማርቆስ ተነሥተው ወደ አዲስ አበባ በጀመሩት ጉዞ በሰላሌ አውራጃ ፍቼ ከተማ ሲደርሱ፣ በጌዴዎን ጦር ኃይልና በአርበኞቻቸው ተሳትፎ የተማረከውን የጠላት ሠራዊት ለመጐብኘት መፈለጋቸውን ለዊንጌት አስታወቁት። ዊንጌትም በበኩሉ የጃንሆይ ጥያቄ በሚገባ

የጌዴዎን ጦር ዋና አዛዥ ሜጀር ዊንጌት፤ ለኢትዮጵያ ዘመቻ ያቀደውን ፕላን ለንጉሠ ነገሥቱ ሲያስረዳ፤

እንዲፈጸም ለረዳቱ መኰንን ለዊልፍሬድ ቴሲገር ትዕዛዝ ሰጠ። የሰልፉ ዝግጅት ሲጀመር፣ የምርኮኞቹ መሪ ኮሎኔል ማራቪንታኖ፣ ይህ ዓይነቱ አሠራር ከሰብዓዊ ሥልጣኔ መንገድ ውጭ ፍጹም የሆነ የአረመኔነትን ተግባር የሚያሳይ ነው በማለት፣ ተቃውሞውን ገለጸ። ቴሲገር ወዲያውኑ መለሰለት።

" ... በአንተ ትርጉም አረመኔነት ምን ማለት ነው? ... እናንተስ እስከ ዛሬ ድረስ በኢትዮጵያ ላይ ስትፈጽሙት የኖራችሁት የአረመኔነትን ተግባር አይደለም ወይ? ... የናንተ ጥቁር ሸሚዝ ለባሽ የሆኑት ፋሽስቶች፣ በአዲስ አበባ ከተማ ብቻ ስንቱን ሺህ ሕዝብ ነው በግራዚያኒ ትዕዛዝ ያለ አንዳች ርኅራኄ የጨፈጨፉት? የናንተ አረመኔዎች የሆኑት ወታደሮች አይደሉም ወይ? ደብረሊባኖስ ገዳም ገብተው፣ እነዚያን አራት መቶ የሚሆኑ መነኮሳቶችና መናኒያኖች መኖሪያቸውን በእሳት እያቃጠሉ በመትረየስ የፈጅዋቸው? እናንተ አይደላችሁም የንጉሡ ነገሥቱን አማች ራስ ደስታ ዳምጠውንና ሁለቱን የራስ ካሣ ልጆች፣ ደጃዝማች አበራና ደጃዝማች የወንድወሰን ድል መሆናቸውን ተቀብለው እጃቸውን ከሰጡ በኋላ መላው ዓለም ከሚከተለው ሕግ ውጭ በሚያሰቅቅ ሁኔታ የገደላችኋቸው? ... ታዲያስ! ይህ ሁሉ ሥራችሁ ፍጹም የሆነ የዓረመኔ ተግባር አይደለም? አሁን እኛ ተዋግተን የማረክናችሁን ፋሽስቶች፣ ንጉሠ ነገሥቱ እንዲጐበኟችሁ ስናደርግ፣ በዓለም ሕግ የተፈቀደውን ከመፈጸም በስተቀር ምኑ ነው የዓረመኔ ሥራ መስሎ የታያችሁ? የዛሬ አምስት ዓመታት ገደማ የኢትዮጵያን ዋና ከተማ አዲስ አበባን ከያዛችሁ በኋላ፣ ሰላማዊውን የአገሩን ሕዝብ አንገቱንና እግሮቹን እየቆራረጣችሁ መቀጣጫ ይሁን ብላችሁ ያዘጋጃችሁትን የፎቶግራፎች ኤግዚቢሽን ከጥቂት ቀናት በፊት አይቼ፣ ሠልጥናችኋል በመባል አጉል ዝና በተሰጣችሁ በእናንተ ጣልያኖች ምን ያህል እጅግ አድርጌ እንዳዘንኩ ሳልነግራችሁ ማለፍ አልፈልግም። በተጨማሪም ምናልባት አንተው ራስህ ኮሎኔል ማራቪንታኖ ሮም ተገኝተህ በዓይንህ አይተህ ይሆናል። ኢትዮጵያን በጦር ኃይል ወግተን ይዘናታል ካላችሁ በኋላ፣ ኢትዮጵያውያን ምርኮኞችን ሮም ወስዳችሁ፣ እንዴት በመሰለ ግፍ እያሰቃያችሁ ለጌታችሁ ለሙሶሊኒ በአደባባይ ላይ እንዳቀረባችኋቸው አይቶ ያላዘነና ያልተሳቀቀ የለም። እንደእውነቱ ከሆነ፣ አሁን እናንተ ደግሞ በተራችሁ ይህን ዓይነቱን ግፍ ልትቀምሱት በተገባ ነበር። ነገር ግን እኛ እንደ እናንተ የዓረመኔን ተግባር አናከናውንም። ነገ ከጠዋቱ በአራት ሰዓት በአንተ በኮሎኔል ማራቪንታኖ ቀዳሚነት እጃችን የገባችሁት የፋሽስት ምርኮኞች በሙሉ በንጉሠ ነገሥት ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ፊት በሰልፍ እያለፋችሁ እንድትታዩ ይደረጋል። ይህንን በደስታ ተቀብላችሁ ካልፈጸማችሁ፣ በሰላሌ ተዘጋጅቶ የሚጠባበቀውን የራስ ካሣን ጦር ጠርቼ አስረክባችኋለሁ። በዚህ ጊዜ ምን እንደሚደርስባችሁ እኔ አላውቅም። ማወቅም የለብኝም። ምርጫው የእናንተ ነው ... "

ከዚህ በላይ የተገለጸውን ቃል እንግሊዛዊው መኰንን ቴሲገር ሲናገር፣ ኮሎኔል ማራቪንታኖ እየተንቀጠቀጠ አሜን ብሉ ከመቀበል በስተቀር ምንም ማለት አልቻለም ነበር። ቴሲገር እንደወሰነው፣ በጠዋቱ በአራት ሰዓት ምርኮኞቹ ሰልፉ ወደተዘጋጀበት ቦታ ተወስደው፣ ለንጉሠ ነገሥቱ የክብር ሰላምታ እያቀረቡ ሲያልፉ፣ ግራና ቀኙን የተሰለፈው ሕዝብ በጩኸትና በእልልታ የሚገልጸው ደስታ፣ አርበኞቹ የሚያሰሙት ፉከራና ሽለላ፣ ለፍቼ ከተማ ልዩ የሆነ ድምቀት ሰጥቷት ነበር። ልዑል ራስ ካሣ ከንጉሠ ነገሥቱ በቀኝ በኩል ቆመው፣ የምርኮኞቹን ሠልፍ ሲመለከቱ፣ ፋሽስቶች በጭካኔ የገደሏቸው ልጆቻቸውን ደጃዝማች አበራንና ደጃዝማች ወንድወሰንን በማሰብ የተሰማቸው ሐዘን ምን ያህል

የመረረ እንደሆነ ይታይ ነበር። ራስ ካሣ፣ " ... ክፉ ለሠራብህ ክፉ አትዋልለት ... " የተባለውን የፈጣሪ ቃል በሙሉ ዕምነት የሚከተሉ የዚህንም ዓለም ከንቱነትና ጊዜያዊነት ተገንዝበው ገና በአፍላው ዕድሜያቸው የተለዩት በመሆናቸው፣ ኃዘናቸውን በኢትዮጵያ ደስታ ለውጠው፣ የልጆቻቸው ደመኞች የሆኑት እነ ኮሉኔል ማራሺንታኖ ብድሩ ሊደርሳቸው ይገባል ብለው አላስቸገሩም። ራስ ካሣ፣ በዚያን ጊዜ የሰላሌ ግዛትና ሕዝቡ የእሳቸው ስለሆነ፣ እሳቸው ከፈለጉ በልጆቻቸው ላይ ለተሠራው ግፍ አጸፋውን ለመመለስ ኃይሉም ድርጅቱም የሚያንሳቸው አልነበረም። ነገር ግን ስለምርኮኞች አያያዝ በዓለም ላይ የሚሠራበትን ሰብዓዊነት በማሰብ፣ የኢትዮጵያንም ክብርና ዝና ለመጠበቅ፣ በፋሽስቶቹ ጠላቶቻችን ላይ ምንም ነገር እንዳይደርስባቸው ንጉሠ ነገሥቱ የወሰኑትን ሁሉ ለመቀበልና ለመፈጸም፣ የወንድም ጓደኛቸው ራስ ካሣ አላመነቱም።

ከፍቼ ወደ አዲስ አበባ

ሁለት መቶ ሰማንያ ሁለት መኮንኖችና አሥራ አምስት ሺህ የፋሽስት ወታደሮች፣ በጌዴዎን ጦር ኃይልና በኢትዮጵያ አርበኞች ጀግንነት መማረካቸውን ንጉሠ ነገሥቱ በሥፍራው ተገኝተው በጉበኙ ጊዜ፣ የእግዚአብሔርን ተአምር በማሰብ ምን ያህል ደስታ እንደአደረባቸው ለመገመት የሚቻል አልነበረም። መራራውን የስደት ሕይወት ከእንግሊዝ አገር ከለቀቁበትና ካርቱም ከደረሱበት ካለፉት አሥር ወራቶች ጀምሮ፣ በሱዳንና በጉጃም አውራጃዎች እየተዘዋወሩ ለነፃነቱ ትግል ምን ያህል እንደተሰቃዩና ምን ያህል እንደደከሙ ዝርዝሩን ለተመለከተው የቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ጥንካሬና ቆራጥነት ለመገንዘብ አያዳግትም። ያላቸው ሰፊ ትዕግሥት ምንጊዜም የማይለያቸው በመሆኑ፣ በየጊዜው የሚደርስባቸውን መከራና ፈተና ለመቋቋም አስችሏቸዋል።

በኢት.አቆ. መጋቢት 28 ቀን 1933 ዓ.ም ከጉጃም ዋና ከተማ ደብረማርቆስ ገብተው፣ በሕዝባቸውና በአርበኞቻቸው መካከል የኢትዮጵያን ሰንደቅ ዓላማ በማውለብለብ ወሰን የሌለው ደስታቸውን በሚገልጡበት ሰዓት፣ ወደ መናገሻ ከተማቸው ወደ አዲስ አበባ በቶሎ እንዳይገቡ የእንግሊዙ ጦር አዛዥ የጄኔራል ካኒንግሐም ውሳኔ ሲደርሳቸው፣ ከዚህ የበለጠ ምራልን የሚነካ ብስጭት ሊደርስባቸው አይችልም በማለት፣ በዙሪያቸው ያሉት ረዳቶቻቸው በሙሉ እጅግ አዝነውና ተጨንቀው ነበር። <u>እሳቸው ግን የእንግሊዞቹን ውሳኔ ከምንም አልቆጠሩትም</u>። ከእኛ ቀድመው መናገሻ ከተማችንን የያዙት የታላቋ ብሪታንያ የጦር አለቆች የእኛን መቆየት የሚፈልጉት፣ ለእኛ ለሚደረገው አቀባበል ዝግጅት እንዲመቻቸው ከሆነ፣ ማለፊያ ነው፣ እነሱም ይዘጋጁ፣ እኛም እንዘጋጃለን ብለው፣ ሥራቸውን ቀጠሉ። ቀደም ሲል እንደተገለጸው፣ በካኒንግሐም ውሳኔ እጅግ የተበሳጨውንና ትዕዛዙን መቀበል የለብንም ብሉ የተነሣውን አርድ ዊንጌትን በማጽናናትና በመምከር ንዴቱን ያስታገሡለት ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ናቸው። ከዚህም በመቀጠል፣ በንጉሠ ነገሥትነታችን አዲስ አበባ ስንገባ ለሚደረግልን አቀባበል ዝግጅት፣ ከጄኔራል ካኒንግሐም ጋር እንዲሠሩ በማለት፣ ስድስት ሰዎች መርጠው ላኳቸው። እነዚህም፣

- ደጃዝማች መኰንን እንዳልካቸው (ኋላ ራስ ቢትወደድ)
- ሻለቃ አቢይ አበበ (ኋላ ሌ.ጄኔራል)
- ሻለቃ ሙሉጌታ ቡሊ (ኋላ ሜ.ጄኔራል)

- ሻለቃ ነጋ ኃይለሥላሴ (ኋላ ሌ. ጄኔራል)
- ሻለቃ ከበደ ገብሬ (ኋላ ሌ.ጄኔራል)
- ልጅ አስፋው ከበደ (ኋላ ፊታውራሪ) ነበሩ።

የእነ ጄኔራል ካኒንግሐም ፍላጐት፣ ንጉሠ ነገሥቱ አዲስ አበባ የሚገቡት በደብረማርቆስ ቢያንስ ሁለት ወራት ያህል ከቆዩ በኋላ እንዲሆን ነበር። ቀደም ሲል እንደተነገረውም፣ እንግሊዞቹ በንጉሠ ነገሥቱ ላይ ይህንን ዕገዳ ያደረጉት፣ ጃንሆይ ከመግባታቸው በፊት ሥልጣናቸውን በሰፊው አስፋፍቶ ለመያዝና፣ ከዚህም በላይ የጠላት ንብረት የሆኑትን ዕቃዎች ሁሉ እየለቀሙ በኬንያ በኩል ለማሻገር እንዲመቻቸው መሆኑ ታውቋል። ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ግን፣ ምንም እንኳን በዚያን ሰዓት ከእንግሊዞቹ ጋር መጋጨት አይጠቅምም ብለው የካንኒግሐምን ውሳኔ ለጊዜው በትዕግሥት ቢያልፉትም፣ ከሦስት ሳምንታት በላይ በደብረማርቆስ መንገዱ ተዘግቶባቸው መቀመጥን አልፈለጉም። አማካሪያቸውና የጦር መሪያቸው ኦርድ ዊንጌትም፣ በጃንሆይ ሐሳብ የሚስማማ በመሆኑ፣ እሱም በበኩሉ ለሦስት ሳምንታት ያህል ከታገሠ በኋላ፣ የካኒንግሐምን ትዕዛዝ ለመጣስና የንጉሠ ነገሥቱን የአዲስ አበባ ጉዞ ለማፋጠን እርምጃ ወሰደ። ከደብረማርቆስ እስከ ሰላሌ አውራጃ በተደረገው ጉዞ ላይ፣ ዊንጌት መልካም አጋጣሚ የሆነ ዕድል ስለቀናው፣ በኮሎኔል ማራቬንታኖ የሚመራውን አሥራ አምስት ሺህ (15.000) የጠላት ጦር ማርኮ፣ ንጉሠ ነገሥቱ በከፍተኛ ሥነ ሥርዓት ምርኮኞቹን እንዲቀበሉ በማስደረጉ፣ እነ ጄኔራል ካኒንግሐም በቅናት ተበሳጩ። ነገር ግን፣ ኦርድ ዊንጌት ስለ ጄኔራል ካኒንግሐም ቁጣ ወይም ቅሬታ፣ ቁም ነገር አልሰጠውም። ጃንሆይ ወደ መናገሻ ከተማቸው የሚገቡበት ቀን እንዲዘገይ የተላለፈለትን ትዕዛዝ አሻፈረኝ ብሎ፣ ንጉሠ ነገሥቱ ከፍቼ ከተማ እንደ ኢት.አቆ. ሚያዝያ 27 ቀን 1933 ዓ.ም (05/05/41) በጠዋት ተነሥተው በዚሁ ዕለት አዲስ አበባ እንዲገቡ መወሰኑን አስታወቀ። ይህንን ውሳኔ ለማገድ ካኒንግሐም አልቻለም። አንዳንዶቹም ባንዶች የአዲስ አበባን መግቢያ በር በወታደሮች ዘግቶ ንጉሠ ነገሥቱ ለጥቂት ቀናት እንጦጦ እንዲቆዩ ማድረግ ይቻላል የሚል ምክር አቅርበውለት እንደነበረ ይነገራል። ካኒንግሐም ግን፣ እስከዚህ የንጉሠ ነገሥቱን ክብር ለመዳፈር አልቃጣም። ይህንን ቢያደርግ፣ ሕዝቡ እንደሚነሣበትና መዘዙም ቀላል አለመሆኑን ስለተረዳው፣ በአጭር ጊዜ ውስጥ ለጃንሆይ አቀባበል የሚያስፈልገውን ዝግጅት ማድረግ ግዴታ ሆነበት።

በዚሁ በሚያዝያ 27 ቀን 1933 ዓ.ም ጠዋት (05/05/41) ንጉሠ ነገሥቱ በጌዴዎን ጦር ታጅበው ከፍቼ ተነሥተው እንጦጦ ማርያም በር ላይ ሲደርሱ፣ ሌሊቱን ሙሉ ሲሰናዱ ያደሩት ስመ ጥሩው ጀግና ራስ አበበ አረጋይ ቁጥራቸው ወደ አሥር ሺህ የሚጠጉትን የአርበኞች ሠራዊታቸውን አሰልፈው እጅግ የደመቀና የጋለ አቀባበል አደረጉላቸው። በአገር ፍቅር እሳት እየነደዱ፣ አምስቱን ዓመታት ሳያቋርጡ ከጠላት ጋር ሲዋጉና ጠላትን ሲያስጨንቁ የኖሩት ጀግናው አበበ አረጋይ፣ በእነዚህ በመከራዎቹ ዘመናት ከንጉሠ ነገሥታቸው ጋር በደብዳቤ ከመጻጻፍ በስተቀር፣ በዓይነ ሥጋ ሳይተያዩ የኖሩ በመሆናቸው፣ እንጦጦ ላይ ለመጀመሪያ ጊዜ ሲገናኙ፣ በመካከላቸው ሲገለጽ የታየውን የደስታ ስሜትና እጅግ የጋለ መንፈስ መለካት የሚቻል አልነበረም። በኢት.አቆ. ነሐሴ 14 ቀን 1896 ዓ.ም ወደዚህ ዓለም የመጡት አበበ አረጋይ፣ አባታቸው የፍርድ ሚኒስትር የነበሩት አፈንጉሥ አረጋይ በቸሬ ሲሆኑ፣ እናታቸው የራስ ጉበና ዳጬ ልጅ ወይዘሮ አስካለማርያም ጉበና ናቸው። በወግ ያደጉና የአገር ባሕል ሥርዓትን የተማሩ፣ የኢትዮጵያን መሠረታዊ አቋምና የተከበረ ታሪኳን ጠንቅቀው የሚያውቁ፣

በብልህነታቸውና እርጋታ በተመላበት መልካም ጠባያቸው፤ ለሚወዷት አገራቸው ምንጊዜም ሲደነቅና ሲታሰብ የሚኖረውን ፍሬያማ አገልግሎት ያበረከቱ ታላቅ ሰው ናቸው። በአገራችን ላይ በወደቀው የመከራ ዘመን ለነፃነታችን ባደረጉት ትግል፤ የገነቡትን ከፍተኛ ዝና፤ ያተረፉትን ከፍተኛ ክብር፤ ያስገኙትን ከፍተኛ ድል፤ የኢትዮጵያችን ታሪክ እጅግ የተከበረውን ሥፍራ ሰጥቶ ሲያስታውሳቸው የሚኖር ነው።

ቀኛማቺ ኃይለሥላሴ እንጦጦ ሲደርሱ ራስ አበበ አረጋይና ሠራዊታቸው የደመቀ አቀባበል ካደረጉላቸው በኋላ፤ አርድ ዊንጌት ባዘጋጀው የጉዞ ፕላን፤ ንጉሠ ነገሥቱ በነጭ ዳግላ ፈረስ ላይ ሆነው፤ በጌዴዎን ጦርና በኢትዮጵያ አርበኞች ታጅበው ከመናገሻው ከተማቸው እንዲገቡ ነበር። ጃንሆይ ግን፤ በተዘጋጀው ነጭ ፈረስ ላይ ተቀምጦ ጉዞውን የሚመራው እሱ ራሱ ኮሎኔል አርድ ዊንጌት እንዲሆንና እሳቸው በአርበኞቻቸውና በጌዴዎን ጦር መካከል በግልጽ አውቶሞቢል እየተጓዙ፤ ከእንጦጦ አዲስ አበባ ለመግባት የሚሻል መስሎ ታያቸው። ንጉሣዊው ጉዞ በዚህ ጃንሆይ በፈቀዱት መልክ እንዲሆን ከተወሰነ በኋላ፤ በጄኔራል ካኒንግሐም በኩል ደግሞ በሞተር ቢስክሌቶችና በቀላል ታንኮች ላይ ሆነው ንጉሠ ነገሥቱን የሚያጅቡ የደቡብ አፍሪካ ወታደሮች ከፖሊስ ሠራዊት ፈረሰኞች ጋር ወደ እንጦጦ ተልከው መጥተዋል። የጉዞው ዝግጅት ከዚህ በላይ በተገለጸው አኳኋን በመጠናቀቅ ላይ እንዳለ፤ ከጄኔራል ካኒንግሐም የተላከ ለዊንጌት አንድ መልዕክት ደረሰ። መልዕክቱም፤ " ... ቁጥራቸው ከአሥር ሺህ በላይ የሚገመተው በራስ አበበ አረጋይ የሚመሩት አርበኞች፤ ንጉሠ ነገሥቱን አጅበው ወደ አዲስ አበባ ከመምጣት ለአርባ ስምንት ሰዓቶች ያህል እዚያው ለሉበት እንጦጦ ሠፍረው እንዲቆዩ ... " የሚጠይቅ ነበር። ዊንጌት በዚያን ጊዜ ከጃንሆይ አጠገብ ከነበሩት መካከል አርበኛው አቶ ጌታሁን ተሰማን እንዲያስተረጉሙለት ጠይቆ፤ የካኒንግሐምን ሐሳብ ለራስ አበበ ነገራቸው። ራስ አበበ መልዕክቱን እንደሰሙ፤ መልሳቸው "አልቀበልም" የሚል የጠነከረ ቃል ነበር። ምክንያታቸውንም እንደሚከተለው አስረዱ። " ... ንጉሠ ነገሥታችን በአገራችን በኢትዮጵያ ላይ የፋሽስት መንግሥት የሚፈጽመውን ግፍ ለዓለም መንግሥታት ማህበር ለማመልከት ወደ አውሮፓ ሲሄዱ፤ እኛም አገልጋይዎቻቸው አዲስ አበባን ለቅቀን በየጫካውና በየገደሉ በመሠማራት፤ ከጠላታችን ጋር ለነፃነታችን ስንዋጋ አምስቱን ዓመታት አሳልፈናል። ዛሬ የእግዚአብሔር ፈቃድ ሆኖ የወዳጅ አገር የእንግሊዝም መንግሥት እርዳታ ተጨምሮበት፤ ንጉሠ ነገሥታችን የነፃነታችንን ችቦ እያበሩ ወደ መናገሻ ከተማቸው ሲያመሩ፤ እኛ ተነጥለን እዚህ እንጦጦ እንድንቆይ የምንጠየቀውን አንቀበልም። አሁን የቆምነው ነፃ በሆነችው በአገራችን መሬት ላይ ነው። ዛሬም ለመጓዝ የተዘጋጀነው ነፃ ወደሆነችው ወደ አዲስ አበባ ከተማችን ነው። ምናልባት የአዲስ አበባ ፀጥታ አሥግቷችሁ እንደሆነ፤ እኛ በቂ የሆነ ኃይል ስላለን፤ በቶሎ ደርሰን እንጋፈጥላችኋለን። ከዚህ ሌላ ባታስቸግሩን ይሻላል። እኛ ውለታችሁን ማሰብ፤ እናንተም ምስጋናችንን መቀበል የሚገባ ነው። ከዚህም ውጭ የምንጠይቃችሁ የለም ... "

ዊንጌት ፈነደቀ። በራስ አበበ መልስ እጅግ ተማረከ። ወዲያውኑ ለካኒንግሐም ባስተላለፈው ቃል፤ " ... የታወቀው ጀግና የአርበኞች መሪ አበበ አረጋይ፤ ከጃንሆይ ተለይተን እንጦጦ ለመቆየት ጨርሶ የማይታሰብ ነው ብሏል። የንጉሠ ነገሥቱም አቋም ይህንኑ የመሰለ ስለሆነ፤ ሐሳቡን ከመቀበል በስተቀር ምርጫ የለም ... " ሲል አስታወቀ። ካኒንግሐም ሌላ ታሪክ መፍጠር አልፈለገም። በፕሮግራሙ መሠረት ሚያዝያ 27 ቀን 1933 ዓ.ም ንጉሠ ነገሥቱ በከፍተኛ አጀብ እኩለ ቀን ስድስት ሰዓት ላይ ከታላቁ የዳግማዊ ምኒልክ ቤተመንግሥት

አደባባይ ላይ ሲደርሱ፤ የክብር ዘብ አሰልፎ ዋና ዋናዎቹን የጦር አለቆች ይዞ የደስታ መግለጫ መድፍ እያስተኮሰ በመልካም ሥነ ሥርዓት ተቀበላቸው። እ.ኢ.ት፤አቆ. ሚያዝያ 27 ቀን 1928 ዓ.ም በዚህ በታላቁ የዳግማዊ ምኒልክ ቤተመንግሥት አደባባይ ላይ የፋሽስትን ድል በማብሠር ማርሻል ባዶሊዮ የኢትዮጵያን ሰንደቅ ዓላማ አስወርዶ የጣልያንን ባንዲራ የሰቀለበት ቀን ነበር። ልክ በአምስተኛ ዓመቱ ደግሞ ሚያዝያ 27 ቀን 1933 ዓ.ም ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በዚያው ቦታ አረንጓዴ፣ ቢጫ፣ ቀይ የሆነውን ባንዲራችንን መልሰው ሰቅለው ሲያውለበልቡ፤ ከእንግዲህ ወዲህ የኢትዮጵያ ሕዝብ ነፃነት ለዘለዓለሙ የማይነካ መሆኑን አረጋገጡ።

ይህች ቀን ለአዲሲቷ ኢትዮጵያ
የአዲስ ታሪክ ዘመን መክፈቻ ነች፤

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ያንን ሁሉ የመከራና የፈተና ዘመን አሳልፈው፤ የኢትዮጵያን ነፃነት ይዘው ከመናገሻ ከተማቸው ሲገቡ፤ ለፈጣሪዬ ምጋናዬን በምን ቃል ባቀርብለት ይሰማኝ ይሆን? ለሕዝቤስ በምን ቃል ብነግረው ልባዊ ስሜቴን ይረዳልኝ ይሆን? እያሉ በመንገዳቸው ላይ ሲያስቡበትና ሲጨነቁበት እንደነበረ፤ አጠገባቸው የነበሩት ረዳቶቻቸው ሁሉ ያስታውሳሉ።

> አቶ ወልደጊዮርጊስ ወልደዮሐንስ፤
> የጃንሆይ ልዩ ረዳትና የጽሕፈት ቤታቸው ሹም፤
> አቶ ሎሬንሶ ታዕዛዝ፤
> የጃንሆይ የፖለቲካ አማካሪ፤
> አቶ ጌታሁን ተሰማ፤
> በጉጃም የአምስት ዓመት አርበኛ፤

ንጉሠ ነገሥቱ አዲስ አበባ ሲገቡ፤ ለኢትዮጵያ ሕዝብና ለመላው ዓለም የሚያሰሙትን ንግግር እንዲያዘጋጁ ታዘው ነበር። ይህ ልዩ ኮሚቴ፤ ከደብረማርቆስ እስከ አዲስ አበባ በተደረገው ጉዞ ላይ አመቺ ጊዜ ሲያገኝ እየተሰበሰበ በማጥናትና የንጉሠ ነገሥቱንም መምሪያ በመቀበል ባዘጋጀው ዲስኩር ውስጥ፤ ጃንሆይ የተናገሯቸው ዋና ዋናዎቹ ሐሳቦች የሚከተሉት ናቸው።

የአገሬ የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ!

> የሰማይ መላዕክት፤ የምድር ሠራዊት ሊያስቡትና ሊያውቁት ይቻላቸው ባልነበረ በዚህ በዛሬው ቀን፤ ቸሩ እግዚአብሔር በመካከላችሁ ለመገኘት ስለአበቃኝ፤ በሰው አፍ ተነግሮ የሚበቃ ምስጋና የለኝም።
> ዛሬ ኢትዮጵያ እጆችዋን ወደ እግዚአብሐር ዘርግታ ዕልል እያለች ምስጋናዋን የምታቀርብበት፤ ፍጹም ደስታዋን ለልጆቿ የምትገልጽበት፤ ልጆችዋም ከባዕድ የመከራ ቀንበርና ከባርነት አገዛዝ ነፃ የወጡበት፤ እኛም አምስት ዓመት ሙሉ ተለይተነው ከነበረው ከአገራችንና ከሕዝባችን ጋር ለመቀላቀል የበቃንበት፤ በተጨማሪም ለአገራችን ነፃነትና ለሰንደቅ ዓላማችን ክብር

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ በታላቅ አጀብ መናገሻ ከተማቸው አዲስ አበባ ሲገቡ፤

በግራ በኩል የጌዴዎን አዛዥ ሜጀር ዊንጌት በነጭ ፈረስ ሆኖ ይታያል፤

መሥዋዕትነትን በመቀበል ደማቸውን ያፈሰሱትንና አጥንታቸውን የከሰከሱትን ጀግኖቻችንን የምናስታውስበት ታላቅ ቀን ስለሆነ፤ በየዓመቱ ልናስበውና ልናከብረው የሚገባ ነው።

የአገሬ የኢትዮጵያ ሕዝብና መላው ዓለም ደህና አድርጐ እንደተረዳው፤ የፋሽስት መንግሥት የአድዋን ብድር ለመመለስና ነፃነታችንን ገፍፎ ቅኝ ግዛቱ ለማድረግ ዝግጅት የጀመረው፤ ከብዙ ዓመታት በፊት ነው። በተለይም በወሰናችን ላይ ጠብ እየጫረ ችግር በሚፈጥርብን ጊዜ፤ የሙሶሊኒ መንግሥት ዋና ዓላማ ኢትዮጵያን ለመውረር ምክንያት ፍለጋ መሆኑን፤ ለዓለም መንግሥታት ማህበርና ለታላላቆቹ የአውሮፓ መሪዎች ከማመልከትና ከማሳሰብ አላቋረጥንም ነበር። ይሁን እንጂ፤ አቤቱታችንን የሚዳምጥልንና በዳኝነት የሚያይልን ልናገኝ አልቻልንም። ጠላታችንም ረዳት የሌለን መሆናችንን በማየት የልብ ልብ ስለተሰማው፤ በመስከረም 1928 ዓ.ም ጦሩን አሠልፎ ወሰናችንን ጥሶ ሲወጋን፤ ባለን አቅም ሁሉ ነፃነታችንን ለመከላከል እርምጃ ወሰድን። ቀደም ሲል እንደገለጽነው፤ ጠላታችን ከብዙ ዓመታት ጀምሮ እኛን ለመውረር ያዘጋጀው የጦር ወታደርና ዘመናዊ የመሣሪያ ኃይል በብዙ መቶ ሺህ የሚቆጠር በመሆኑ፤ መላ ኢትዮጵያን ለመያዝ ከአንድ ወር የበለጠ ጊዜ የሚፈጅበት አልመሰለውም ነበር። ነገር ግን፤ አገራችን ኢትዮጵያ ምንም እንኳ ከዓለም ማህበር ዳኝነት ቢነፈጋት፤ ከወዳጅ መንግሥታት እርዳታ የሚሰጣት ብታጣ፤ በገዛ ገንዘቧ የጦር መሣሪያዎች ለመግዛት እንዳትችል ብትከለከል፤ ቀደም ሲል የገዛቻቸው መሣሪያዎችም እንዳይደርሱላት በውጭ መንግሥት ወደብ ላይ ቢታገድባት፤ ጀግኖቹ የኢትዮጵያ ልጆች የመጣባቸውን ጠላት ከመመከትና ተጋፍጠው ከመዋጋት ወደ ኋላ አላሉም። የፋሽስት ኃይል ለአምስት ወራት ያህል በሰማይ በአውሮፕላን ቦንብ፤ በመሬት በከባድ መሣሪያዎችና በታንክ ባደረጋቸው ውጊያዎች፤ ኢትዮጵያን ለመያዝ ያልቻለና የማይችል መሆኑን ሲረዳው፤ በመጨረሻው በዓለም ሕግ የተከለከለውን መርዝና ጋዝ በአውሮፕላን እየረጨ ሕዝባችንን በማቃጠልና በመጨረስ አገራችንን ለመያዝ ቻለ። ሆኖም በእነዚህ በአምስቱ ዓመታት ውስጥ የተካሄዱት ሁኔታዎች እንዳስረዱት፤ ጠላታችን የፋሽስት መንግሥት ኢትዮጵያን ከዳር እስከ ዳር ይዥታለሁ ብሎ ማስመስከርና መፎከር አልቻለም። አርበኞቻችን በዱር በገደሉ እየተዘዋወሩ በሚያደርጉት ውጊያ ጠላታችንን እንቅልፉን ነሥተው ስለአስጨነቁት፤ የሰላም ዘመን አግኝቶ አያውቅም።

ጠላታችን የኢትዮጵያ ሕዝብ በቀላሉ የሚገዛለት አለመሆኑን ሲረዳውም፤ በሕዝባችን ላይ ተወዳዳሪ የሌለውን ጭካኔና ግፍ መፈጸም ዓይነተኛ ተግባሩ አድርጐ ያዘው። ለምሳሌም ያህል 1929 ዓ.ም የየካቲት ሚካኤል ዕለት፤ በፋሽስቶች እጅ የተፈጀውን ሕዝባችንን ስናስታውስ፤ የሚዘገንነንና በኃዘን የሚያስጨንቀን ያለቀው ሕዝብ ቁጥር ብዛት ብቻ አይደለም። የአገዳደሉ ዓይነት ነው። በአካፋና በዶማ፣ በምሳርና በመዶሻ የተፈለጡትን፣ በሳንጃና በመጥረቢያ የተቆረጡትን፣ በዱላና በድንጋይ የተወገሩትን፣ በቤታቸው ውስጥ ተኝተው ከነልጆቻቸው በእሳት የተቃጠሉትን፣ በገመድ ተጠፍረው በረኃብና በውሃ ጥም ያለቁትን

ከንጉሠ ነገሥቱና ከጌዴዎን ጦር ቀድሞ አዲስ አበባ ገብቶ የጠበቃቸው ጄኔራል አለን ካኒንግሐም፤ በታላቁ ቤተመንግሥት አደባባይ ላይ ጃንሆይን ሲቀበላቸው፤

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ለመላው ሕዝባቸው ንግግር ሲያደርጉ፤

ስናስታውስ፤ የሰው ልጅ በሰው እጅ ላይ ይህንን የመሰለ ጭካኔና ይህንን የሚያህል ግፍ ይፈጽማል ብለን ማሰብ ይሳነናል። የሆነ ሆኖ ይህ ሁሉ ግፍ በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ተፈጽሞ የታዩ ስለሆነ፤ ፍርዱን ለፈጣሪያችን ከመተው በስተቀር ሌላ የምናደርገው የለም።

- ዛሬ ጠላታችን ድል ተመትቶ የወደቀበት ቀን ነው።
- ዛሬ በእግዚአብሔር ቸርነት ያገኘነው የሁላችን የደስታ ቀን ነው።
- ዛሬ ሁላችንም ደስ የሚለን በክርስቶስ መንፈስ እንጂ፤ በሌላ መሆን የለበትም።
- ለክፉ ክፉ አትመልሱ! ጠላት እንዳደረገው የጭካኔና የግፍ ሥራ አትሥሩ! የጠላታችን መወቀሻ በሆነው ነገር፤ የኢትዮጵያን መልካም ስም የሚያጐድፍ ተግባር ለመፈጸም አትሞክሩ!

የጠላታችን ዜጐች የሆኑት ሁሉ፤ በእጃቸው ያለውን መሣሪያ እያስረከቡ፤ በመጡበት መንገድ ከአገራችን እንዲወጡ እናደርጋለን።

ነፃነታችንን ለማስመለስ ከጠላታችን ጋር ሲዋጉ የነበሩትንና ዛሬም በዚህ በደስታችን ቀን ከእኛው ጋር የተሰለፉትን እንግሊዞች፤ እንደ ዘመድና ወዳጅ ተመልክታችሁ ደግነትና ቸርነት እንድታሳይዋቸው አደራ እላችኋለሁ።

በመጨረሻም ለሁላችሁም ልነግራችሁ የምፈልገው፤ ይህች የሚያዝያ 27 ቀን ለአዲሲቷ ኢትዮጵያ የአዲስ ታሪክ ዘመን መክፈቻ መሆንዋን ነው። በዚች በምንከፍታት አዲስ ዘመን፤ አገር የሚለማበትን፤ ሕዝብ የሚበለጽግበትን፤ ሥልጣኔ የሚስፋፋበትን፤ የምንሠራበትና ሕብረታችንን የምናጠነክርበት መሆኑን እንድታስቡበት አደራ እላችኋለሁ። ... በሚል ቃል ንጉሠ ነገሥቱ ለኢትዮጵያ ነፃነት ደስታቸውን የሚገልጡበትን ንግግራቸውን ደምድመዋል። ... እንደአሰቡትና እንደተመኙት ሁሉ ይህንን የአዲሱን ዘመን ሥራ ለማካሄድ ያለ አንዳች ችግር ይቻላቸው ይሆን? ... እናያለን! ...

መረጃዎች

1. ቀ.ኃ.ሥ ሕይወቴና የኢትዮጵያ እርምጃ
2. ደጃዝማች ከበደ ተሰማ የታሪክ ማስታወሻ
3. የኦርድ ሻርል ዊንጌት ሪፖርት
4. Wilfred Thesiger "The life of my choice" በሚል ርዕስ የጻፈው
5. Chapman-Andrews and the Emperor by Peter Leslie